

**ESTEETTÖMYYSTIEDON TUOTTAMINEN LÄHILIIKUNTAPAIKOISTA
PÄÄKAUPUNKISEUDUN LIKUNTATOIMISSA - CASE: ESPOON KAUPUNKI**

Juuso Laamanen

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Laamanen, J. 2018. Esteettömyystiedon tuottaminen lähiliikuntapaikoista pääkaupunkiseudun liikuntatoimissa – Case: Espoon kaupunki. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 107 s.

Tässä tutkimuksessa mallinnetaan sitä, miten pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet hyödyntävät Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmää, selainpohjaista pääkaupunkiseudun palvelukarttaa ja sen toimipisterekeriä tuottaessaan esteettömyystietoa ylläpitämistään lähiliikuntapaikoista. Tutkimuksessa tehdään katsaus Suomen liikuntahallinnollisiin ja -poliittisiin rakenteisiin sekä tavoitteisiin, ulkoliikuntapaikkojen esteettömyyskartoituksiin ja -vaatimukseen sekä tarkastellaan GIS-työkalujen mahdollisuuksia kuntien liikuntatoimien päätöksenteon tukielementteinä. Tutkimusosiossa mallinnetaan järjestelmäkohtaisesti lähiliikuntapaikan päivitystyötä Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmään sekä palvelukartan ja toimipisterekerin tieto-ominaisuuksia havainnollistamalla. Tutkimuksen yhteistyökumppaneina ovat kaikki pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet, jotka saavat tarkan kuvauksen siitä, miten edellä mainitut tietojärjestelmät ovat synkronoituja toimimaan keskenään ja miten päästään lähiliikuntapaikan esteettömyyskartoitukseen.

Tutkimusaineistona käytetään olemassa olevaa tietokantaa pääkaupunkiseudulla Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmässä, palvelukartalla ja toimipisterekerissä. Tutkimuksessa mallinnetaan ja tarkastellaan järjestelmien välistä toimivuutta geovisuaalisesti eli karttapohjaisilla informaatiovisuaalisoinneilla. Teoreettisena viitekehysenä hyödynnetään liikuntapoliittista inklusiota, kehityskumppanuutta ja elinpiiriliikkumista. Nämä luovat sekä vahvan teoreettisen viitekehysten tutkimukselle että perustelevat tutkimuksen liikunnan yhteiskuntatieteellistä merkitystä ja ajankohtaisuutta.

Pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet tarvitsevat huomattavan paljon enemmän yhteistyötä ja ymmärrystä Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän, palvelukartan ja toimipisterekerin ylläpidosta, päivittämisestä ja kehittämisestä sekä hyödyntämisestä osana päätöksenteon tukielementtejä. Pirstaloituneista käytänteistä on siirryttävä kohti kokonaisvaltaisempaa tietojärjestelmien hallintaa. Tutkimustuloksena suositellaan näiden tietojärjestelmien hallinnoimiseksi nykyistä tehokkaampaa tehtävien- ja vastuunjakoa lisäämällä ne työntekijöiden toimenkuviin, yhteistoiminnallista työntekijän palkkaamista tai tietojärjestelmien kokonaisuudenhallintaa ostopalveluna. Palvelukartasta, sen ominaisuuksista ja tietosisällöistä tulee viestiä jatkossa kohderyhmälähtöisemmin sekä monikanavaisesti valjastamalla palvelukartan tietosisältöjen tuottajat mukaan kohderyhmälähtöiseen viestintään. Palvelukartan toimijoiden ympärille tulee muodostaa klusteriverkosto, jonka toiminnan prosessidokumentointi antaa vankan perustan pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien liikunnan paikkatiedon hallinnan ja lähiliikuntapaikkojen esteettömyystiedon tuottamismallin laajentamiseen muihin Suomen suurimpiin kaupunkeihin.

Asiasanat: paikkatietojärjestelmät, esteettömyys, liikuntapaikat ja liikuntatoimi

ABSTRACT

Laamanen, J. 2018. Production of accessibility information of neighbourhood sport facilities in the sport bureaus of Finland's metropolitan area – Case: city of Espoo. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis, pp. 107.

This study models how the sport bureaus of Finland's metropolitan area (cities of Helsinki, Espoo, Vantaa and Kauniainen) exploit Lipas -sport facility database, browser based service map of Finland's metropolitan area (called palvelukartta) and its database (called toimipisterekeristeri) to produce accessibility information of neighbourhood sport facilities. The study includes both a review of Finland's public sport administrative structures and aims as well as a review of possibilities using the GIS-software as supporting tools in decision making at the sport bureaus of Finland's metropolitan area. The study models and visualises how a neighbourhood sport facility is added on Lipas-database and how the neighbourhood sport facility will show and how it can be modified on palvelukartta and toimipisterekeristeri. All the sport bureaus of Finland's metropolitan area are partners of this study. The sport bureaus get a precise description of how these three databases are synchronized to work together and how to get to the phase where the production of accessibility information of a neighbourhood sport facility can begin.

The existing data of Lipas-, palvelukartta and toimipisterekeristeri databases is used as research material in this study. The functionality of the databases and data will be analysed by geovisualisation and mapping of the existing information of data. The theoretical framework of the study consists of the inclusion in sports, consultation of minors in sports (kehityskumppanuus) and the ability to be active around one's habitat area (elinpiiriiliikkuminen). These concepts create a strong theoretical framework for the study and they justify the validation of the study in the social sciences of sport.

The sport bureaus of Finland's metropolitan area need more cooperation and deeper understanding of Lipas-, palvelukartta and toimipisterekeristeri databases in terms of maintaining, updating and developing them as a supporting tool in decision making. The study recommends finding a more precise way of sharing tasks and responsibilities of these databases between the sport bureaus of Finland's metropolitan area. The study suggests to hire a new employee in cooperation between the bureaus or finding out an outsourcing service to manage these databases. The features of palvelukartta should be communicated in a more user oriented and information producer based way. Creating and utilizing an effective cluster network around the stakeholders of palvelukartta and documenting cluster's actions would lead the way for the other big Finnish cities to create a same kind of management system of databases as today in Finland's metropolitan area.

Key words: Geographical information systems, accessibility, sport facilities and sport bureau

KÄYTETYT LYHENTEET

AVI	Aluehallintovirasto
ESKEH	Esteettömyyden arviointi- ja kartoituslomakkeen kehitysmenetelmä
GIS	Geographical information systems
GPS	Global positioning system
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
SOTE	Sosiaali- ja terveyspalvelut
VLN	Valtion liikuntaneuvosto

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO.....	7
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	9
3 TUTKIMUSKYSYMYKSET	11
4 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS.....	14
4.1 Liikuntapoliittinen inklusio	14
4.2 Kehityskumppanuus	18
4.3 Elinpiiriliikkuminen	19
4.4 Tutkimusmetodologia.....	20
4.5 Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä ja lähiliikuntapaikan määritelmä.....	21
4.6 Pääkaupunkiseudun palvelukartta	24
4.7 Pääkaupunkiseudun palvelukartan toimipisterekisteri	26
5 VALTION LIIKUNTAPOLIITTISET RAKENTEET	28
5.1 Liikuntalaki 1980-luvulta 2010-luvulle.....	28
5.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapolitiittiset rakenteet.....	31
5.3 Aluehallintovirastot	34
5.4 Kuntien liikuntatoimet ja erityisliikunta osana niitä.....	35
5.5 Muita liikuntapolitiikkaan ja -hallintoon vaikuttavia säädöksiä ja sopimuksia	40
5.6 Liikuntapolitiikan ja -hallinnon tulevaisuus Suomessa.....	41
6 LIIKUNTAPAikkojen ESTEETTÖMYYS.....	45
6.1 Esteetön liikuntapaikkarakentaminen on tulevaisuutta	45
6.2 Rakennetun liikuntaympäristön esteettömyys	47
6.3 Esteettömyyskarttoitus.....	51

6.3.1	Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä ja esteettömyystiedot.....	53
6.3.2	Palvelukartta ja esteettömyystiedot	54
6.3.3	Toimipisterekeristeri ja esteettömyystiedot	58
7	MITÄ ON PAIKKATIETO.....	61
7.1	Mitä on GIS?	62
7.1.1	Vektori GIS	65
7.1.2	Rasteri GIS	66
7.1.3	Kvalitatiivinen GIS.....	67
7.1.4	Paikkatieto sisältää meta-, ominaisuus- ja sijaintitietoa	68
7.2	GIS-tietokantana.....	69
7.3	Miten GIS-formaatteja hyödynnetään?	71
7.4	Mitä haasteita GIS sisältää?.....	73
7.5	Millainen on GIS:n tulevaisuus?	75
7.6	Liikuntapaikkatietojärjestelmät kansainvälisessä kontekstissa	76
8	LÄHILIIKUNTAPAikka KARTALLE	78
8.1	Lähiliikuntapaikan päivittäminen Lipas-järjestelmään	78
8.2	Lähiliikuntapaikan päivittyminen palvelukartalle	82
8.3	Lähiliikuntapaikka toimipisterekeristerissä valmiina esteettömyyskartoitukseen ...	84
9	POHDINTA JA JATKOTOIMENPIDE-EHDOTUKSIA	88
9.1	Liikuntapoliittisen inklusion pyrkimykset.....	89
9.2	Kehityskumppanuus laajentamassa kuntalaisen elinpiiriä	90
9.3	Palvelukartta, toimipisterekeristeri ja lähiliikuntapaikat	91
9.4	Palvelukartta tunnetuksi ja yhtenäiseksi klusteriverkoston avulla	94
9.5	GIS-työkalut liikuntatoimien tukielementteinä	96
	LÄHTEET	100

1 JOHDANTO

Suomessa on vuoteen 2020 mennessä arvioiden mukaan noin 1,3 miljoonaa vähintään 65 vuotta täyttänyttä, mikä tarkoittaa noin neljännessä koko Suomen väestöstä. Kehityssuunta on seurausta ”suurten ikäluokkien” eläköitymisestä, joka tulee enenevässä määrin rasittamaan Suomen terveydenhuoltoa. Liikunnalla on osoitettu olevan monipuolisia toimintakykyä ylläpitäviä vaikutuksia, joita voidaan mahdollistaa suhteellisen helpoin tukitoimenpitein. (Suomi & Itkonen 2003, 7-12; Häyrynen 2013, 126.) *”Ympäristön saavutettavuus, viihtyisyys ja ennen kaikkea esteettömyys vaikuttavat paljon asiakkaiden valintoihin ja siihen, pystyvätkö asiakkaat mahdollisten liikkumis- ja toimintarajoitustensa vuoksi käymään ko. paikassa”* (Suomi & Itkonen 2003, 23). Liikunnan harrastamisella tarkoitetaan pääsääntöisesti vapaa-aikana tapahtuvaa fyysistä aktiivisuutta tai aktiivisen liikkumisen valitsemista joko vapaaehtoisuuteen ja/tai omaan mielenkiintoon perustuen (Vehmas 2015, 185). *”Esteettömyydellä on vaikutusta liikkumismotivaatioon”* (Suomi & Itkonen 2003, 239).

Liikunnan ja urheilun harrastaminen on kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen ilmiö sen tuodessa mukanaan laajoja sosiaalistavia vaikutuksia, normien oppimista ja maahanmuuttajien kotouttamisväyliä (Vehmas 2015, 185-186). *”Liikuntapaikkojen esteettömyys on yksi yhdenvertaisen liikunnan harrastamisen perusedellytyksistä ja liikuntapaikkojen laatutekijöistä. Hyvin toteutettuna esteettömät ratkaisut hyödyttävät kaikkia”* (Ingberg ym. 2017, 59). Yhteisön näkökulmasta huomio kiinnittyy, miten yhteiskuntakehityksen eri vaiheissa on syntynyt harrastuksenomaista vapaa-ajan liikuntaa säätelemään erilaisia tapa- ja normijärjestelmiä niiden suunnatessa eri kulttuureissa yksilön liikuntakäyttäytymisen tavoitteita, tarpeita ja motiiveja (Vehmas 2015, 185, Vuolle ym. 1986, 17-18 mukaan). *”Esteettömyys on ympäristön laatutekijä, josta hyötyvät kaikki ja sen tarve tulee korostumaan tulevaisuudessa väestön ikääntyessä”* (Kilpelä & Saari 2013, 87).

Liikuntapaikkojen esteettömyystiedon tuottamisen tärkeys on ajankohtainen ja koko suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa koskettava aihe. Esteettömyys mielletään turhaan ”vammaisuuskartoitukseksi”, vaikka on tosiasiaa kaikkea muuta. Esteettömät liikuntapaikat palvelevat kaikkia mahdollisia käyttäjäryhmiä mahdollistaen mahdollisimman mielekkään

liikkumiskokemuksen, joka taas parhaimmassa tapauksessa kasvattaa liikkumismotivaatiota. Länsimaissa liikuntapaikkojen monipuolinen, turvallinen ja saavutettava tarjonta on avainasemassa liikunnan harrastamiseen osallistavana tekijänä (Deelen, Dijst & Ettema 2016, 239).

Millaisia mahdollisuuksia liikuntapaikkojen esteettömyystiedon tuottamiseksi on olemassa? Suomen pääkaupunkiseudun kaupungit (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa) tuottavat esteettömyystietoa liikuntapaikoistaan liikunnan paikkatiedonhallinnan avulla. Pääkaupunkiseudun kaupungit päivittävät liikuntapaikkatietojaan valtakunnalliseen Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmään, josta liikuntapaikkojen tiedot päivittyvät kerran vuorokaudessa avoimia tietorajapintoja pitkin selainpohjaiselle pääkaupunkiseudun palvelukartalle. Pääkaupunkiseudun palvelukartalle päivittyy yhteensä 16 eri tietokannan tietoja ja palvelukartan omaa yhteen kokoavaa paikkatietokantaa kutsutaan toimipisterekisteriksi. Toimipisterekisterin sisälle on rakennettu oma ”esteettömyyssovellus”, joka mahdollistaa muun muassa lähiliikuntapaikkojen esteettömyyskartoitusten tekemisen. Lähiliikuntapaikan esteettömyystiedot ovat esteettömyyskartoituksen jälkeen noin tunnin viiveellä palvelukartalla kaikkien nähtävissä esteettömyyslauseiden muodossa eli parhaimmassa tapauksessa esteettömyystiedot laskevat kynnystä lähteä liikkumaan käyttäjän tullessa tietoiseksi lähiliikuntapaikan esteettömyydestä ja saavutettavuudesta jo kotonaan.

Tässä tutkimuksessa mallinnetaan sitä, miten pääkaupunkiseudun kaupungit hyödyntävät Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmää, palvelukarttaa ja toimipisterekisteriä tuottaessaan esteettömyystietoa ylläpitämistään lähiliikuntapaikoista. Tutkimusosiota edeltää katsaus Suomen valtion ja kuntien liikuntahallinnollisiin ja -poliittisiin rakenteisiin ja tavoitteisiin. Tarkastelun kohteena ovat myös ulkoliikuntapaikkojen esteettömyys ja esteettömyyskartoitukset. Tutkimuskohteena on myös paikkatieto ja sen mahdollisuudet sekä hyödyntäminen kuntien liikuntatoimissa. Lisäksi tutkimuksessa mallinnetaan testi lähiliikuntapaikalla Lipas-järjestelmän, palvelukartan ja toimipisterekisterin välistä synkronointia esteettömyyskartoitusvaiheeseen asti. Lopuksi esitetään tutkimustuloksien ja teoreettisen viitekehyksen välisen pohdinnan lisäksi jatkotutkimus- ja toimenpide-ehdotuksia pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien liikunnan paikkatiedon hallinnan ratkaisumalliin.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten kuntien liikuntatoimet saavat liikuntapaikkojen paikkatiedonhallinnan avulla esteettömyystietoa ylläpitämistään lähiliikuntapaikoista. Liikunnan paikkatiedonhallinnalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän avulla tuotettua liikunnan paikkatietoa. Tällöin tutkimus vastaa Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän aktiivisen ja ajankohtaisen tiedon ylläpitämisen perusteluihin ja tärkeyteen valtakunnallisella, alueellisella sekä paikallisella tasolla osana kuntien liikuntatoimien päätöksenteon valmistelua ja tukea.

Tutkimus on systemaattinen järjestelmäkuvaus, jossa mallinnetaan pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntoimien liikunnan paikkatiedonhallinnan ja lähiliikuntapaikkojen esteettömyystiedon tuottamistapaa Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän, pääkaupunkiseudun palvelukartan ja toimipisterekisterin avulla. Tutkimuksessa käytetään tapausesimerkkinä Espoon kaupungin lähiliikuntapaikoista tuotettavaa liikunnan paikkatiedon hallintaa, joka mahdollistaa lähiliikuntapaikoista esteettömyystiedon tuottamisen. Systemaattiselle järjestelmäkuvaukselle näistä tietojärjestelmistä on suurta kysyntää, sillä järjestelmien ylläpito-, päivitys- ja kehitystyö on viime vuosina nojautunut pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa joko korkeakouluharjoittelijoiden kesätyöhön tai tehtäviä on heikoin tuloksin yritetty sulauttaa osaksi nykyisen henkilökunnan työtehtäviä. Tutkimuksen tarkoituksena on osoittaa se, että pirstaloituneesta toimintamallista on päästävä kohti kokonaisvaltaisempaa, yhteistoiminnallisempaa sekä holistisempaa kokonaisuutta liikunnan paikkatiedon hallinnan suhteen koko pääkaupunkiseudulla.

Tutkimuksen yhteiskunnallista ajankohtaisuutta korostaa se, että Suomessa on 4.4.2018 Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän mukaan yhteensä 817 lähiliikuntapaikkaa, joista pääkaupunkiseudulla sijaitsee yhteensä 105 ja tarkemmin Espoossa 52 kappaletta. Tutkimuksen yhteistyökumppaneina ovat kaikki pääkaupunkiseudun kaupungit ja niiden liikuntatoimet. Pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet saavat tutkimuksesta tarkan kuvauksen siitä, miten Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä, palvelukartta ja toimipisterekisterit toimivat yhtenäisenä kokonaisuutena ja miten päästään siihen vaiheeseen, että lähiliikuntapaikasta

voidaan lähteä tuottamaan esteettömyystietoa. Tutkimuksen tarkoituksena on myös esittää jatkotoimenpide- ja kehitysehdotuksia näihin kolmeen edellä mainittuun paikkatietojärjestelmään. Tarkoituksena on lisäksi selvittää, miten pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien toimintamalli liikunnan paikkatiedon hyödyntämisessä esteettömyystietoa tuottaen olisi laajennettavissa muihin Suomen suurimpiin kaupunkeihin.

Tutkimuksen tarkoituksena on osoittaa lähiliikuntapaikoista tuotettavien esteettömyystietojen tärkeys ja ajankohtaisuus. Valtion liikuntaneuvoston julkaisemassa liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa (2014) painotetaan liikuntapaikkarakentamiseen, ylläpitoon ja käyttöön kohdistuvan tutkimuksen merkityksen kasvaneen tavoitteenaan lisätä liikuntapaikkarakentamisen laatua, turvallisuutta, monikäyttöisyyttä ja esteettömyyttä. Tavoitteena on osoittaa se, että esteettömyys tarkoittaa laajojen käyttäjäryhmien tarpeiden huomiointia. Esteettömyyskartoituksia ei tehdä vain liikuntarajoitteisia tai apuvälineillä liikkuvia henkilöitä varten, vaan onnistunut esteettömyyskokonaisuus palvelee kaikkia mahdollisia liikuntapaikkojen käyttäjäryhmiä erittäin pitkällä aikavälillä.

Tutkimus vastaa Saaren (2011, 133) väitöskirjan jatkotutkimusehdotukseen, jossa hän nostaa esille inklusiivisten muutospaineiden tutkimuksen yhteiskuntamme vähemmistöjen näkökulmasta. Saaren mainitsemaa inklusion muutospainetta hyödynnetään ja sovelletaan osana tutkimuksen tarkoitusta sekä teoreettista viitekehystä. Eräsaaren (2005, 262) mukaan pohjoismaisen hyvinvointiajattelun perusajatus on se, että julkisen vallan tehtävänä on taata ja varmistaa edellytykset oman onnen tavoitteluun ja ohjata ihmisiä tällaisen orientaation piiriin. Hyvinvointiyhteiskunnan käsitteeseen sisältyy jatkuvuuden ja katkosten korostusten konsensuaalinen yhteensovitus sekä vallitsevien olosuhteiden ja kehityskulkujen kuvaus (Eräsaari 2005, 262, Kettunen 2001, 266 mukaan). Hyvinvointiyhteiskuntaa tarkasteltaessa tältä kantilta, katse voidaan kääntää reuna- tai ääripääryhmiin, jotka vaativat eniten resursseja hyvinvointivaltion integraatiotehtävien toteuttamiseen (Eräsaari 2005, 262). Täten tutkimus saa laajan liikunnan yhteiskuntatieteellisen perustelunsa sen koskettaessa sekä hallinnollista että käytännön tasoisen organisaatio- ja liikuntatoiminnan kehittämistä. Tutkimuksen tarkoituksena on myös osoittaa liikunnallisen inklusion ottaneen suuria kehitysaskelia ja osoittaa sen tärkeys sekä entistä laajemmat mahdollisuudet liikunnan paikkatiedonhallinnan eli GIS-työkalujen avulla.

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Miksi esteettömyystiedon tuottaminen liikuntapaikoista on suomalaisessa yhteiskunnassa ajankohtaista ja tärkeää?
2. Miten GIS-työkaluja voidaan hyödyntää kuntien liikuntatoimien apuna?
3. Miten Lipas-liikuntapaikkatietokannan avulla tuotetaan esteettömyystietoa lähiliikuntapaikoista pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa?

Tutkimus osoittaa sen, että paikkatiedon hallinnan avulla tuotetut visuaaliset kartat ja taulukoidut aineistot antavat päätöksenteon tueksi huomattavasti ymmärrettävämpää, syventävämpää ja laadullista sekä määrällistä tietoa yhdistävää tietoa. Täten päätöksenteon tukena on monipuolisempaa, relevantimpaa ja ajankohtaisempaa tietoa, joka mahdollistaa päätöksenteossa tehokkaan ja haluttujen seurauksien tavoittelun.

Liikunta on merkittävä sosiaalistamisen väline ja yhteisöllisenä toimintana siihen sisältyy jo lähtökohtaisesti runsaasti kasvattavaa vuorovaikutusta. Liikuntamuotojen ja urheilulajien välillä tehdään jatkuvia valintoja, mutta harrastaminen edellyttää yksilöltä riittäviä pääomia; suomalaisen liikunnan polarisoituminen runsaasti ja niukasti liikkuviin viestii huono-osaisuuden näkyvän liikunnan määrässä. (Itkonen & Laine 2015, 11-12.) Lähiliikuntapaikkojen tavoitteeksi voidaan laskea matalan kynnyksen liikunnan mahdollistuminen lähiympäristössä. Lähiliikuntapaikoista tuotettu esteettömyystieto laskee kynnystä lähteä liikkumaan esimerkiksi liikuntarajoitteisen liikkujan tiedostaessa jo kotonaan, miten lähiliikuntapaikka soveltuu hänelle. Vehmas (2015, 186-187) muistuttaa, että aktiivinen harrastaminen antaa yhteenkuuluvuuden kokemuksia, tarjoaa yhteisöllisyyttä, mahdollistaa sosiaalista samaistumista ja elämäntyylisten valintojen ilmentämistä. Hän jatkaa vielä, että liikunnan välittömät ja välilliset vaikutukset yhteiskunnassa ovat huomattavat esimerkiksi terveyden edistämisen ja sairauksien ennaltaehkäisemisen kannalta sekä yksilön että kansantalouden näkökulmasta tarkasteltuna. Täten esteettömyystiedon tuottaminen lähiliikuntapaikoista perustelee merkityksensä entistä matalamman liikkumiskynnyksen mahdollistajana ja

välineellisesti terveyden edistäjänä. Tällöin tutkimuksesta hyödytään sekä kunta- että aluehallintovirastotasolla asti.

Suomalaiset ilmoittavat harrastavansa liikuntaa joko urheiluseuroissa tai omaehtoisesti kaksi tai kolme kertaa viikossa suurimpina motiiveinaan terveyden edistäminen, fyysisen suorituskyvyn kehittäminen, rentoutuminen, painonsäätely ja toimintakyvyn ylläpitäminen (Vehmas 2015, 196). Asian kääntäessä toisinpäin, Vehmas (2015, 197) mainitsee suurimmiksi liikkumisesteiksi koetun ajan puutteen, vammat, sairaudet, liikuntakavereiden puutteet, perhe-elämän ja muut harrastukset. Subjektiiivisella tasolla tunne omasta kyvyttömyydestä on havaittu olevan merkittävässä roolissa liikunnan harrastamisen säännöllisyydessä ja ylipäätään liikuntaan osallistumisessa (Deelen, Dijst & Ettema 2016, 240). Pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien liikunnan paikkatiedon hallinta ja esteettömyystiedon tuottaminen liikuntapaikoista pystyvät sekä tukemaan että ehkäisemään edellä mainittuja osa-alueita. Deelen, Dijst ja Ettema (2016, 240) esittävät, että liikuntapaikkarakentamisessa tulisi enenevässä määrin huomioida käyttäjien subjektiivisesti kokemien kyvyttömyyden elementtejä liikuntapaikkaverkoston täydentämisen ohella.

Vehmas (2015, 188-198) toteaa vielä liikunnan polarisoitumisen eli tässä tapauksessa liikuntaaktiivisuuden vastakkainasettelun kasvaneen arkielämän passivoitumisen myötä sekä liikunnan harrastamisen taloudellisten ja kulttuuristen pääomien vaatimuksien takia. Liikuntaharrastamiseen vaikuttaa hänen mukaansa myös yhteiskunnan rakenteelliset tekijät, kuten olosuhteet, elin- ja koulutustaso ja muut asemat. Myös Deelen, Dijst ja Ettema (2016, 258) ovat sitä mieltä, että sosiaalisen ympäristön vaikutuksista liikunnan harrastamiseen tarvitaan lisätutkimusta. Suomi on yhteiskuntana hyvinvointivaltio, jossa kansalaisilla tulee olla hyvät mahdollisuudet ja vapaus toteuttaa itseään vapaa-aikana haluamallaan tavalla. Liikunnan paikkatiedon hallinta ja esteettömyystiedon tuottaminen pystyvät osoittamaan ja viestimään laajoja mahdollisuuksia toteuttaa itseään osana suomalaista yhteiskuntaa.

Tutkijalla on monivuotinen kokemus Helsingin ja Espoon kaupunkien liikuntatoimista paikkatiedon hallinnan ja esteettömyystiedon tuottamisen parista. Problematisoimalla Lipasliikuntapaikkatietojärjestelmän, palvelukartan ja toimipisterekkisterin välistä suhdetta ja niiden

asemaa pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa saavutetaan sekä tietokantoja koskevia että liikuntatoimien sisäisiä kehitys- ja jatkotoimenpide-ehdotuksia. Tällä hetkellä koko pääkaupunkiseudun Lipas-järjestelmään tallennetuista lähiliikuntapaikoista on esteettömyyskartoitettu noin 60 % (Heikkinen 2018). Lähiliikuntapaikkojen suhteen on mahdollista tavoitella täyttä 100 %:n osuutta, johon tutkimus antaa laajat valmiudet ja perustelut. Tutkimuksen esimerkkitapauksena käytetään Espoon kaupungissa sijaitsevia lähiliikuntapaikkoja. Rajaan tämän tutkimuksen koskemaan olemassa olevia lähiliikuntapaikkoja Lipas-liikuntapaikkatietokannassa. Rajaan tutkimuksen ulkopuolelle lähiliikuntapaikkojen saavutettavuuden tiedostaen kuitenkin sen, että se kuuluu osaksi esteettömyyttä. Esteettömyyttä käsittelemässä tutkimuksessa liikuntapaikalle saapumisen jälkeisestä näkökulmasta. Tutkimuksen ulkopuolelle jätetään myös toimipisterekisterin esteettömyyskysymysten kehitysmielessä tehtävä tarkempi pohdinta ja tarkastelu muutamaa yksityiskohtaista poikkeusta lukuun ottamatta. Lisäksi en tässä tutkimuksessa takerru tarkemmin osallistuvan suunnittelun periaatteisiin, vaan jätän esteettömyyden huomioinnin osallistuvassa suunnittelussa tärkeäksi jatkotutkimusaiheeksi.

4 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä sovelletaan kolmea käsitettä: inkluusiovaihe suomalaisessa liikuntapolitiikassa, kehityskumppanuus ja elinpiiriliikkuminen. Inkluusiovaihe suomalaisessa liikuntapolitiikassa tarkoittaa sitä, että suomalaisen liikuntapolitiikan keskeisimpänä tavoitteena voidaan sanoa olevan kaikkien käyttäjäryhmien huomiointi ja liikuntaan osallistaminen ilman, että ketään suljetaan ulos. Kehityskumppanuus tarkoittaa tapoja ja toimenpiteitä, joilla erityisliikunnan asiantuntijat osallistetaan mukaan liikuntatilojen ja -ympäristöjen suunnitteluun. Onnistunut liikuntapoliittinen inkluusio ja kehityskumppanuus mahdollistavat aiempaa laajemman päivittäisen elinpiiriliikkumisen monipuolisempien palvelujen kanssa.

4.1 Liikuntapoliittinen inkluusio

Inkluusio kuuluu sosiaalisen, pirstoutuneen jälkimodernismin ja monikulturismin alueelle. Käsitteen haasteena on monikulturismin moniselitteisyys ja vaatimus poliittisesta korrektiudesta. (Saari 2011, 64.) Inkluusiolla on myös paradoksaalinen haaste liikuntaharrastajien yhdenvertaisuuden välillä, mikä edellyttää sekä erilaisuuden hyväksymistä että erilaisuuden ”unohtamista”. Inkluusion kehityksen ja seurannan arviointi on ilman kategorisointia ja leimaamista haastavaa, joka tuottaa lisää haasteita esimerkiksi laadukkaan ja avoimen inkluusion käsitteellistämiseen. (Saari 2011, 125.)

Inkluusio on toimimista ja yhteenkuulumista ja sitä perustellaan liikuntapolitiikassa hyötynäkökulmista moraalisesti järkevänä, sillä kaikilla ihmisillä on halu liikkua (Saari 2011, 16-17). Inkluusion kohdalla tulee ensin pohtia sitä, keiden oletetaan olevan inkluusioprosessin hyötyjiä. Toiseksi toimintakonteksti, esimerkiksi kunnalliset liikuntapalvelut ja niiden toimintatapa, tulee tuntea ja ymmärtää tarkasti. Viimeiseksi inkluusiota tulee tarkastella yhteiskunnallisen tason prosessina, jossa tavoitellaan kaiken diskriminaation eli syrjinnän poistamista. (Saari 2011, 18-21.) Liikunta tarjoaa luonnollisia kohtaamispaikkoja, joissa voidaan yhteisesti purkaa epäoikeudenmukaisuuksia (Saari 2011, 130).

Liikuntapolitiikan inkluusio saa perustansa syrjäytymisen ja sosiaalisen sulkeutumisen yhteydestä hyvinvointivaltion murrokseen ja globalisaatioon. Liikuntapoliittiset toimenpiteet ja

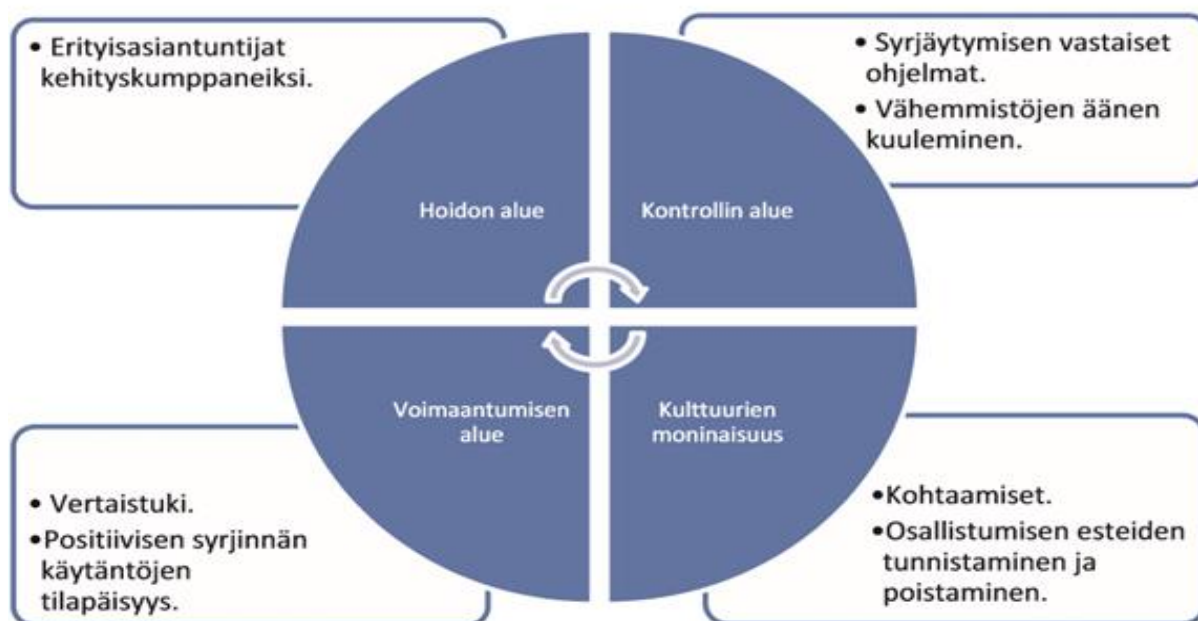
ohjelmat kohdistuvat tiettyihin ihmisryhmiin, kuten vähemmistöihin, ja heihin kohdistuvina mukaan ottamisen tavoitteina. Tällöin puhutaan liikunnan integratiivisesta potentiaalista eli liikunta nähdään apuvälineenä laajempiin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisen inklusion ongelmiin sekä terveyden edistäjänä että mukaan kuulumisen ja osallistamisen mahdollistajana. Erityisliikunnan inklusiosta puhuttaessa esiin nousevat niin ikään mukaanpääsyn, mukanaolon ja osallisuuden aihealueet. Liikuntapoliittiset ohjelmat ja siihen liittyvät inklusion toimenpiteet saavat osakseen myös kritiikkiä siinä mielessä, että ne pyrkivät kontrolloimaan sosiaalista poikkeavuutta yksilötasolla. Esimerkiksi erityisliikunta nähdään osana ”kuntouttavaa arkea” sosiaalisten interaktioiden ja suhteiden syntymisen sijaan. (Saari 2011, 17-21.) Liikuntapoliittisen inklusion keskeisin tavoite on yhdenvertaisuus, jossa jokaisella on oikeus ja mahdollisuus osallistua yleisiin toimintoihin, kuten liikuntapalveluihin (Saari 2011, 89).

Inklusio ilmenee hyvin moniulotteisesti. Fyysiseen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen kuuluu liikuntatilojen ja -ympäristöjen selkeys, opasteet ja mahdollisuus liikkua apuvälineiden sekä esimerkiksi lastenrattaiden kanssa. Toiminnallinen taso tarkoittaa sitä, että osaavia liikunnanohjaajia ja -avustajia on riittävästi eri-ikäiset ja erilaiset liikkujat huomioiden toiminnan pysyessä mahdollisimman itselähtöisenä eikä kilpailullisena. Hallinnollisesti inklusio ei sulje ketään pois ja erityistukea tarvitsevat henkilöt saavat tarvittaessa tukea erityistoimenpitein, jota voidaan kutsua positiiviseksi syrjinnäksi. Hallinto-organisaatioiden välinen yhteistyö mahdollistaa lisäresurssit toiminnalle yhteissuunnittelun avulla. Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna lähellä tapahtuva (liikunta)toiminta ei kasvata matkai- tai muita lisäkuluja, joita pystytään yhteissuunnitellun ennakoivalla otteella hallitsemaan. Toiminnan tulee olla edullista, jopa maksutonta, tasavertaisin oikeuksin ja velvollisuuksin kaikkien välillä. Sosiaalinen taso tiivistää inklusion olevan yhteistä ja avointa yhteistyötä. (Saari 2011, 93-94.)

Liikuntapoliittisen inklusion tehokkuudesta puhuttaessa, on vertailu tuloksellisuuteen haastavaa ja painottuu yleensä kohti resursseja ja rahaa. Inklusion voidaan ajatella olevan kallista, sillä yksilön tarvitsemat palvelut pitää järjestää hänelle (Sipari 2008, 81), mutta toisaalta taas laadukkaat lähi(liikunta)palvelut tuovat mukanaan säästöjä. (Saari 2011, 91.)

Erityisliikunnan inklusio vaatii lisäksi erityisliikuntaa käytännössä toteuttaville työnohjausta ja täydentävää koulutusta inklusion tukitoimenpiteenä (Saari 2011, 92).

Saari (2011, 130) havainnollistaa kuviossa 1, miten inklusiota voidaan käytännössä toteuttaa laaja-alaisesti ja osallistavasti inklusion ilmentymismuodot huomioiden. Kuviossaan hän mainitsee kehityskumppanuuden käsitteen, jota tarkastellaan seuraavassa kappaleessa.

KUVIO 1. Inklusion kehä (Saari 2011, 130).

Eksklusio tarkoittaa pääsemättömyyttä yhteiskuntaan ja instituutioihin, jota kuvataan sosiaalisesti ongelmaksi. Eksklusio vaikeuttaa eksklusion piiriin kuuluvien tekijöiden kuvaamista yhteiskunnallisen jäsentymättömyyden ja tavoittamattomuuden takia; äärimmillään tilanne voidaan kokea jopa yhteiskunnallisena uhkana, jotka usein perustuvat johonkin määrittelemättömään. (Eräsaari 2005, 259.)

Eräsaari (2005, 260) kuvaa kiinnittämättömyyttä yhteiskuntaan apaattiseksi osallistumiseksi, jos yhteiskunnassa ollaan osallisena vain jonkin puutteen perusteella. Historiallisessa

viitekehyksessä on havaittavissa inklusion ja eksklusion kulkevan toistensa perässä toisen noustessa aina yhteiskunnallisiin keskusteluihin jopa uusista näkökulmista esiin toisen ollessa valta-asemassa (Eräsaari 2005, 257). Sen välimaastossa vaikuttaa lisäksi integraation käsite. Integraatiota voidaan kuvata tietojen ja taitojen oppimisen sekä vaihdon prosessina, johon vähemmistöt osallistuvat omien kulttuuri-identiteettiensä kautta. Käytännössä vähemmistö tulee osallistettua ja integroiduksi osaksi enemmistöä kielen, tapojen ja arvojen opetteluun sekä sosialisointiprosessien avulla. (Pyykkönen 2007, 38.)

”Poliittisena ideana integraatiossa on kyse yhteiskuntakokonaisuuden eheyttämisestä ja yhdistämisestä” (Pyykkönen 2007, 37). Saari (2011, 60) kuvaa integraation ja inklusion eroiksi yksilö- ja ympäristötasolle paikantuvia yhteiskunnan tekijöitä. Integraatio voi tarkoittaa hallinnollista, paikallista tai käytännöntasoisia yhdistämistä ja yhteensovittamista, jolloin erilaiset integraation lähestymistavat tuottavat erilaisia integraation suhteita ja merkityksiä (Lehto, Sinervo & Tynkkynen 2016, 66). Integraatioon kuuluu Saaren (2011, 60) mukaan yksilötasolla ongelmien poisto, tuki ja hoito kuntoutuksen keinoin, joka yhteiskunnallisella tasolla tarkoittaa yhteiskuntarauhan säilyttämistä.

Integraation edistämisen keinot on mahdollista jakaa julkiseen hierarkiaan, markkinoihin ja verkostoihin. Julkisen hierarkian keskeisimpinä integraation edistämisen keinoina ovat yhteensovittavat toiminnot tavoitteenaan yhtenäisemmät kokonaisuudet. Markkinoiden integraatiossa myyjille syntyy kannusteita tarjota integroituvia palveluita, jos ostajat osoittavat kysyntää niille. Käytännössä markkinoiden integraatio tarkoittaa tasapainoilua kilpailun ja yhteistyöhön kannustamisen välillä vääristyneitä markkinatilanteita välttämällä. Verkostojen integraation edistäminen perustuu kaikkien toimijoiden yhteisen edun, luottamuksen, yhteistyökokonaisuuksien ja -suunnitelmien rakentamiseen. (Lehto, Sinervo & Tynkkynen 2016, 54-55.)

Suomalaisen erityisliikunnan ja vammaisurheilun integraatiokeskustelu voidaan jaotella kahteen tavoitteeseen. Erityisliikuntaan liittyvissä raporteissa integraatio käsitetään ja perustellaan erityisliikunnan yleisenä tavoitteena taustallaan tasa-arvon motiivi. (Saari 2011, 46.) Toiminnan tasolla erityisliikunnan integraatiotavoitteet tarkoittavat vammaisen liikkujan

mukanaoloa yleisissä palveluissa, organisoitumisen tasolla lajiliittoihin linkittymistä ja yhteistyötä niiden kanssa sekä rahoituksen tasolla Veikkauksen kanssa toteutettavaa yhteistyötä erityisliikunnan rahoitusvelvollisuuksien suhteen (Saari 2011, 46.) Täten integraatio täsmentyy sekä rakenteelliseksi että sosiaaliseksi. Rakenteellinen integraatio tarkoittaa vähemmistöjen osallistamista osaksi yhteiskunnan rakenteita ja sosiaalinen integraatio käsittää ihmisten välistä arkista vuorovaikutusta eri konteksteissa sekä dynaamisesti että sattumanvaraisesti (Pyykkönen 2007, 38).

Inklusio tarkoittaa pääsyä yhteiskunnan järjestelmiin ja instituutioihin, mitä pidetään modernin yhteiskunnan ja sen funktioiden perusedellytyksenä. Inklusio voi tarkoittaa esimerkiksi jäsenyyttä, kuulumista, osallistumista, huolehtimista, asumista tai yksinkertaisesti olemista. (Eräsaari 2005, 259.) Inklusio paikallistuu voimaantumiseen, jossa on tavoitteena olla Saaren (2011, 60) mukaan erilaisina yhdessä ja toimia mahdollisuuksien tasa-arvon puitteissa yhteiskunnan tasolla. Yhteiskuntaa määritettäessä on syytä muistaa, että yhteiskunta määrittyy pitkälti traditioiden ja nykytilan vertailun kautta niiden määrittäessä myös inklusion ja eksklusion välistä keskustelua. Täten inklusio ja eksklusio osallistuvat aktiivisesti yhteiskunnan nykytilaa koskevaan keskusteluun. (Eräsaari 2005, 261.)

4.2 Kehityskumppanuus

Kehityskumppanuus on erityisliikunnan asiantuntijakonsultaatiota, jota voi toteuttaa useilla eri tasoilla. Yksilötasolla autetaan ja tuetaan löytämään henkilölle sopiva liikuntaharrastuspaikka tai erityisliikunnan asiantuntija voi tukea omaa työyhteisöään ja työntekijöitä ymmärtämään sekä huomioimaan liikkumis- ja toimintaesteisten henkilöiden erityistarpeita. Konsultointi voi painottua tapahtumien järjestämiseen, esteettömyyteen, soveltavaan liikuntaan sekä välineisiin. (Saari & Remahl 2013, 29.)

Saari ja Remahl (2013, 29) muistuttavat kuitenkin erityisliikunnan kehityskumppanuuden konsultaatiosta, että sitä mutkistaa inklusion ilmiölle ominainen paradoksi, jossa inklusio etenee kohti näkymättömyyttä sen haitatessa konsultaation tuloksellisuutta. Esimerkiksi ikääntyneet arvostavat hyvän elämänlaadun varmistamista tärkeänä, johon kuuluvat kyky ja

mahdollisuus liikkua ja osallistua fyysisiin sekä sosiaalisiin toimintoihin (Portegijs 2014, 32). Kehityskumppaneilla on potentiaalia opettaa herkkyyttä monimuotoisuutta ja erilaisuutta kohtaan. Kehityskumppanina voi olla esimerkiksi joku, joka voi olla erityisliikunnan ammattilainen tukemisen, kouluttamisen, liikunnan ohjaamisen ja erityisliikuntaa koskevien kysymyksien yhteyshenkilö. Olennaista kehityskumppanuudessa on yhteiskehittely ja verkostoyhteistyö. (Saari 2011, 131.)

Politiikkaohjelmissa tavoitellaan yhteiskuntaa, jossa jokainen voisi elää mahdollisimman pitkään kotonaan (Portegijs 2014, 32). Vähemmistöjen äänen kuuluminen on hallinnon, poliitikkojen ja ohjelmien alue, jossa hyvinvointiyhteiskunta etsii uusia kustannustehokkaita tapoja hyvinvointipalvelujen tuottamiseen. Vammaistoimijoiden ja kehityskumppaneiden entistä parempi kuuleminen auttaa ennaltaehkäisemään liikunnan polarisoitumista ja lisäämään liikuntaan osallistumista (Saari 2011, 131-132.)

4.3 Elinpiiriliikkuminen

Elinpiiriliikkuminen on käsitteenä verrattain uusi ja sillä tarkoitetaan henkilön kaikkea liikkumista kaikin mahdollisin tavoin sekä kulkuvälinein, jolla voidaan samalla kuvata henkilön osallistumismahdollisuuksia toistuvuuden ja avun tarpeen käyttöä mitaten ja seuraten (Portegijs 2014, 32 Baker ym. 2003 mukaan). Elinpiiriliikkumisella on yhteyksiä terveyteen ja kognitiivisiin toimintoihin; se, miten mahdollisuus lähteä liikkumaan koetaan vaikuttaa vähintään intuitiivisesti liikuntakäyttäytymiseen. Vahvalla autonomian tunteella on todettu olevan yhteys laajempaan elinpiiriliikkumiseen. (Portegijs 2014, 32-33.)

Liikunnan paikkatiedonhallinta mahdollistaa liikuntapaikkojen esteettömyystiedon tuottamisen potentiaaliselle liikkujalle etukäteen, jolloin kynnys lähteä liikkumaan madaltuu. Ojala (2015, 182) toteaa, että jokaisen nuorisokulttuurisen liikkumisen parissa työskentelevän tulee olla tietoinen nuorisokulttuuristen lajien vaihtoehtoisista arvoista ja toimintatavoista, jotka synnyttävät motivaation liikkumiseen niiden rakentaessa liikkumisen ympärille rakentuvan elämänsisällön. Ojalan ajatukset koskevat nuorikulttuurista liikkumista ja toimintatapoja, mutta esimerkiksi esteettömyystiedon luonne on samankaltaista sen palvellessa kaikkia

liikkujaryhmiä. Tietojen spesifiset luonteet ovat verrattavissa toisiinsa. Mielikuva omista kyvyistä ja mahdollisuuksista liikkua esimerkiksi lähiliikuntapaikoilla määrittää iäkkäiden henkilöiden elinpiiriä ja psykososiaaliset tekijät tulee huomioida nykyistä laajemmin etsittäessä keinoja ikääntyneiden liikkumisen ja jatkeellisesti hyvinvoinnin tukemiseen (Portegijs 2014, 31).

Liikuntapoliittinen inklusio, kehityskumppanuus ja elinpiiriliikkuminen muodostavat toisiaan tukevan poikkitieteellisen ja -hallinnollisen teoreettisen viitekehyksen tutkimukselle. Liikunnan paikkatiedon hallinta pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa on tärkeää siinä mielessä, että se mahdollistaa sekä vahvistaa tämän tutkimuksen viitekehyksen mukaisesti liikuntapoliittista inklusiota, kehityskumppanuuden asiantuntijamallia liikuntatoimien organisaatioissa sekä käyttäjätasolla monipuolistaa elinpiiriliikkumista.

4.4 Tutkimusmetodologia

Tutkimuksen aineistona hyödynnetään olemassa olevaa GIS-pohjaista liikunnan paikkatietokantaa Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmästä. GIS-pohjaista aineistoa ja periaatteita esitetään tarkemmin luvussa 7. Kaikki pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet hyödyntävät selainpohjaista Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmää liikuntapaikkatietojen hallintavälineenä, jonka tiedot on synkronoitu sekä pääkaupunkiseudun palvelukartalle että palvelukartan omaan tietokantaan, toimipisterekeriiniin. Palvelukartta ja toimipisterekeriini ovat koko pääkaupunkiseudun yhteinen palvelutietokantaprojekti, johon kaikki pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet kantavat kortensa kehoon Lipas-liikuntapaikkajärjestelmän päivitystyön avulla. Liikuntapaikkatietojen siirtyessä Lipas-järjestelmästä avoimia tietorajapintoja pitkin pääkaupunkiseudun palvelukartalle ja samalla toimipisterekeriiniin mahdollistuu esimerkiksi lähiliikuntapaikkojen esteettömyystietojen tuottaminen, jonka jälkeen esteettömyystiedot ovat vapaasti luettavissa palvelukartalla. Tätä kokonaisuutta käsitellään, mallinnetaan ja tulkitaan geovisuaalisesti luvusta 6 alkaen. Kemp (2008, 169) tiivistää geovisuaalisuuden tärkeimmiksi elementeiksi kyvyn ymmärtää ja huomata informaatiota intuitiivisesti ja merkityssuhteita mahdollisuuksien mukaan löytäen tarvittaessa jopa erittäin suurista GIS-tietokannoista. Kemp jatkaa (2008, 210-213), että geovisualisointi on

tehokas menetelmä jo tehtäväkohtaisesti linkittämään tietoa, teemoja, animointeja näiden perustuessa ohjelmistojen joustavuuteen keskenään. Geovisualisoinnin haasteeksi Kemp (2008, 213) mainitsee, että geovisualisointi ei välttämättä pääse tarpeeksi käyttäjälähtöiseksi, jolloin selvittävät ja ennustavat toimenpiteet eivät saavuta tavoitteitaan. Tässä tutkimuksessa geovisualisointia hyödynnetään yhtenäisen käyttäjälähtöisyys -mallin kautta, jolloin geovisualisointia voidaan pitää tietokantojen järjestelmämallinnukseen soveltuvana tutkimusmenetelmänä. Aineistoa ja tutkimustuloksia käsitellään tutkimuksen lopuksi tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen, tutkimuslöydöksiensä ja kirjallisuuskatsauksen sisältöjen lähtökohdista ja näkökulmista. Lopuksi tullaan esittämään jatkotutkimus- ja toimenpide-ehdotuksia pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien paikkatiedon hallinnan ratkaisumallille.

4.5 Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä ja lähiliikuntapaikan määritelmä

Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä on OKM:n rahoittama ja Jyväskylän yliopiston hallinnoima valtakunnallinen ja julkinen liikuntapaikkojen paikkatietojärjestelmä. Lipas-järjestelmä on kaikille avoin liikuntapaikkojen paikkatietokanta, joka löytyy osoitteesta liikuntapaikat.fi. Lipas-järjestelmä sisältää tietoa Suomen liikuntapaikoista, virkistyskohteista ja ulkoilureiteistä, joiden sisällöllisestä ylläpidosta vastaavat pääasiassa kuntien liikuntatoimien asiantuntijat. Täten paikkatiedon laatu ja aineiston kattavuus vaihtelevat. Vuonna 2013 toteutettu järjestelmäuudistus Lipas-järjestelmässä toi mukanaan uusia liikuntapaikkojen tietotyyppisiä ja liikuntapaikoista kerättyä tietoa pelkistettiin sekä yhdenmukaistettiin. (Mäkelä ym. 2014, 10.) Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän paikkatieto on avointa paikkatietoa, jota voi tarvittaessa avoimien rajapintojen avulla hyödyntää myös muissa paikkatietopalveluissa niin julkisella kuin myös yksityisellä sektorilla.

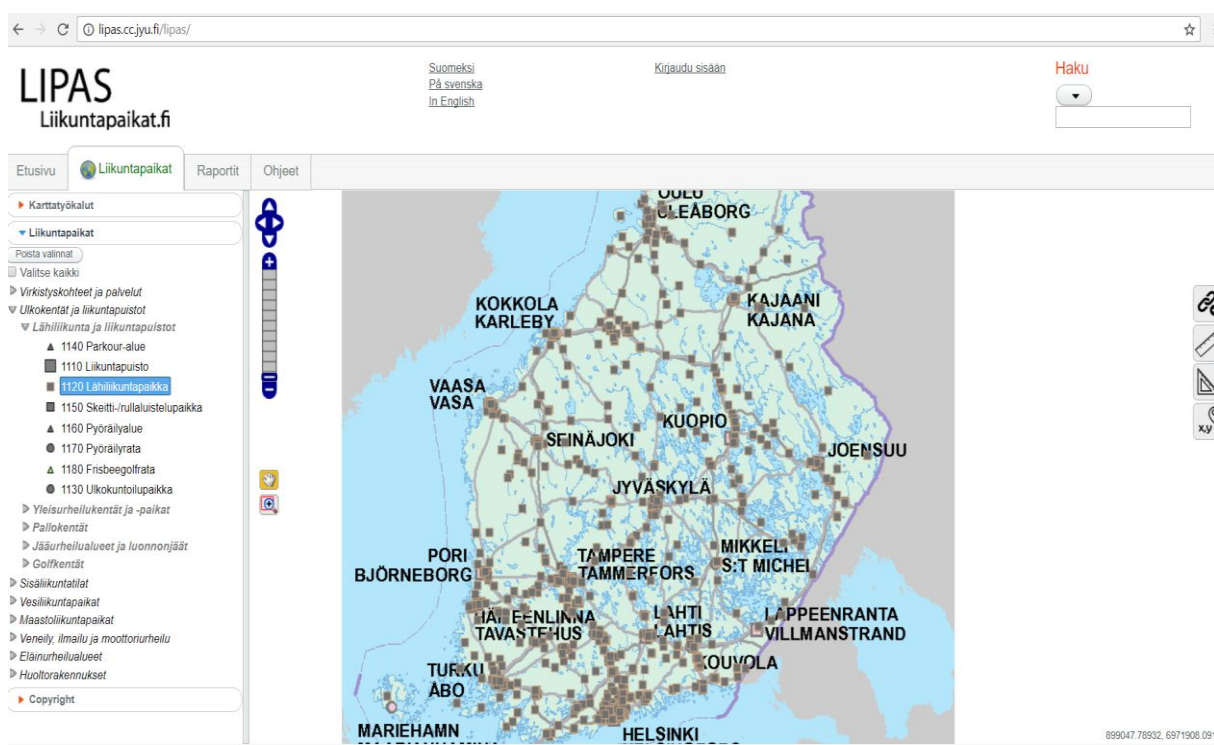
Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän tietokannasta tulee muistaa, että se ei tulkitse liikuntapaikaksi puistoja tai kevyen liikenteen väyliä. Nämä tiedot tulee tarvittaessa kerätä muista paikkatietokannoista. Lipas-järjestelmän aineistosisällössä tulee huomioida tietokannan mahdolliset laadulliset vaihtelevuudet; Lipas-järjestelmän päivittäminen on inhimillistä toimintaa eli virheitä voi sattua, jonka lisäksi tietyt liikuntapaikat Lipas-järjestelmässä voivat

olla vain seurojen käyttöön tarkoitettuja. (Mäkelä ym. 2014, 13.) On myös syytä muistaa, että aineistosisällön laadullinen vaihtelevuus voi juontaa juurensa siitä aineistosta, joka on päivitetty Lipas-järjestelmän tietokantaan. Steinberg ja Steinberg (2006, 98) nimittävät primaaridataksi sellaista aineistoa, joka on itse kerätty tiettyjä tarkoituksia varten. Sekundaaridataksi he nimittävät aineistoa, joka on alun perin kerätty muita tarkoituksia varten. Primaaridatan etuna on tutkijan tarkka käsitys aineistosta sekä koko aineiston hankkimisprosessista sen ollessa kuitenkin työlästä ja aikaa vievää. Sekundaaridata on täten vaivattomampaa kerätä, kuitenkin ilman tarkempia tai tutkimusspesifejä tutkimuskysymyksiä (Steinberg & Steinberg 2006, 126.) Dataa tulee usein kerätä ”kentällä” ja aineiston keräämiselle sekä täydentämiselle löytyy usein mahdollisuuksia ihmisten välisten sosiaalisten suhteiden tuloksina internetiä unohtamatta. Kerätty aineisto kannattaa muuttaa mahdollisimman nopeasti digitaaliseen muotoon aineistosisällön virheiden välttämiseksi ja aineistoa hyödynnettäessä sekä jatkokäytettäessä tulee sen soveltuvuutta aina arvioida tutkimustarkoituksellisista lähtökohdista (Steinberg & Steinberg 2006, 99-104.)

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa järjestelmämallinnus siitä, miten Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä, pääkaupunkiseudun palvelukartta ja palvelukartan toimipisterekeristeri on pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa synkronoitu toimimaan keskenään. Käytännössä tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sitä, miten liikunnan paikkatiedon hallinnan avulla päästään siihen vaiheeseen, jossa voidaan tuottaa esteettömyystietoa lähiliikuntapaikoista. Tämän vuoksi tutkimuksen tässä vaiheessa esitellään lähiliikuntapaikalle tutkimuksen tarkoitusta vastaava määritelmä.

Lähiliikuntapaikan -käsite on noussut pohjoismaisissa keskusteluissa ensimmäisen kerran esiin 1990-luvun puolivälin aikaan (Myllyaho & Sjöholm 2017, 38). Lähiliikuntapaikka määritellään tässä tutkimuksessa sen mukaan, miten monta ”lähiliikuntapaikka” -tyyppikoodin mukaista lähiliikuntapaikkaa Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmästä pääkaupunkiseudulla ja erityisesti Espoosta löytyy. Lipas-järjestelmän liikuntapaikkojen tyyppiluokituksen mukaisesti lähiliikuntapaikka tarkoittaa päivittäiseen ulkoiluun ja liikuntaan tarkoitettua liikuntapaikkaa, joka sijaitsee asutuksen välittömässä läheisyydessä esimerkiksi koulun tai päiväkodin pihalla. Lähiliikuntapaikka ja sen alue on suhteellisen pienimuotoinen, vapaapääsyinen ja tarjoaa yleensä erilaisia suorituspaikkoja. (Vehkakoski & Norra 2017, 20.) Lipas-järjestelmässä

lähiliikuntapaikat on osoitettu peruspalveluiksi, jotka ovat nykytietojen mukaan lähes täysin kuntien itsensä omistamia ja ylläpitämiä (Laine 2015, 82-83; Vehkakoski & Norra 2017, 20). Valtakunnallisella tasolla huomataan lähiliikuntapaikkojen rakentamisen kiihtyneen 2010-luvulle tultaessa pääasiassa julkisin varoin rahoitettuna erityisesti kaupunkeihin ja muiden kasvukeskuksien yhteyteen (Vehkakoski & Norra 2017, 20-21). Kotavaara ja Rusanen (2016) ovat tutkineet lähiliikuntapaikkojen saavutettavuutta ja todenneet, että noin 70 % suomalaisista asuvat enintään viiden kilometrin matkan päässä lähimmästä vuonna 2015 Lipas-järjestelmän liikuntapaikkatietokantaan tallennetusta lähiliikuntapaikasta (kuva 1).

KUVA 1. Havainnekuva lähiliikuntapaikkojen maantieteellisestä sijoittumisesta Suomessa noin Helsingin ja Oulun välille.

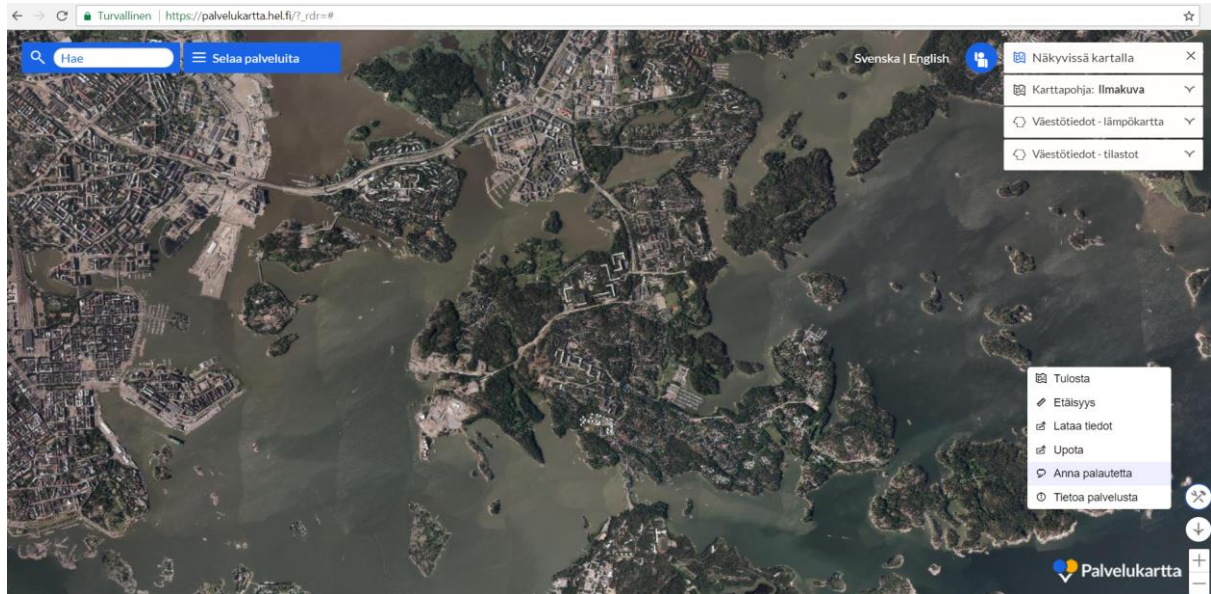
Lähiliikuntapaikat ovat aina korostaneet erityisesti lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden kasvattamista sekä terveyden edistämistä niiden sijaitessa helposti saavutettavissa lähiympäristöissä (Myllyaho & Sjöholm 2017, 38-39). Lähiliikuntapaikkojen suunnittelun periaatteena tulisi olla kaikkien vapaa pääsy ja oikeus julkiseen tilaan. Kyseessä ei ole vain esteettömyyden näkökulmien huomiointia, vaan sitä, että lähiliikuntapaikoista viestitään oikein

esimerkiksi niiden vapaan ja ilmaisen käytön mahdollisuudesta. Lähiliikuntapaikat ovat myös sosiaalisia kokonaisuuksia, joissa pitää tuntea olonsa turvalliseksi. Turvallisuutta edistetään muun muassa käyttöopastuksia järjestämällä ja säännöllisellä ylläpidolla. (Hakamäki 2017, 36.) Osana lähiliikuntapaikkojen palvelukokonaisuutta tulee huomioida lähiliikuntapaikkojen esteettömyys ja tätä aihepiiriä käsitellään perusteellisemmin luvussa 6.

Lähiliikunta-ajattelu on laajalti omaksuttu kuntien liikuntapolitiikassa ja sitä pidetään yhtenä tärkeimmistä keinoista edistää väestön osallistumista liikuntaharrastuksiin. Sitä voidaan lisäksi perustella kestävän kehityksen periaatteilla matalien investointikustannuksien ohella. (Simula 2015, 210.) Perusedellytys lähiliikunnalle on, että se tapahtuu lähiympäristössä, jolloin liikkumisesta ja liikenteestä aiheutuva hiilijalanjälki pienenee, liikuntapaikan rakentaminen ja ylläpito ei kuormita ympäristöä niin paljoa verrattuna muihin isoihin liikuntainfrastruktuureihin. Lähiympäristössä tapahtuvaan liikuntaan tarvitaan harvoin runsasta välineistöä (Kujala 2016, 118; Myllyaho & Sjöholm 2017, 38-39). Lähiliikuntapaikat tulee entistä voimakkaammin nähdä osana kasvavaa paikallista ja alueellista palvelutarjontaa, jotka toimivat sosiaalisten tilanteiden kohtaamispaikkoina luoden moniulotteista hyvinvointia terveyttä edistäen (Suomi & Kotthaus 2017, 56-67).

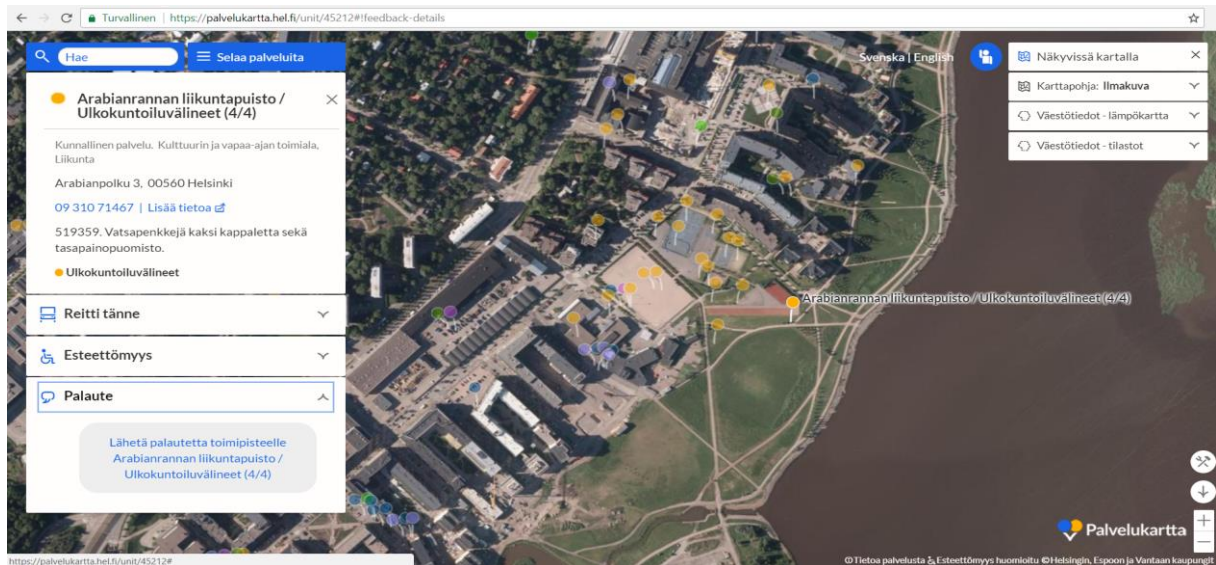
4.6 Pääkaupunkiseudun palvelukartta

Pääkaupunkiseudun palvelukartta on kaikille avoin tiedotuskanava pääkaupunkiseudun kaupunkien toimipisteistä ja kaupunkien tarjoamista ajankohtaisista palveluista sekä näille vievistä liikenneyhteyksistä sekä yhteystiedoista. Palvelukartta toimii selainpohjaisesti osoitteessa www.palvelukartta.hel.fi. Oleellisena osana palvelukarttaa on toimipisteistä ja palveluista löytyvät esteettömyystiedot erilaisin esteettömyyskäyttäjäprofiilein. Tarkemmin palvelukartan esteettömyyttä käsitellään tässä tutkimuksessa kappaleessa 6.3.2. Palvelukartta mahdollistaa muun muassa sekä koko palvelukarttaan kohdistuvan (kuva 2) että yksittäiseen palveluun tai toimipisteeseen kohdistuvan (kuva 3) palautteen antamisen mahdollisuuden.

KUVA 2. Palvelukartan oikeasta alakulmasta löytyy koko palvelukarttaa koskevan palautteen antamisen mahdollisuus sekä muita karttatyökaluja. Oikeasta yläkulmasta on käyttäjällä valittavinaan erilaisia karttapohjia sekä väestö- ja tilastotietoja alueelta. Vasemmasta yläkulmasta on mahdollisuus hakea yksittäistä toimipistettä, toimipistetyyppiä tai vain selailta pääkaupunkiseudun palvelutarjontaa ”selaa palveluita” -valikon alta aukeavasta palvelupuusta.

Yksittäisissä palveluissa ja toimipisteissä palautteenantamisen mahdollisuus tulee toimipisterekisterin kautta avata ja kohdentaa oikeille tahoille. Espoon liikuntapaikoille ei ole yksittäiseen liikuntapaikkaan kohdistuvan palautteen antamisen mahdollisuutta toistaiseksi avattu, mutta Helsinkiin on. Toimipisterekisteri on palvelukartan oma tietokanta, joka sisältää toimipisteisiin ja palveluihin liittyviä lisäinformaatiotyökaluja, esimerkiksi esteettömyyssovelluksen.

KUVA 3. Painamalla yksittäisen toimipisteen tai palvelun tiedot auki, aukeaa vasempaan alakulmaan mahdollisuus antaa palautetta. Palautteen sisältö on mahdollista kohdistaa suoraan joko ylläpidosta vastaavalle taholle tai yleistä palautetta vastaanottavalle taholle.

Palvelukartta on kaikkien pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteinen projekti, jonka toteutuksesta vastaa Helsingin kaupunginkanslian tietotekniikka- ja viestintäosaston tietotekniikkayksikkö. Palvelukartan tietosisällön päivittämisestä ovat kaupungit omien palvelujen ja toimipisteiden osalta itsenäisesti vastuussa. Palvelukartta on rakennettu perustuen avoimeen dataan sekä lähdekoodeihin. Nykyään palvelukartalle luetaan aineistoa 16 eri rajapintaa pitkin.

4.7 Pääkaupunkiseudun palvelukartan toimipisterekeri

Palvelukartan omaa paikkatietokantaa kutsutaan toimipisterekeriksi, joka sisältää palvelujen ja toimipisteiden perustietojen lisäksi lisäinformaatiotyökaluja, kuten mahdollisuuden lisätä valokuva palveluun tai toimipisteeseen sekä esteettömyyssovelluksen. Esteettömyyssovellusta osana toimipisterekeriä käsitellään tarkemmin kappaleessa 6.3.3. Toimipisterekeri järjestää palvelut ja toimipisteet omaksi palvelupuu -rakenteeksi, joka helpottaa halutun tiedon löytämistä sekä palvelukartan että toimipisterekerin käyttäjänä.

Toimipisterekiesteri löytyy erillisen kirjautumissivuston takaa ja siihen saa sekä linkin että tunnukset palvelukartta-projektilta. Toimipisterekiesterin rooli on merkittävä myös kahdessa muussa suhteessa: toimipisterekiesterin toiminnot täyttävät Suomi.fi -palveluun ja valtion palvelutietovarantoon vaaditut tiedot riittävässä määrin. Suomi.fi -palvelun tarkoituksena on tuoda kaikki julkiset palvelut palvelukuvauksineen yhden sivuston taakse sen perustuessa valtion palvelutietovarannon tietoihin. Rajaan tutkimuksen koskemaan vain Lipasliikuntapaikkatietojärjestelmää, palvelukarttaa ja toimipisterekiesterin välistä synkronointia. Suomi.fi ja valtion palvelutietovaranto ovat erinomaisia jatkotutkimusaiheita tälle tutkimukselle.

Seuraavaksi tutkimuksessa esitellään liikuntalakia, valtion ja julkisen sektorin liikuntapoliittisia rakenteita sekä tavoitteita, hahmotellaan erityisliikunnan ja esteettömyyden roolia näissä rakenteissa ja pohditaan näiden rakenteiden ja aihekokonaisuuksien tulevaisuutta.

5 VALTION LIIKUNTAPOLIITTISET RAKENTEET

Valtion liikuntapolitiikan peruskivi, ensimmäinen liikuntalaki, astui voimaan 1.1.1980 (Suomi 2015, 59). Liikuntalaki on tavoite- eli puitelaki, joka suuntaa liikuntatoimintaa, mutta ei sisällä yksityiskohtaisia määräyksiä. Liikuntalakia on uudistettu useaan otteeseen, viimeksi vuonna 2015. Jo ensimmäisen lain tarkoituksena oli taata turvallisia liikuntapalveluita koko väestölle tasapuolisesti, jotta väestöllä olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa liikuntaa yksilön taustoista riippumatta. (Suomi 2015, 60.) Suomessa liikuntakulttuurin perinteiseen työnjakoon liikuntalakiin perustuen on kuulunut julkinen sektori (valtiot ja kunnat) liikuntamahdollisuuksien ja -edellytyksien rakentajana ja liikunnan vapaaehtoistoimijoiden rooli liikuntatoimintojen organisoijana alati yhteiskunnallisen vaurastumisen myötä kasvavan yksityisen sektorin vapaa-aika- ja liikuntapalvelutuotannon rinnalla (Itkonen & Laine 2015, 10; Suomi 2015, 60; Itkonen 2016, 5). Julkiseen sektoriin katsotaan suomalaisessa liikuntajärjestelmässä kuuluvan valtio ja kunnat, mutta seurakuntia ei sovi unohtaa, sillä myös seurakunnat ovat suhteellisen merkittävä liikuntapalvelujen järjestäjä ja liikuntapaikkojen ylläpitäjä. Julkinen sektori tukee kansalaistoimijoiden toimintaa sekä suorina avustuksina että epäsuorina subventioina esimerkiksi liikuntapaikoilla; valtiolla on ohjailevampi ja valtakunnan tasolla avustavampi rooli liikuntapoliittisena ja -hallinnollisena toimijana (Ilmanen 2015,19-20.)

5.1 Liikuntalaki 1980-luvulta 2010-luvulle

Liikuntalain juuret ovat jo vuodessa 1972, kun liikuntalain lakiehdotusta varten on ensimmäisen kerran jätetty toivomusaloite kuntien liikuntatoiminnan ja valtion urheiluavustusten jakamista varten. Siitä alkoi pitkä valmisteluprosessi, joka synnytti lakiehdotuksen eduskunnalle vuonna 1979 lain astuessa heti seuraavana vuonna voimaan. Vaikka laki oli vain puitelaki, niin kuntiin syntyi lain toteuttamista varten liikuntalautakuntia, jotka saivat rahoituksellista tukea valtiolta. Tuolloin säädettiin, että tarkoituksenmukaisia liikuntapaikkoja tulee olla riittävästi ja niihin saa tarvittaessa tukea lakisääteisellä avustus- ja lainoitusjärjestelmällä. Valtion rakennusavustuksissa etusijalle asetettiin kunnalliset hankkeet, kuitenkin kuntien varallisuustilanne huomioiden. Valtio oli jo ennen liikuntalain voimaantuloa

kehottanut kuntia laatimaan pitkäjänteisiä urheilulaitosten rakentamissuunnitelmia huomioiden erilaiset harrastajat ja väestöryhmät liikunta-aktiivisuuden edistämistarkoituksissa. (Ilmanen 2015, 31-32.) Lain voimaantulon ja kehityksen taustoja pohdittaessa tulee muistaa, että samoihin aikoihin Suomi on muotoutunut kohti palveluyhteiskuntaa keynesiläisen talouspolitiikan saattelemana, joka ei voinut olla vaikuttamatta liikuntapalvelujen muotoutumiseen. Keynesiläisyys korostaa valtion ja julkishallinnon ohjaavaa roolia kansantaloudessa ja suoranaista puuttumista vain lyhyen aikavälin ongelmiin, kuten työttömyyteen. Suomeen ajatusmalli sopi erinomaisesti kansalaisten tasa-arvon ollessa koko yhteiskunnallisen toiminnan arvoperusta. (Ilmanen 2015, 32.) Liikunta koettiin jo ensimmäistä liikuntalakia tehdessä tasa-arvon edistäjänä, jolloin liikunnan välineellinen arvo kasvoi. Tasa-arvon kehittäminen liikunnan avulla koettiin väestöryhmien terveys- ja hyvinvointieroja kaventavana päätöksenä (Suomi 2015, 60.)

Ensimmäisen liikuntalain tavoitteena oli siirtää liikuntapolitiikan painopiste pois kilpa- ja huippu-urheilusta kunto- ja terveysliikunnan suuntaan (Suomi 2015, 62). Tällöin liikuntalaki määritteli tärkeimmäksi liikunnan edellytykseksi liikunnan fyysisen eli rakennetun ympäristön liikuntapaikat kaikissa eri muodoissaan. Toinen keskeinen edellytys on yhteiskunnan tarjoama taloudellinen tuki, jotka suunnataan liikunnan kansalaisjärjestöille paikallisessa ja valtakunnallisella tasolla. (Suomi 2015, 60.) Liikuntalain tavoitteena oli luoda raamit liikuntahallinnolliselle virkakoneistolle ja sille, että kunnat tarjoavat mahdollisimman kattavia ja edullisia liikuntapaikkoja, jonka lisäksi liikunnan kansalaistoimijat alkoivat organisoidummin järjestää liikuntatoimintaa yhteistyössä kuntien liikuntatoimien kanssa (Ilmanen 2015, 32-33).

Liikuntalain astuessa voimaan koettiin suurin muutos alueellisten erojen kaventumisessa ja kunnallisen liikuntahallinnon arvon ja aseman kasvaessa; kunnat pystyivät valtion tuen avulla palkkaamaan liikuntatoimiin henkilökuntaa ja rakentamaan liikuntapaikkoja. Suurissa kaupungeissa liikuntalain merkitys ei ollut niin voimakas, mutta liikuntalaki selkeytti laissa mainittua liikunnan työnjakoa. Liikuntalain voimaantulon myötä liikuntapaikkojen lukumääräinen kasvu oli suurta ja liikunnan kunnallinen palveluntuotanto oli voimakasta. Mielenkiintoista on, että kansalaisten suosituimmaksi liikkumisympäristöksi nousivat kevyen

liikenteen väylät, jotka palvelevat sekä liikenneturvallisuutta että kansalaisten vapaa-ajan liikkumista ilman suuria loukkaantumisriskejä. (Ilmanen 2015, 33.)

Voimassa oleva liikuntalaki tunnistaa ja määrittelee liikunnan laaja-alaisesti, jossa huippu-urheilu sekä terveyttä että hyvinvointia edistävä liikunta on määritelty erikseen. Liikuntalaki velvoittaa valtiota ja kuntia luomaan liikuntamahdollisuuksia ja -olosuhteita, jotta kansalaiset voivat halutessaan ja tilaisuuden tullen olla fyysisesti aktiivisia. (Keskinen 2014, 21.) Liikuntalaki uudistuu ajankohtaisten yhteiskunnallisten aiheiden ja tarpeiden mukaan sen ollessa luonteeltaan kuitenkin hyvinvointivaltiolaki. Liikuntalait ovat luoneet puitteet liikuntapoliittiselle julkishallinnolle ja liikuntamahdollisuuksien mahdollistamiseen tarkoitettujen resurssien allokointiin. (Suomi 2015, 60.) Uusin liikuntalaki pyrkii saamaan vaikutuspiiriinsä mahdollisimman laajat kansankerrokset ja erityisesti sellaiset ryhmittymät, joille liikunta on vieraampi käsite ja elämäntapa (Keskinen 2014, 21). Nykyisen liikuntalain tavoitteena voidaan pitää liikunnan avulla tapahtuvaa tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistämistä, kulttuurien monimuotoisuuden tukemista sekä ympäristön kestävä kehityksen edistämistä (Suomi 2015, 62).

Liikunta ei toistaiseksi ole lain mukaan kuntien peruspalvelu, mistä johtuu valtion liikuntabudjetin koostuvan vuosittain veikkausvoittovaroista. Peruspalvelu vaatii vuosibudjetin rakentumista yleiskatteellisista menoista eli käytännössä verovaroista. Suomen Kuntaliitto määrittää silti liikunnan peruspalveluksi perustellen, että liikunnalla on lainsäädäntö ja valtiosuus (12€/asukas). Tämä tarkoittaa, että valtion ja valtakunnallisen kuntien etujärjestön näkemykset ovat avoimesti ristiriitaisia. OKM tulkitsee liikunnan peruspalveluluonteiseksi. (Suomi 2015, 69.) Liikuntalain peruspalveluasemaa on pyritty vahvistamaan ja selvittämään sen mahdollisuuksia kohdentaa valtiosuuksia paikallisen liikunta- ja urheilutoiminnan edistämiseen; valtiosuuksia pyritään kasvattamaan ilman sen tarkempaa ohjeistusta, miten ne tulisi kohdistaa ja käyttää (Pyykkönen 2013, 81). Liikuntalaki pyrkii määrittelemään liikunnan peruspalveluluonteiseksi, mutta ei määrittele sitä, mitä se tarkoittaisi; kunnat saavat käyttää omaa harkintavaltaansa tarjoamistaan liikuntamahdollisuuksista (Keskinen 2014, 21). Valtion tehtävänä on luoda liikuntaan liittyviä edellytyksiä siirtäen täten ohjauksen ja tulosvastuun kentälle operatiiviselle tasolle (Rikala & Pyykkönen 2013, 53). Uusimman liikuntalain tavoitteiden lähtökohtina ja arvoperusteina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys,

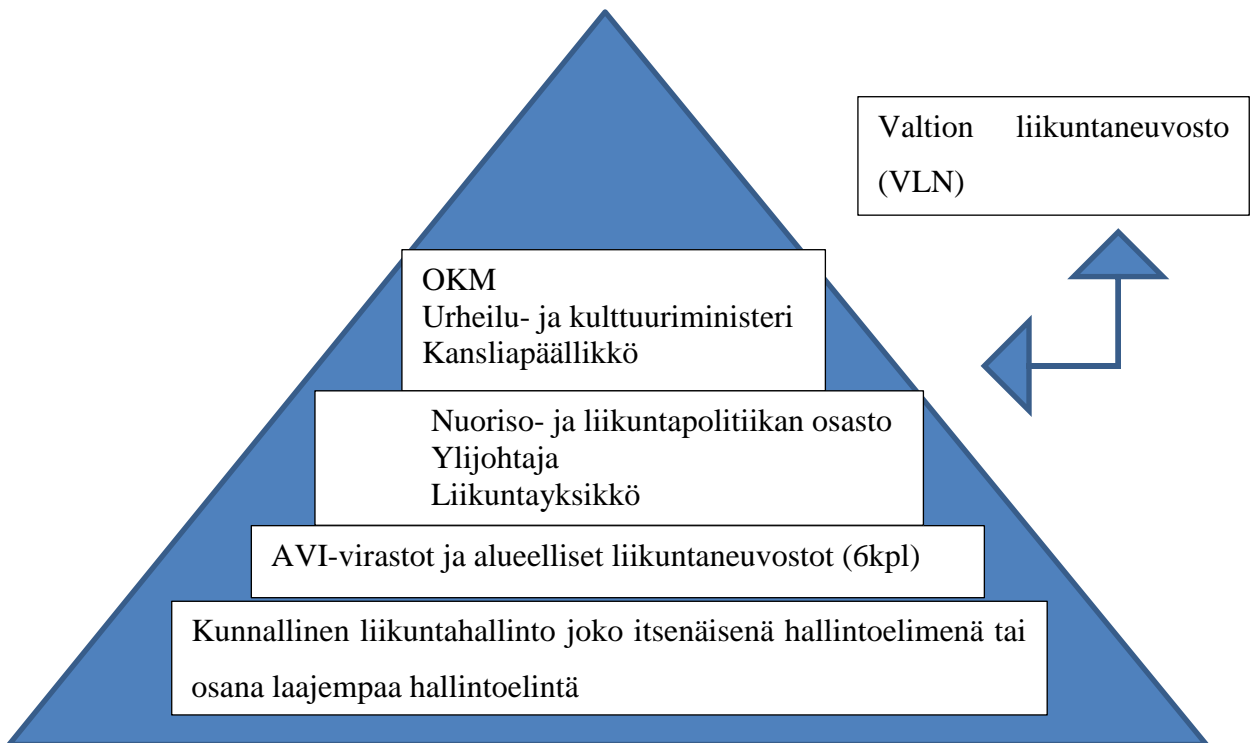
monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen että kestävä kehitys (Suomi 2015, 73).

5.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapolittiset rakenteet

Nykyisen lainsäädännön mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) toimii liikunnan kansallisena ja valtakunnallisena keskushallintoviranomaisena, jolla on keskeisin rooli liikuntapolitiikan ohjaamisessa, koordinoinnissa ja organisoinnissa (Suomi 2015, 60). Yksityiskohtaisemmasta ja ylimmästä ohjauksesta voidaan päättää ja sopia hallitusohjelmissa puolueiden kesken, jolloin tulee noudattaa ministerien ministerivastuulakia sen määrätessä esimerkiksi urheilu- ja kulttuuriministerin oikeudet toimia oman vastuualueensa ylimpänä päätöksentekijänä (Suomi 2015, 63). OKM:n, eli valtion, vastuuksi on uusimmassa liikuntalaissa määritelty liikuntapolitiikan yleinen johtaminen, yhteensovittaminen, kehittäminen sekä yleisten liikuntaedellytysten luonti valtionhallinnossa (Liikuntalaki 390/2015). Liikuntalaki määrittelee, että valtion tulee tehtävää hoitaessaan olla tarpeen mukaan yhteistyössä kuntien, kansalaisjärjestöjen ja muiden liikunta-alan toimijoiden kanssa.

Urheilu- ja kulttuuriministeri toimii OKM:n poliittisen ohjauksen johtavana virkamiehenä ja hänellä on alaisuudessaan kaksi OKM:n osastoa: kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto sekä nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto. Molemmilla osastoilla on omat ylijohdajansa, jotka toimivat ministeriön kansliapäällikön alaisina ja avustavat itsenäisesti hänen työtään ministeriön virkajohtamisessa. Ministeriön virkahenkilöstö erikoistuu omiin osaamis- ja vastuualueisiinsa, joita ovat esimerkiksi urheilujärjestöt, liikuntapaikka-asiat, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiat sekä liikuntatieteellinen tutkimus. Liikuntaan ja urheiluun liittyvä ajankohtainen sisältöohjaus tulee urheilu- ja kulttuuriministeriltä kansliapäällikölle ja ylijohdajille. Muuten osastojen tehtäviä määrittelevät liikuntalaki, ministeriön strategia, toimintasuunnitelma ja muut menettelytapaohjeet. Tehtäviä säätelevät myös valtion tulo- ja menoarvion valmistelu sekä siihen liittyvä päätöksenteko ja toimeenpanotyö. (Suomi 2015, 63-65.)

Urheilu- ja kulttuuriministerin tehtäviin kuuluu OKM:n johtoryhmän johtaminen, johon kuuluvat OKM:n kansliapäällikkö, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston ylijohtaja sekä liikuntayksikön johtaja. Päätöksenteko valtion liikuntapoliittisissa rakenteissa tapahtuu aina esittelypohjaisesti. OKM:n nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston sisällä toimiva ylin asiantuntijavirasto on liikuntayksikkö, jonka ylin virkamies on yksikön johtaja. Päätöksentekotapa on tässä yksikössä myös esittelypohjainen. Liikuntayksikön yksikköjohtajalla on päätöksenteossaan tukena eri alojen neuvoksia sekä useita ylitarkastajia ja toimistohenkilökuntaa. (Suomi 2015, 64-65.) Valtion liikuntapoliittista hallintorakennetta havainnollistetaan kuviossa 2, jossa paikallinen liikuntapoliittisen päätöksenteon toimeenpanija on kunnan joko itsenäinen liikuntapoliittinen hallintoelin tai liikuntapoliittinen hallintoelin osana jotain laajempaa elintä.

KUVIO 2. Julkisen sektorin liikuntahallinto- ja poliittinen organisaatorakenne (mukaillen Suomi 2015, 64).

Urheilu- kulttuuriministerin, kuten kaikkien ministereiden, tulee päätöksenteossa noudattaa aina hallintolakia, joka määrää toimimaan puolueettomasti, laillisesti, tasapuolisesti, asiaan keskittyen ja suhteellisesti oikeita ratkaisuja antaen. Ministerin tulee myös huomioida jääviysperiaatteet päätöksenteossa ja tarvittaessa rajata itsensä ulos päätöksentekijän asemasta (Suomi 2015, 65). Hyvässä hallintotavassa on kysymys toiminnasta hallinto- ja viranomaistoiminnan julkisuuslain alaisuudessa (Ojajärvi & Valtonen 2016, 16).

OKM:n yhteydessä toimii valtion liikuntaneuvosto (VLN), joka on ylin liikuntapoliittinen asiantuntijaelin OKM:n ja valtion liikuntahallinnon päätöksenteon tukena. VLN arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan toimialueella ja tekee sen pohjalta esityksiä liikuntakulttuurin ja liikuntapolitiikan kehittämiseksi. VLN tekee käytännössä lausuntoja esimerkiksi toiminta-avustuksista, valtionapukelpoisuudesta ja liikuntapaikkoihin liittyvistä rahoitus- ja perustamissuunnitelmista. VLN voi myös tehdä aloitteita, esityksiä ja lausuntoja muista liikuntapolitiikkaa, tiedettä tai erityisliikuntaa käsittelevistä asioista. Yleisesti VLN:n keskeisin tehtävä on vastata liikuntapoliittisesta arvioinnista; lisäksi VLN antaa vuosittaisen lausunnon siitä, miten valtakunnallisten urheilu- ja liikuntajärjestöjen määrärahat tulisi jakaa. (Suomi 2015, 65-66.) Valtioneuvosto nimittää VLN:oon jäsenet kuultuaan liikunta-alan kansallisia toimijoita, kuten Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekuntaa sekä muita tutkimuslaitoksia. Valtioneuvosto ottaa huomioon myös poliittisten puolueiden ehdotuksia liikuntaneuvoston jäsenistä, joilla tulee kuitenkin olla liikuntaelämän asiantuntijuutta takanaan. (Suomi 2015, 65-66.) Käytännössä VLN:n jäseninä on useita kansanedustajia ja kokoonpano seuraa parlamentaaristen voimasuhteiden jakautumista. VLN:n jäsenet nimitetään eduskuntakauden ajaksi ja neljän kuukauden kuluessa eduskuntavaalituloksen vahvistamisesta. (Suomi 2015, 66.)

VLN:n jaostoina ovat nykyään tutkimus- ja arviointijaosto, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaosto sekä ennakointijaosto, joista ennakointijaostolle on Paajasen ja Wallinheimon (2016, 11) mukaan vahvaa kysyntää. Heidän mukaansa vaikuttavuuslähtöinen politiikka eri politiikansektoreilla vaatii tulevaisuuden ennakointiin soveltuvia työkaluja haasteiden ja mahdollisuuksien tarkastelua varten, joskin se liikuntapolitiikassa hakee vielä muotoaan (Paajanen & Wallinheimo 2016, 11). Valtion liikuntaneuvoston ennakointijaoston tehtävänä on valmistella neuvostolle aloitteita ja esityksiä strategisesti merkittävissä ja laajoissa

liikuntapolitiisissa kysymyksissä, kuten liikuntapaikkarakentamisessa; tarkoituksena on mahdollisimman kevyt kuormitus liikuntaneuvoston lakisääteisiin lausunnonantotehtäviin (Paajanen & Wallinheimo 2016, 11). OKM:n luvalla voidaan myös asettaa muitakin jaostoja, esimerkiksi vuodelle 2014-2015 on asetettu rakentamisjaosto, joka on laatinut liikuntapaikkarakentamisen valtioneuhjausta linjaavan liikuntarakentamisen suunta-asiakirjan (Suomi 2015, 66-67). Valtion liikuntaneuvoston rooli arvioivana toimijana on kasvanut ja tämä puoli kasvaa tulevaisuudessa edelleen (Pyykkönen 2013, 81). Neuvostojen jaostojen tulevaisuus on Pyykkösen (2013, 81) mukaan epäselvä ja useamman jaostojen ylläpitäminen vaatii entistä monipuolisempaa perustelua jatkaakseen useamman jaoston mallilla, jonka vuoksi jaostoja perustetaan harkinnanvaraisesti nykyään yhden vaalikauden ajaksi.

5.3 Aluehallintovirastot

Vuodesta 2014 alkaen liikunnan aluehallinto on toiminut aluehallintavirastojen (AVI) yhteydessä ja niiden keskeisenä tehtävänä on sovittaa yhteen valtion ja kuntien liikuntapolitiikkaa. Nykyään AVI:ja on kuusi kappaletta maantieteellisin perustein jaoteltuna. Liikunnalla ei ole omaa keskusvirastoa eli AVI:t toteuttavat OKM:n liikuntapolitiista ja -strategista ohjausta tavoitteenaan edistää liikunnallista elämäntapaa, hyvinvointia sekä työ- ja toimintakykyä unohtamatta osallisuutta (Suomi 2015, 67.)

AVI:t vastaavat kustannusarvioiltaan 700 000 euroon asti liikuntarakennushankkeiden avustuspääte-rahajen jakopäätöksistä, joihin lausuntoja antavat alueelliset liikuntaneuvostot (Liikuntalaki 390/2015; Suomi 2015, 67-68; Myllyaho & Sjöholm 2017, 37). Alueelliset liikuntaneuvostot nimetään maakunnan väestömäärän mukaan ja ehdokkaiden tulee olla eri liikunnan intressiryhmien asiantuntijoita (Suomi 2015, 67-68). AVI-toiminnassa on poikkeuksellinen hallintomenettelytapa juuri alueellisissa liikuntaneuvostoissa, joissa käytännössä katsoen maakunnallinen liitto päättää valtion aluehallinnon monijäsenisen asiantuntijajaelimen kokoonpanosta, vaikka AVI on valtionpolitiikan ylin alueellinen edustaja. AVI:en rooli on siis OKM:n alueellinen ja paikallinen informaatio- ja strategisen ohjauksen edustaja. Täten saadaan edistettyä ja yhteensovitettua sekä kuntien että valtionhallinnon intressit ja edut. (Suomi 2015, 68-69; Myllyaho & Sjöholm 2017, 37.)

Toimikausi alueellisessa liikuntaneuvostossa on nelivuotinen. AVI:lle suunnattujen ja lähetettyjen liikuntarakennushankkeiden suunnitelmien tulee kohdistua uudisrakentamiseen, saneeraukseen, peruskorjaukseen tai liikuntapaikkojen hankintaan ja ostamiseen. Rakennushankkeen tulee olla tarveperusteinen joko kasvattaen liikkumistilojen määrää tai varmistaen olemassa olevaa tilalaatua ja -arvoa. Liikuntapaikkarakentamisen määrärahojen suuruus päätetään ministeriössä erikseen ja ne jakautuvat maantieteellisin, väestö- ja hakemusmäärien mukaisesti. AVI:ja voidaan täten pitää luonteeltaan myös valtionapuviranomaisina, joka velvoittaa lisäksi tarjoamaan ohjaus- ja neuvontapalveluja kunnille ja liikuntajärjestöille. AVI:t sopivat vuosittain OKM:n kanssa alueellisen liikuntahallinnon organisoinnin perusteista ja saavat tämän perusteella kustannusrahoitusta. (Suomi 2015, 67-69).

5.4 Kuntien liikuntatoimet ja erityisliikunta osana niitä

1990-luvulle tultaessa taloudellinen lama pysäytti koko Suomen talouden kehittymisen ja valtion ja kuntien aloittaessa säästöpolitiikkansa joutuivat kuntien liikuntapalvelut puitelakeina ensimmäisinä säästöjen ja leikkauksien kohteiksi, erityisesti maaseudulla. Liikuntalautakuntien lukumäärä romahti yli 400:sta noin pariin kymmeneen, jolloin liikuntalautakunnat oli sulautettu osaksi isompia hallintokokonaisuuksia uusliberalistisen talousajattelun antaessa tilaa yksityisen sektorin markkinaperusteiselle palvelutuotannolle. Valtio löyhensi kunnallista liikuntapoliittista ohjausta ja vapaakuntakokeilun kautta sallittiin vapaampia tapoja järjestää liikuntapalveluja kunnassa. Liikuntapalveluille tulivat uutena ilmiönä liikuntapaikkojen käyttömaksut, jotka kavensivat kaikkein pienimpituloisten mahdollisuuksia käyttää käyttömaksuiltaan kalliimpia liikuntapaikkoja, kuten jää- ja uimahalleja. (Ilmanen 2015, 33-34.)

Ensimmäisestä talouslamasta 1990-luvulla Suomen kuntien liikuntatoimet selvisivät suhteellisen hyvin, mutta vuonna 2008 alkanut uusi talouslama on aiheuttanut toistamiseen laskusuhdanteen ajanjakson (Ilmanen 2015, 34; Suomi 2015, 70). Valtioneuvosto on kehottanut kuntia nostamaan liikunnan edistämisen strategiseksi tekijäksi ja valinnaksi, jolloin myös liikunnan koordinaatiovastuuta osoitettiin kohti poikkihallinnollista yhteistyötä, joka on syönyt

liikunnan itsenäistä taloudellista asemaa laskusuhdanteen aikana. (Suomi 2015, 70.) Merkittävä muutossuunta on ollut lisäksi yksityisen sektorin osuuden kasvaminen liikuntapalvelutuotannossa, joka taas on aiheuttanut alueellista eriarvoisuutta ja epätasa-arvoa liikuntapalvelujen saatavuudessa ja saavutettavuudessa (Suomi ym. 2012, 125-126; Ilmanen 2015, 34). Yksityinen sektori tuottaa nykyään runsaasti muun muassa kylpylä-, urheilusali- ja kuntosalipalveluita ja kolmannen sektorin järjestämä liikuntatoiminta on myös osittain siirtynyt yksityisten palveluntarjoajien tiloihin (Suomi ym. 2012; Ilmanen 2015, 34).

Nykyään kunnat ylläpitävät liikuntapalveluja vuosittain 700 miljoonalla eurolla ja työllistävät liikuntatoimissa noin 5000 henkeä. Kunnan liikuntatoimen aktiivisuus ja aktiivinen ote ovat myös kuntamarkkinointiväyliä. (Ikola-Norrbacka 2015, 100-101.) Kunnat omistivat vuonna 2014 Lipas-järjestelmän tietojen mukaan kaikista noin 32 000 liikuntapaikasta noin 75% ja liikuntapaikkojen asukastiheys on täten todella korkea. Omistussuhteet kaikista liikuntapaikoista oli Lipas-järjestelmässä tiedossa noin 85 % liikuntapaikoista. (Suomi ym. 2012, 21; Laine 2015, 82; Suomi 2015, 70.) Kunnan liikuntamahdollisuuksia voidaan edistää kaavoitustoimen, liikennesuunnittelun ja liikuntatoimen yhteistyöllä, jonka tavoitteena on luoda terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö (Hentilä & Soudunsaari 2017, 55). Kaavoitus perustuu maankäyttö- ja rakennuslakiin (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999), joka takaa kansalaisten vuorovaikutukselliset osallistumismahdollisuudet elinympäristön suunnitteluun (Hentilä & Soudunsaari 2017, 57).

Liikuntalaki määrää kunnan tehtäväksi luoda edellytyksiä kuntalaisten liikuntamahdollisuuksille ja omaehtoiselle liikunnalle sekä arvioida kuntalaisten liikuntaaktiivisuuden kehittymistä osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteitä (Liikuntalaki 390/2015). Kunnat joutuvat panostamaan enemmän lakisääteisiin ja subjektiivisen oikeuden alaisiin pakollisiin tehtäviin esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouteihin. Liikuntapalvelut ovat ilman lakisääteistä turvaa lähes säännöllisesti säästöpainneiden kohteena. (Suomi 2015, 70.) Ristiriitaista on kuitenkin, että kuntalaki säätää kunnan velvollisuudeksi pyrkiä edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueellaan (Kuntalaki 410/2015). Liikunnan palvelutarve on kasvamassa, eriytyvässä ja moninaistumassa samaan aikaan, kun kuntien taloustilanne on tiukoilla ja resurssien allokointia pitää priorisoida valtakunnallisen tasa- ja yhdenvertaisuuden vaatimusten kohotessa (Rikala 2015, 36).

Kunnalla on suuri autonomia ja vapaus järjestää hallintonsa parhaaksi katsomallaan tavalla ja kunnissa on joka tapauksessa jokin liikunnan tehtäviä hoitava elin jopa kunnanhallituksissa, osana muita hallintoelimiä tai erillisten liikuntalautakuntien välillä (Liikuntalaki 390/2015; Suomi 2015, 69). Kunnat pyrkivät usein tekemään laajaa poikkihallinnollista yhteistyötä liikunnan lisäedellytysten luomiseksi, mutta kunnat voivat myös urheiluseurojen tai yksityisten palveluntarjoajien kautta ostopalveluna toteuttaa liikuntapalveluiden järjestämisvelvollisuutta (Suomi 2015, 71). Kunnan tulee tällöin tarkasti selvittää ja määrittää liikuntalaissa tarkoitetut palvelut ja saattaa nämä myös muiden liikuntatoimijoiden tietoon sen edistäessä alueellista elinkeinotoimintaa sekä ehkäisten markkinatilannevääristymiä (Ala-Vähälä 2014, 35).

Ottaen huomioon kunnan roolin hyvinvoinnin mahdollistajana ja sen piiriin kuuluvista edellytetyistä palveluista, niin kunnan tehtäväksi voidaan tulkita muodostuvan tällöin kuntalaisten aktivoiminen liikkumaan ja edistämään hyvinvointiaan liikunnan avulla. Tätä tehtävää kunnat toteuttavat järjestämällä liikuntaolosuhteita ja -palveluja asukkailleen ja muille kansalaistoimijoille (Suomi 2015, 69, Ilmanen 1995 mukaan.) Kunnat tarjoavat liikuntapaikkoja käyttäjille joko subventoidusti tai ilmaiseksi, mikä on epäsuorana tuki- ja avustustapana liikunnan kansalaistoimijoille suhteelliselta arvoltaan kaikista suurin verovaroin rahoitettuna. Merkittävintä subventointi on kustannuksiltaan kalliimmissa liikuntapaikoissa, kuten jää-, uima- ja sisäliikuntahalleissa sekä tekojäillä ja -nurmilla. Kunnilla on lisäksi vaihtelevia käytäntöjä urheiluseuroille ja muille liikunnan kansalaistoimijoille suunnatuista suorista avustuksista. Suorien tukien vuosittainen keskiarvo on noin yhdeksän euroa asukasta kohden, vaihteluvälin ollessa kaikkea nollasta eurosta aina 30 euroon asti. (Suomi ym. 2012; Suomi 2015, 70).

Erityisliikunnan käsitettä on käytetty 1980-luvulta alkaen erilaisissa komitean mietinnöissä ja 1990-luvulla käsite tarkennettiin koskemaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikkenemisen johdosta on vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan ja joiden liikunta vaatii soveltamista tai erityisosaamista (Ala-Vähälä 2014, 35; Itkonen 2014, 30). Erityisryhmien liikunnasta on käytetty myös termiä soveltava liikunta sen korostaessa enemmän liikunnan harjoittamiseen ja liikuntapalvelujen tuottamiseen vaadittavaa erityisosaamista sairaus- tai vammaperusteen sijaan. (Ala-Vähälä 2014, 35.) Soveltavan liikunnan lähtökohtana on pyrkimys liikunnan soveltamisesta kaikille ja tällöin

tarvitaan tietoja yksilöllisistä tarpeista ja kyvyistä sekä mahdollisuuksista ja käytännöistä (Itkonen 2014, 31).

Erytisliikunta saa entistä useammalta taholta ja toimijalta osakseen uudelleenmäärittelyjä, kuten julkisen sektorin toimijoilta, edunvalvojlta ja järjestöiltä. Erilaisten intressien myötä myös erityisliikunnan tavoitteet ovat tulkinnallisia, joka voi itsessään tarkoittaa hegemonista kamppailua ja jännitteiden luomista (erityis)liikuntatoimintojen yhä edelleen kirjavoituessa. (Itkonen 2014, 31.) Erytisliikunta näyttäytyy professionaalisenä liikkeenä, joka on liikunta-alan ammattilaisten vastaus yhteiskunnan tasa-arvoajatteluun kaikille tasa-arvoisista liikuntapalveluista (Saari 2011, 27).

Liikuntatoiminnan organisointi on todetusti ensisijaisesti osoitettu liikunnan kansalaistoimijoille, mutta kunnat voivat järjestää myös omaa liikuntatoimintaa ja varsin usein se kohdistuu erityisryhmien liikuntaan (Suomi 2015, 60). Kunnat ovat viime vuosien aikana laajentaneet erityisliikunnan palveluja monitahoisen yhteistyön avulla (Ala-Vähälä 2014, 35). Soveltavan liikunnan verkoston ulkopuolelle on jäänyt noin 200 kuntaa, jotka ovat pääasiassa alle 10 000 asukkaan kuntia yksittäisin soveltavan liikunnan edistämisen toimenpitein ja hankkein. Pienet kunnat ja käyttäjänäkökulma on syytä ottaa entistä paremmin huomioon tulevaisuudessa valtakunnallisessa soveltavan liikunnan kehittämisessä. Kuntien tulisi luoda liikuntaedellytyksiä paikallisen ja alueellisen yhteistyön kautta kaikkien kolmen sektorin kanssa, joilla olisi suuri potentiaali erityisliikunnan edellytyksissä pienissä kunnissa. (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 12-24; Rikala 2014, 34-36.) Paikallistasoilla kuntien tulisi itse olla aloitteellisia järjestöjen suuntaan erityisliikuntapalvelujen järjestäjänä, sillä järjestöillä on parhaat kontaktipinnat erityisliikuntapalveluiden tarvisijoihin (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 21).

Kuntien kannattaa kohdentaa resurssejaan kaikista huonoimmassa asemassa liikkumisen kannalta oleviin, jolle yksilön ja yhteiskunnallisen perustelun löytäminen on relevanttia (Rikala 2015, 36). Erytisliikunnan toiminnan järjestämisessä ja toteuttamisessa on päästävä irti pelkästä liikuntahallinnon näkökulmasta kohti osallistuja- ja kohderyhmäkeskeisyyttä (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 8). Kunnissa tulee tehdä kartoitus esimerkiksi iäkkäiden

liikuntaan soveltuvista tiloista ja ympäristöistä mukaan lukien koti ja sen lähiympäristö kaikkien kolmen sektorin yhteistyöllä huomioiden ohjattu ja omaehtoinen liikkuminen (Piispanen 2014, 49). Piispanen (2014, 49) korostaa vielä, että urheilupaikat ja muut yleiset tilat lähiliikuntapaikat mukaan lukien tulee valjastaa ennakkoluulottomasti entistä monipuolisempaan käyttöön ja ohjattua toimintaa näissä tiloissa ja ympäristöissä tulee lisätä. Edeltävänä toimenpiteenä Piispanen (2014, 49) mainitsee esteettömyyden, saavutettavuuden ja turvallisuuden edistämisen liikuntaympäristöissä ja -tiloissa, joka edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä. Tukea erityisliikunnan mahdollisuuksien edistämiseksi löytyy perustuslaista, kuntalaista, yhdenvertaisuuslaista ja liikuntalaista. Liikuntalain mukaan liikuntajärjestöt ovat pääroolissa liikuntatoiminnan järjestämisessä. Kuntien ensisijainen tehtävä on edellytysten luominen liikunnalle, jolloin paikallistasolla on turvattu liikuntamahdollisuudet niille väestöryhmille, jotka eivät osallistu järjestötoimintaan tai joille järjestöt eivät järjestä liikuntatoimintaa. (Rikala 2014, 33.) Erityisliikunta tarvitsee suunnitelmallisuutta ja lisää poliittista painoarvoa lautakuntien päätöksentekotasolla asti, sillä muuten muun muassa vammaiset, vanhuksat ja mielenterveysongelmaiset ovat vaarassa jäädä täysin (erityis)liikuntapalveluiden ulkopuolelle (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 37-38).

Paikallistasoilla tulee lisäksi selvittää, miksi jotkut erityisryhmät jäävät erityisliikuntapalvelujen ulkopuolelle ja mitkä olisivat ne syrjäytymisen ehkäisyn toimenpiteet, jotka olisivat erityisliikunnasta syrjäytymisen ehkäisytyöhön tehokkaita (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 34). Rikala (2015, 36) ehdottaa soveltavan liikunnan osallistamisen toimenpiteeksi hankeavustuksia ja tiedonvälitystä, jolloin kuntien ja kansalaisten yhdenvertaisuus paranee. Hankepohjaisuudesta on siirryttävä kohti konkreettisia, lukumäärällisesti vähempiin, toiminnan kannalta merkityksellisiin ja realistisiin tavoitteisiin. Ohjelmia ja hankkeita tulee toteuttaa verkostomaisella työskentelytavalla kokoamalla yhteen keskeisimmät toimijat ja yksittäiset hankkeet. (Rikala & Pyykkönen 2013, 55.) Liikunnan organisoitumisen monimuotoistumiseen vaikuttavat etenkin julkisen ja yksityisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan uudenlaiset verkostoitumis- ja projektikäytännöt; voidaanko jo alkaa puhua myös eriytyvän liikuntakulttuurin eriytyvästä erityisliikunnasta? Eriytymistä edesauttaa julkishallinnossa tapahtuvat muutokset ja erityisesti priorisointiin johtaa taloudellisen tilanteen kiristyminen. (Itkonen 2014, 31.) Tulevaisuudessa tarvitaan yhä edelleen tukitoimenpiteitä liikunnan peruspalveluluonteen kasvattamiseksi ja soveltavan liikunnan aseman parantamiseksi

liikunta-alan sisällä (Rikala 2015, 37). Erityisliikunnan mahdollistaminen on hyvin paljon resurssikysymys, mutta parannettavaa Rikalan (2014, 35) mukaan on myös tietotaidoissa ja tarpeiden ymmärtämisessä. Erityisliikunnan harrastaminen on harvoin omaehtoista, mutta ohjatun erityisliikunnan palveluntarjoajia on valitettavan vähän joko resursoituina tai yksityisinä palveluntarjoajina (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 51.) Poikkihallinnollisen yhteistyön ydin on nimenomaan siinä, että hyvin pienin taloudellisin panostuksin liikuntapalveluja saadaan monipuolistettua. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat keskeisiä arvoja liikuntaa käsittelevässä lainsäädännössä. (Rikala 2014, 34-35.)

Onko erityisliikunta kokonaisuuden kannalta inkluusiota edistävä vai jarruttava tekijä? Saari (2011, 126) mainitsee, että erityisliikuntaan soveltuvat liikuntapalvelut voivat sijaita maantieteellisesti kaukana, jolloin osallistuminen liikuntaan vaikeutuu. Toisaalta taas Saari (2011, 127) toteaa, että erityisliikuntaan osallistuminen on osallistujilleen tuttua, esteetöntä, mahdollista apuvälinein tai avustajan kanssa, turvallista ja matalan kynnyksen toimintaa ilman kiusatuksi tulemisen pelkoa. Lääketieteellisten diagnoosien paraneminen, liikunta-asiantuntemuksen lisääntyminen ja liikunta-alan organisaatioiden kehittyminen ovat mahdollistaneet erityisliikuntaryhmien tarjonnan kehittymisen ja tehostumisen, mikäli toiminnan järjestämiselle on löytynyt resursseja (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 31). Miten liikuntakulttuuri ja lajiliitointegraatio mahdollistavat inkluusiota? Toisaalta lajiliitot edistävät vammaisurheilua korostamalla huippu-urheilullisia ominaispiirteitä, toisaalta taas tiukat luokittelut ja muu lajikontrolli nostattavat kynnystä osallistua liikunta- ja urheilutoimintaan (Saari 2011, 127-128).

5.5 Muita liikuntapolitiikkaan ja -hallintoon vaikuttavia säädöksiä ja sopimuksia

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa viranomaisten edistämään omassa toiminnassaan kansalaisten yhdenvertaisuutta aina asioiden valmistelusta hallinto- ja toimintatapoihin sekä päätöksentekoon asti. Yhdenvertaisuuslaki ja sen noudattamisen periaatteet koskettavat liikuntapalveluja esimerkiksi kuntaliitostilanteissa, joissa kuntien reuna-alueiden liikuntapalvelujen tuottamista ei oteta samalla tavalla huomioon kuin kuntakeskuksissa (Suomi 2015, 71). Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta edellyttää julkisissa

yhteistoiminta-elimissä sukupuolien edustavuuden olevan vähintään 40 % ja monet liikunta- ja urheilujärjestöt ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet noudattamaan säännöissään tasa-arvolakia (Suomi 2015, 71).

Yhdistyneet Kansakunnat ovat vuonna 2007 solmineet vammaisten henkilöiden puolesta tehdyn yleissopimuksen, jonka Suomi on allekirjoittanut ja ratifioinut. Sisällöllisesti sopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysmääräisen ja yhdenvertaisen kohtelun ihmisoikeuksien, perusvapauksien ja ihmisarvon kunnioittamisen saralla. (Suomi 2015, 72; Yleissopimus 27/2016.) Sopimusvaltioiden edellytetään ryhtyvän toimiin, joilla kannustetaan ja edistetään vammaisten henkilöiden mahdollisimman laajaa osallistumista liikunta- ja urheilutoimintaan; erityisenä tavoitteena on tehdä fyysisestä liikuntainfrastruktuurista mahdollisimman esteetön vammasta tai muusta erityisestä syystä riippumatta (Suomi 2015, 72).

5.6 Liikuntapolitiikan ja -hallinnon tulevaisuus Suomessa

Kunto- ja terveystoiminta ovat olleet jo toisen maailmansodan jälkeen valtion liikuntapolitiittisen ohjauksen keskiössä. Tällä vuosikymmenellä liikuntapolitiittinen ohjaustoiminta on panostanut runsaasti yksilön fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin, joka rakentaa koko kansakunnan terveyttä ja menestystä (Suomi 2015, 73, Vasara 2004, 419 mukaan). Liikuntapolitiikan ja -hallinnon tulevaisuutta pohtiessa on syytä muistaa, että vuoteen 2060 mennessä yli 64-vuotiaiden suomalaisten määrän on ennustettu kasvavan jopa 1,8 miljoonaan suomalaiseen. Liikuntapolitiikalla voidaan alentaa heikon terveyden kautta esiin nousevia kustannusvaikutuksia oleellisesti. (Häyrynen 2013, 126.) Suomessa on tärkeiden yhteiskunnallisten asioiden kehitysseurantaa varten laadittu säännöllisiä tulevaisuusstrategioita, mutta liikunta ei toistaiseksi ole ollut tällaisen arvioinnin kohteena, vaikka ennakoinnilla saadaan enemmän irti liikunnan tarjoamista mahdollisuuksista (Paajanen & Wallinheimo 2016, 9). Varmaa on se, että erityisliikuntaryhmät kasvavat ja kirjavoituvat (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 1).

Viime vuosina on VLN:ssa keskusteltu liikuntakulttuuriin liittyvistä käsitteistä. Liikunnalla on tarkoitettu kaikkea omatoimista ja organisoitua liikuntaa huippu-urheilua lukuun ottamatta, joita ovat arki-, kunto- ja harrasteliikunta sekä terveyttä että hyvinvointia edistävä liikunta. Keskeistä valtion liikuntapolitiikan tavoitteiden tulkinnassa on liikuntalain soveltamisala ja se, miten liikuntapoliittiset painopisteet siinä tarkemmin sanoen ymmärretään. Liikunta on käsitteenä laaja-alainen ja monimuotoinen ja siksi se hankaloittaa liikuntalain käytännön toteutusta. Tilanne on liki paradoksaalinen valtion antaessa taloudellisesti haasteellisina aikoina niukkoja resursseja kuntien käyttöön liikunnan edellytysten luomista varten kuntien kuitenkin ollessa päävastuussa liikuntaan liittyvien edellytysten mahdollistamisessa. (Suomi 2015, 73.)

Suomi (2015, 73) toteaa, että valtiolla on uusimman liikuntalain myötä useampi ala, joita liikuntalain avulla halutaan edistää. Liikuntalain avulla halutaan edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa, jolloin vaikutuksen odotetaan heijastuvan koko väestön hyvinvointiin ja terveyteen muun muassa toimintakykyisyyden parantuessa. Liikunnan kansalaistoimintaa sekä lasten ja nuorten kasvua sekä kehitystä pyritään aktivoimaan ja ylläpitämään. Huippu-urheilu on liikuntalaissa eriytetty ja kuten liikunnan, tulee sen olla eettisesti kestävä ja pyrkiä eriarvoisuuden vähentämiseen. Tavoitteiden toteutumisesta vastaa ensisijaisesti valtion ohjaama julkishallinnollinen virkakoneisto, mutta myös yksityisille palveluntarjoajille on lain perusteluissa odotuksia. Eli jälleen puhutaan vaihtoehtoisten organisoitumismuotojen hakemisesta liikuntapoliittisessa toiminnassa päätavoitteen ollessa edelleen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen mahdollisimman laajoja väestöryhmiä liikuttaen. (Suomi 2015, 73-74.)

Julkinen sektori on osittain vetäytymässä perinteisestä roolistaan kattavien ja tasa-arvoisten koko väestölle tarjottavien liikunta- ja hyvinvointipalvelujen tuottamisessa, vaikka samanaikaisesti kysyntä ja tarve niille on väestön ikääntymisen myötä kohonnut (Laine 2015, 77; Salmikangas 2015, 111). Heikosti menestyvillä kaupungeilla on suuria vaikeuksia löytää resursseja kunnalliseen liikuntapalvelutuotantoon ja harvoissa tapauksissa tällaisissa kaupungeissa on yksityisillä liikuntapalveluntarjoajilla edellytyksiä toimia kolmannen sektorin toimijoiden paineiden kasvaessa yhä edelleen liikuntapalvelujen järjestäjinä (Ilmanen 2015, 34; Salmikangas 2015, 111). Tällaisilla taantuvilla alueilla on liikuntapalvelun tarjonnassa ainoa

mahdollisuus kolmannen sektorin, yksityisten palveluntarjoajien ja kuntien välinen yhteistyö (Ilmanen 2015, 34-35).

Toistaiseksi kunnat eivät ole kuitenkaan nähneet yrittäjiä tärkeiksi liikuntapalveluiden tuottajiksi, vaikka liikuntalaissa mainitaan yritysten merkittävä työllistävä vaikutus (Laine 2015, 78). Sen sijaan Salmikangas (2015, 111) mainitsee, että muut aktiiviset liikunnan kansalaistoimijat ovat ottaneet ohjia omiin käsiinsä luomalla ja ylläpitämällä omia liikkumisympäristöjä. Ojajärvi ja Valtonen (2016, 16) uskovat aiheeseen liittyen, että etenkin paikallisia liikuntahankkeita ja -projekteja (kuten lähiliikuntapaikkoja) aletaan toteuttaa aiempaa enemmän osallistuvan suunnittelun kautta kuntalaislähtöisesti. Osallistaminen ei kuitenkaan rajoitu vain ajatuksien kuuntelemiseen ja päätöksentekoon niiden pohjalta, vaan tiedonkulkuun, lähtökohtiin, budjetointiin, perusteluihin ja hallinnolliseen muutokseen. Ojajärvi ja Valtonen (2016, 17) ennakoivat avautuvan uusia vaikuttamisportteja. Yhdessä ideoitu, toteutettu ja tuotettu toiminta auttaa osallistujia tuntemaan aitoa osallisuutta ja vastuullisuutta (Ojajärvi & Valtonen 2016, 18).

Erityisesti julkishallinnossa peräänkuulutetaan läpinäkyvyyttä, tehokkuutta ja vaikuttavuutta, jolloin tutkimustietoon perustuvan arvioinnin ja ennakkoinnin merkitys korostuu (Paajanen & Wallinheimo 2016, 10). Ojajärvi ja Valtonen (2016, 16) ennakoivat, että vuonna 2050 on päästy lakien hengen mukaiseen tulkintaan, jossa avoimuus, läpinäkyvyys, demokraattisuus ja osallistavuus nähdään mielekkään toiminnan peruskivinä. Hallinnon tehtävänä on heidän mukaansa vuonna 2050 varmistaa yhdenvertaisuus ja tasapuolisuus kaikessa lähiliikuntapaikkojen rakentamisesta huippu-urheilutapahtuman järjestämiseen vaikutusarviointia unohtamatta. Simula (2015, 210) muistuttaa, että liikuntatoimia yhdistää liikuntapoliittinen linjatavoite ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä liikuntakulttuurista. Valtion kestävä kehityksen strategiaan on kirjattu pyrkimys hallita yhteiskunnallista muutosta demokraattisin menetelmin, mutta hallinta-ajattelun käytäntöön vieminen jää epäselväksi. Jotta asetetut muutostavoitteet saavutettaisiin, on olennaista ymmärtää, millaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa kestävä kehityksen strategia on toimeenpantavissa. Lisäksi pitää olla selkeä käsitys, miten tarvittavien olosuhteiden ja pääomien muodostumista tuetaan. (Simula 2015, 216.). Simula mainitsee kestävä kehityksen ulottuvan esimerkiksi yhdyskuntasuunnitteluun, jossa kestävää liikunta- ja liikkumiskulttuuria

on myös huomioitu: ”*Kestävä liikuntakulttuuri kukoistaa yhdyskunnassa, missä lihasvoimin liikkuminen on luontevin, helpoin, käytännöllisin ja mielekkäin osa kaikkien siihen kykenevien liikkumista*” (Simula 2015, 210-211).

Itkonen (2016, 7-8) ennakoi liikuntakulttuurin kehittyvän kohti neljää osa-aluetta. Poliittikaohjauksen liikuntakulttuurilla tarkoitetaan julkishallinnon liikuntakulttuurin pysyvän keskeisenä liikuntakulttuurin resursoijana, määrittäjänä sekä liikuntakulttuurin toimijoiden työnjaon ohjaajana. Kansalaislähtöinen liikuntakulttuuri korostaa seurojen, järjestöjen ja muiden yhteisöjen merkitystä liikuntakulttuurin ruohonjuuritasolla. Asiantuntijavaltaisessa liikuntakulttuurissa useat ammattitilat määrittävät liikuntaa ja urheilua ilman tiukkaa otetta linjauksien tekemiseen, jolloin viestintä sopeutuu eri kohderyhmien intressien mukaisesti. Hallinnon liikuntakulttuuri tunnistaa ”uusliberalistiset” markkinat ja mieltymykset, jotka suuntaavat liikuntaan ja urheiluun tehtäviä valintoja ilman, että liikuntakulttuurin työnjako olisi merkittävässä roolissa. (Itkonen 2016, 7-8.)

Seuraavaksi tutkimuksessa esitellään liikuntapaikkojen esteettömyyden periaatteita ja ulkoliikuntapaikkojen esteettömyyden vaatimuksia. Katseet käännetään myös Lipasjärjestelmässä, palvelukartalla ja toimipisterekeristerissä huomioitavaan lähiliikuntapaikan esteettömyystietoon.

6 LIIKUNTAPAikkojen Esteettömyys

Liikuntapaikkarakentamisessa on viime vuosikymmenien aikana kiinnitetty entistä enemmän huomiota esteettömien tilojen ja ympäristöjen toteuttamiseen mahdollisimman laajoja käyttäjäryhmiä palvelleen. Esteettömyyssymmärrys on 2000-luvulla laajentunut ja syventynyt sen ollessa erittäin monitahoista niin liikkujan kuin hallinnollisten tarpeiden kannalta. Liikkumis- ja toimimisesteisten käyttäjäryhmien määrän on ennakoitu kasvavan ja esteettömyys on ollut valtion liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjojen kehittämiskohteenä yhtäaikaisesti lähiliikuntapaikkojen kanssa. (Kilpelä 2013, 1.) Liikuntarajoittuneisuus tarkoittaa heikentynyttä kykyä liikkua itsenäisesti sekä kuulemiseen että näkemiseen liittyviä heikentyneitä tekijöitä (Kilpelä & Saari 2017, 48). Esteettömät liikuntatilat ovat joissain tapauksissa kalliimpia rakentaa, mutta esteetön kokonaisuus palvelee kaikkia liikuntapaikkojen käyttäjäryhmiä. Esteettömyys on kiinteä osa liikuntapaikan saavutettavuutta, joka nostaa tai madaltaa liikkumisen aloittamisen ja lähtemisen kynnystä (Häyrinen 2013, 125). Määräyksiä ja ohjeita sovellettaessa tulee huomioida niiden käyttäjänäkökulma ja toimivuus; esteettömyys ei rajoitu vain fyysiseen esteettömyyteen, vaan tilojen selkeyteen sekä näkemis- ja kuulemisympäristön esteettömyyteen (Kilpelä 2013, 11). Olemassa olevat liikuntaympäristöt ovat suunnanneet liikuntamuotojen harrastamista ja sosiaalistumista liikuntaan (Salmikangas 2015, 111). Liikuntapaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta on jonkin verran tutkittu valtakunnallisella tasolla (Kilpelä 2011, Suomi 2012), joskin esteettömyys ja esteettömyyskartoitukset aiheina ovat olleet suppeampia (Karinharju ym. 2014, 40). Liikuntapaikkojen esteettömyys on vuosien saatossa parantunut valtion informaatio-ohjauksella, rakennuslakien uudistamisella sekä esteettömyysklausuulien avulla (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 6).

6.1 Esteetön liikuntapaikkarakentaminen on tulevaisuutta

Liikkumisympäristöissä voidaan liikkua erilaisin tavoin aina arkiliikunnan ja huippu-urheilun väliltä. Liikkumisympäristöt voidaan hahmottaa kolmena erilaisena tilana: rakennetut liikuntaympäristöt (esimerkiksi liikuntasalit tiettyine standardeineen), muokatut liikuntaympäristöt (esimerkiksi luonnonjäille auratut luistinradat) ja luonnonympäristö, jossa

ihmisen käden jälki ei ainakaan toistaiseksi näy. (Salmikangas 2015, 101.) Esteettömyyden merkitys kasvaa väestön ikääntyessä ja tasa-arvovaatimusten kasvaessa ja kiristyessä esimerkiksi seurannan myötä. Esteettömyys on noussut hallitusohjelmaan asti, jossa todetaan, että arkiliikunnan mahdollisuuksia parannetaan yhdyskuntarakennetta kehittämällä ja laajoja käyttäjäryhmiä palvelevien liikuntapaikkojen esteettömyyttä parantamalla. (Häyrinen 2013, 125.) Tietyille liikuntapaikan käyttäjäryhmille, edes potentiaalisille sellaisille, esteettömyyden huomiointi on liikuntatoiminnan ehdoton edellytys ja siksi kaikki esteettömyyden osa-alueet tulee olla toisiaan tukevia parhaan mahdollisen kokonaisuuden varmistamiseksi (Kilpelä 2013, 11). Suomessa on arviolta noin puoli miljoonaa pysyvästi liikkumis- ja toimintaesteistä henkilöä ja yli miljoonalla suomalaisella on jokin pitkäaikaissairaus (Kilpelä 2013, 2; Kilpelä & Saari 2017, 47) eli aiheen yhteiskunnallinen ajankohtaisuus on merkittävä. Erityisliikunnan valtakunnallisissa järjestöissä on ollut vuonna 2002 jo yli 300 000 jäsentä eli yli viisi prosenttia koko Suomen kansasta (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 51).

Esteettömyyden tarkastelu voidaan aloittaa nojautumalla maankäyttö- ja rakennuslain luomiin raameihin sen edellyttäessä, että rakennuksen tai paikan tulee täyttää turvallisuuteen, terveyteen ja väestöryhmien käyttötarkoituussoveltuvuuteen liittyviä vaatimuksia osana hyvinvointiyhteiskunnan tasa-arvopolitiikkaa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999; Suomi & Itkonen 2003, 7). Holistisesta näkökulmasta katsottuna esteettömät liikuntatilat tarjoavat mahdollisuuden urheilu- ja kulttuurielämyksiin yhdessä perheen, ystävän tai avustajan kanssa. Koko liikuntatoiminnan järjestäminen helpottuu esteettömin periaattein rakennetuissa ympäristöissä ja se mahdollistaa myös liikkumis- ja toimintaesteisten parissa työskentelevien liikunta-alan ammattilaisten työllistymisen unohtamatta valmentajana, ohjaajana tai urheilijana toimimista. (Kilpelä 2013, 2; Kilpelä & Saari 2017, 47.)

Esteettömyyden yhtenä osa-alueena pidetään käytettävyyttä, joka Suomen ja Itkosen (2003, 19) mukaan käsittää käyttäjän ja tuotteen mahdollisimman kitkattoman yhteistoiminnan. He kuitenkin muistuttavat, että tarkkaa määritelmää käytettävyydelle ei ole sen koostuessa eri osa-alueista toimintakontekstista riippuen. ISO 9241-11 -standardi määrittää käytettävyyden käyttäjien kyvyksi käyttää tuotetta tuottavasti, tehokkaasti ja miellyttävästi määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi tietyssä käyttöympäristössä. (Suomi & Itkonen 2003, 19.) Käytettävyyden hierarkkinen määrittely kuvaa peruselementeiksi tuotteen turvallisuuden,

sopivuuden ja helppouden niiden johtaessa tuotteen käytön nopeuteen, sujuvuuteen, tehokkuuteen ja miellyttävyyteen (Suomi & Itkonen 2003, 20, Vuori 2002 mukaan). Tuotteen eri käyttötarkoitukset ja käyttöympäristö vaikuttavat käytettävyyteen, jotka perustuvat subjektiivisiin kokemuksiin suhteessa taitoihin, henkisiin kykyihin, kokemuksiin ja fyysisiin ominaisuuksiin. (Suomi & Itkonen 2003, 19.)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) toteaa, että rakennuksen tulee vastata tarkoitustaan, täyttää turvallisuus- ja terveellisyysvaatimuksia ja sen tulee soveltua käyttötarkoitukseen perustuen lapsille, vanhuksille ja vammaisille. Fyysisen rakentamisen perustuessa esteettömyyteen, pitäisi olla itsestään selvää, että liikkumis- ja näkörajoitteisille suunnatut mitoitussuosituksset ja -ohjeet otetaan aina huomioon suunnitteluvaiheessa (Suomi & Itkonen 2003, 23). Liikuntapaikkojen esteellisyydet selittyvät pääasiassa kahdella eri tavalla: liikuntapaikka on rakennettu sellaiseen ympäristöön, johon sitä ei ole alkuperäisesti tarkoitettu tai suunnittelijoiden sekä rakentajien tietämättömyydellä (Kilpelä & Saari 2013, 87).

Esteettömyys on nostanut arvostustaan myös lajiliittojen silmissä. Esimerkiksi golfkenttien esteettömyyttä on selvitetty Suomessa Opetusministeriön hanketuen avulla, jonka tavoitteena on tehdä vuoden 2018 loppuun mennessä noin 50 golfkentästä esteettömyysselvitys. Golfkenttien esteettömyysselvitys on aloitettu tunnistaen se, että väestön ikääntyessä esteetön golfkenttä pitää pelaajat edelleen pelaamassa lajia. Vastaavanlaisia selvityksiä ja kartoituksia on tehty Ruotsissa jo pitkään ja Ruotsin Golfliiton käytössä on oma esteettömyyskartoitukseen soveltuva tarkistuslista kenttien itsenäiseen esteettömyyden selvittämiseen. (Jaakkola ym. 2016, 86.)

6.2 Rakennetun liikuntaympäristön esteettömyys

Liikuntapaikkojen esteettömyyttä tulee tarkastella moniulotteisesti liikkumisen, kuulemisen, näkemisen ja ymmärtämisen näkökulmasta (Karinharju ym. 2014, 43), joihin rakennetusta liikuntaympäristöstä puhuttaessa Kilpelä (2013, 11-12) lisää vielä monikäyttöisyyden, toimivuuden ja viihtyvyyden elementit. Liikkumis- ja näkemisympäristön esteettömyyttä hän luonnehtii sopivien mitoitusten ja tasoerojen yhteensovittamiseksi liikuttaessa apuvälineen

kanssa, joita tukee tasainen ja häikäisemätön valaistus tummuuskontrasteineen ja opasteineen. Kuulemisympäristöön liittyy hänen mukaansa tilojen akustiikan, äänentoiston ja kuulemisen apuvälineiden huomiointi. Liikuntapaikkojen koko ja luonne määrittyvät sijainnin, käyttötarkoituksen ja käyttäjämäärien mukaan ja on muistettava, että esteettömästi suunnitellut ja toteutetut liikuntapaikat soveltuvat kaikille käyttäjäryhmille. (Kilpelä 2013, 11-12; Kilpelä & Saari 2017, 47.)

Esteettömyysnäkökulman parempaa ohjaamista ja huomioimista varten OKM ja AVI:t ovat ottaneet käyttöönsä vuonna 2015 esteettömyyden arvioinnin työkalun, jonka avulla esteettömyyden arviointia ja tulkintaa yhtenäistetään hakemusasiakirjojen perusteella (Ingberg ym. 2017, 59). Liikuntapaikkojen valtionavustushakemusten yhteyteen on vuodesta 2016 alkaen vaadittu esteettömyyden selvityslomake ja valtionapua ei lähtökohtaisesti myönnetä, jos esteettömyydessä havaitaan tarkastajan toimesta puutteita. Esteettömyysmääräysten puutteellinen noudattaminen on huomautuksien syistä yleisin ja muutostoimenpiteitä vaativa osio liikuntapaikkojen perustamishankkeiden valtionavustushakemuksissa. (Ingberg ym. 2017, 59-60; Kilpelä & Saari 2017, 49.) Sisäliikuntatilojen yhteydessä esteettömyyslomake on koettu soveltuvaksi ja sen tiivistäminen ja soveltavuuden parantaminen ulkoliikuntapaikkoihin on työn alla (Ingberg ym. 2017, 60).

Lisääntynyt esteettömyyden huomiointi suunnittelussa on Ingbergin ym. (2017, 60) mukaan merkittävä edistysaskel liikunnan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden edistämiseksi. He jatkavat vielä, että lisää tietoa esteettömyydestä ja tasavertaisuutta käsittelevistä linjauksien toteutumisesta, esteettömyyssuunnitelmien loppuun saattamisesta, liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntapaikkojen esteettömyyden suunnasta ja toteutuneiden hankkeiden ja toimenpiteiden vaikuttavuusarviointia tarvitaan lisää. Yhteenvedonomaaisesti Ingberg ym. (2017, 60) toteavat, että mitä aikaisemmassa vaiheessa esteettömyys on suunnittelussa otettu huomioon, niin sitä parempi esteettömyyden taso on ollut sekä esteettömyyslomakkeessa että toteutuneessa liikuntapaikassa.

Stenholm (2016, 43) ennakoi tulevaisuudessa ikäihmisten lajivalintojen olevan entistä moninaisempia ja vaativampia varusteiden käytön suhteen ja ohjauksen sekä

liikuntapaikkarakentamisen kannalta. Hän toivoo vielä, että kunnat panostavat jatkossa entistä enemmän omiin liikuntapaikkoihin, joissa saavutettavuutta pohditaan esimerkiksi hinnoittelua määriteltäessä. Ympäristötekijät, kuten esteettömyys, vaikuttanee tulevaisuudessa liikkumismotivaatioon sijainti- ja ympäristötekijöiden ohella, jolloin lähiliikuntaan panostamisen merkitys kasvaa (Stenholm 2016, 44). Arkiliikunnan olosuhteiden edistämiseksi on kuitenkin varattava resursseja ja aikaa kaikilla toimialoilla, sillä liikunnan myönteiset vaikutukset näkyvät viiveellä (Hentilä & Soudunsaari 2017, 57). Tulevaisuudessa uudet asunnot tehtäen lähtökohtaisesti esteettömiksi (Stenholm 2016, 44), miksei entistä useammin myös liikuntapaikkoja?

Esteettömyyden yhtenä osa-alueena on saavutettavuus, joka ulkoliikuntapaikkojen yhteydessä tarkoittaa erityisesti liikennesuunnittelun tarvetta. Liikennesuunnittelu on isossa roolissa arkiliikunnan liikuntaympäristöjen saavutettavuuden näkökulmasta, sillä liikennesuunnittelun avulla toteutetaan arkiliikunnan liikuntaympäristöjen liikenneverkostojen luominen ja yhteensovittaminen. Liikennesuunnittelun tavoitteina ovat sujuvien, turvallisten ja esteettömien liikenneverkostojen luominen. (Hentilä & Soudunsaari 2017, 56.) Liikuntatiloihin ja -ympäristöihin tulee järjestää hyvät ja sujuvat saavutettavuusyhteydet ottaen huomioon sen, etteivät kaikki käyttäjät pysty käyttämään kaikkia kulkuvälineitä tai he saattavat tarvita liikkumiseen apuvälinettä (Kilpelä 2013, 28).

Esteettömien autopaikkojen tulee sijaita liikuntapaikkojen sisäänkäyntien välittömässä läheisyydessä enintään 10 metrin päässä ja mieluiten samassa tasossa kuin liikuntapaikan sisäänkäynti. Esteettömät autopaikat tulee merkata selkeästi sekä pinnoitteisiin että muunlaisella kansainvälisellä pyörätuolitunnuksella varustetulla tolalla tai taululla. Teknisellä tasolla esteettömän autopaikan vähimmäisleveys tulee olla 3600 mm ja vähimmäispituus 5000 mm. (Kilpelä 2013, 28-29.) Ulkoliikuntapaikkojen yhteyteen on syytä myös jättää varattu alue polkupyöräpaikoille, jotka Kilpelän (2013, 29) mukaan tulee sijoittaa riittävän väljästi ja turvallisesti törmäysvaarojen ehkäisyn takia unohtamatta pyörätuoleille ja muille liikkumisen apuvälineille varattavia säilytysalueita. Saattoliikenteen pysähtymispaikan tulisi sijaita mahdollisimman lähellä liikuntapaikan sisäänkäyntiä, jonka yhteydessä tulisi olla odotukseen ja levähdykseen tarkoitettuja eri korkuisia istuimia. (Kilpelä 2013, 28.) Esteettömän saattoliikenteen ja muiden pysäköintipaikkojen ohella tulee panostaa myös eri tasojen, tilojen

ja kiinteiden rakennelmien kontrastien mukaiseen erilaisuuteen, jolloin kontrastierot itsessään ohjaavat liikuntapaikan käyttäjän etenemistä kohti liikuntapaikan suorituspaikkoja (Kilpelä 2013, 29).

Siirryttäessä pysäköintipaikalta tai saattoliikenteen pysähtymispaikalta kohti liikuntapaikkaa kaikkien liikuntapaikkojen käyttäjäryhmien liikkuminen helpottuu, kun liikuntapaikkoihin johtavat kulkuväylät ovat mahdollisimman lyhyitä, hyvin valaistuja, mahdollisimman tasoeroittomia sekä selkeästi opastettuja erityisesti risteyskohdissa (Kilpelä 2013, 29). Opasteet tulee sijoittaa 1400-1600 mm:n korkeudelle suurin ja selvin kirjaimin riittävällä kohdevalaistuksella. Yhtenäinen ja kohtuullisen pituinen kulkuväylä ottaa huomioon keliolosuhteet ja liikkumisen apuvälineet tehden siitä mielekkään ja turvallisen käyttää (Suomi & Itkonen 2003, 23-25). Kulkuväyliä tulee olla vähintään 2300 mm:n, sivukaltevuus enintään kaksi astetta ja pituuskaltevuus enintään kahdeksan astetta. Kulkuväylillä tulisi pituuskaltevuuden suunnassa olla vähintään kuuden metrin välein levähdystasanne, jolloin käsivoimin liikuttaessa voimien ehtyminen ei muodosta potentiaalisia turvallisuusriskejä. Esteettömän kulkuväylän onnistumisen edellytyksenä on myös säännöllinen kunnossa- ja ylläpito esimerkiksi jäänsulatusjärjestelmällä (Suomi & Itkonen 2003, 24-25; Kilpelä 2013, 29-39.)

Mikäli ulkoliikuntapaikalle johtaa liuska tai portaat, niin portaiden ja luiskojen yhteyteen tulee asentaa molemmin puolin käsijohteet 700-900 mm:n korkeudelle, mieluiten kaksitasoisesti, niiden antaessa tukea liikkumiseen ja opastusta näkövammaisille kulkusuunnista. Käsijohteiden tulisi jatkua 300 mm yli portaan tai luiskan alkamis- ja päättymiskohdan. (Kilpelä 2013, 40.) Kulkuväylän pintamateriaalin tulee olla kova, tasainen ja olosuhteista riippumatta luistamaton ja pintamateriaalin valinnoissa tulee huomioida kontrastierojen ohjaava merkitys; toisaalta kulkuväyliä yhteyteen rakennettavilla sadevesikouruilla saadaan myös kontrastierojen ohjaava vaikutus oikein suunniteltuna aikaiseksi. Kulkuväyliä tasoeroista voidaan viestiä joko erikseen opas- tai varoituslaatoilla tai sitten huomattavasti erilaisemmalla kulkupintamateriaalilla unohtamatta valaistuksen merkitystä erityisesti tasoerokohdissa. Kulkuväylille on olemassa erikseen suunniteltuja opaslaattoja, jotka varoittavat esimerkiksi tasoeroista kulkuväylillä ja ohjaavat liikkumista. (Suomi & Itkonen 2003, 24-25; Kilpelä 2013, 29-30.)

Esteettömällä ulkoliikuntapaikalla on huomioitu koko edellä mainittu katkeamaton palveluketju, jossa on huomioitu liikkumista ohjaavien kontrastierojen, valaistuksen, äänimaailman ja kosketeltavien pintojen muodostama kokonaisuus aina liikennesuunnitteluun liittyneistä ratkaisuista liikunnan suorituspaikalle pääsemiseen (Suomi & Itkonen 2003, 24-25).

6.3 Esteettömyyskartoitus

Esteettömyyskartoitus on Kilpelän (2013, 12-13) mukaan työkalu olemassa olevan liikuntapaikan esteettömyyden arviointiin, jossa tarkastellaan rakennetun (liikunta)ympäristön toimivuutta esteettömyyden eri osa-alueet ja tavoitteet huomioiden. Esteettömyyskartoitusten arviointikehys tulee muodostua monitahoisen liikkumisympäristön arvioinnin liikkumisen, kuulemisen ja esteettömyyden ymmärtämisen kautta sekä työtään tekevien että käyttäjien ja yleisön näkökulmasta (Kilpelä & Saari 2013, 86). Kilpelä (2013, 12-13) jatkaa vielä, että oleellista on huomioida esteettömyyskartoituksen tiedon tarpeen luonne ja se, miten tietoa hyödynnetään kehittämis ehdotuksineen. Yhtenä esteettömyyskartoitusmenetelmänä Kilpelä (2013, 12-13) mainitsee Invalidiliiton ESKEH-menetelmän, jossa mittaamiseen perustuvassa kartoitusmenetelmässä koulutettu kartoittaja tarkastelee kohteen toimivuutta eri käyttäjäryhmien näkökulmasta. Esteettömyyskartoituksen tavoitteena on paikantaa ja löytää rakennetusta ympäristöstä liikkumisen kannalta mahdollisesti hankaluuksia tuottavia paikkoja ja alueita (Suomi & Itkonen 2003, 81). Olemassa olevien liikuntapaikkojen esteettömyyskartoituksia tekemällä voidaan arvioida sitä, mihin esteettömyysnäkökulmiin liikuntapaikkojen suhteen ja miten liikuntapaikkojen esteettömyyttä voitaisiin nyt ja tulevaisuudessa parantaa (Karinharju ym. 2014, 43). Esteettömyyskartoituksen tavoitteena on paikantaa ja löytää rakennetusta ympäristöstä liikkumisen kannalta mahdollisesti hankaluuksia tuottavia paikkoja ja alueita (Suomi & Itkonen 2003, 81).

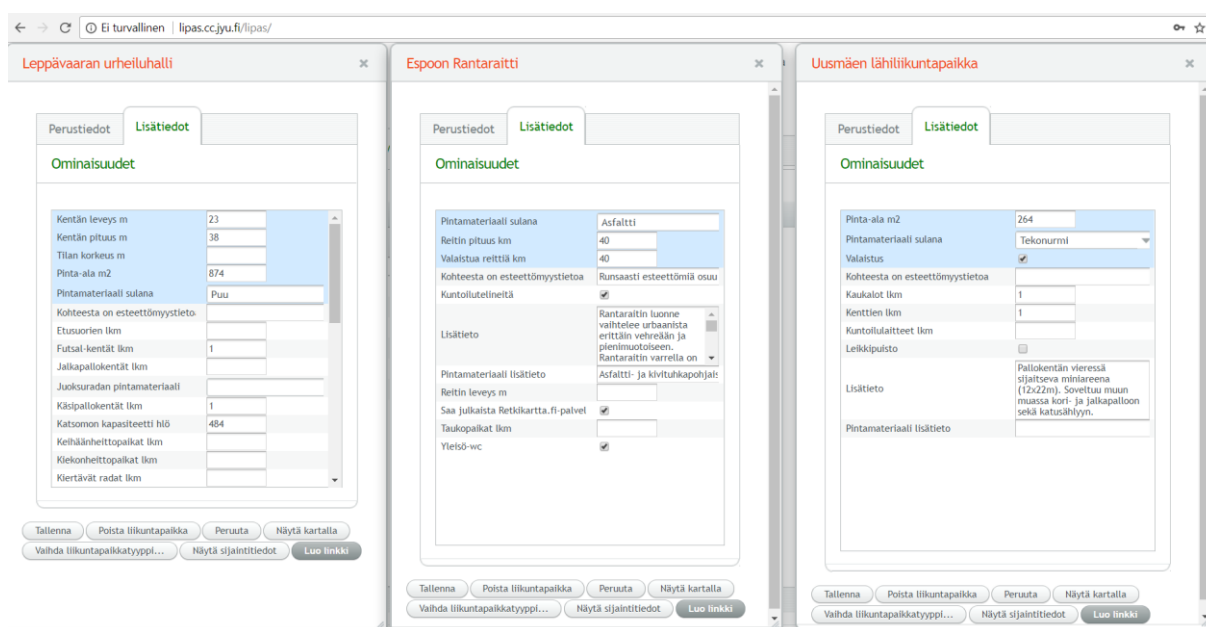
Esteettömyyttä voidaan arvioida kyselypohjaisesti tai asiantuntija- ja/tai käyttäjälähtöisesti. Ongelmaksi kyselypohjaisissa tutkimuksissa esteettömyyskartoitusten osalta on todettu olevan esteettömyyskäsitteen tulkinnanvaraisuus ja se, miten vastaaja ymmärtää esteettömyyden (Karinharju ym. 2014, 39). Asiantuntija-arvioissa rakennettua ympäristöä arvioi esteettömyyden eri osa-alueisiin perehtynyt asiantuntija. Asiantuntija-arvion haasteena

on yhdistää laadullinen ja määrällinen tieto esteettömyyskartoituksessa keskenään. Käyttäjärarvioissa eri käyttäjäryhmien edustajat arvioivat rakennetun ympäristön toimivuutta omaan toimintakykyynsä verraten. Omakohtainen kokemus ei kuitenkaan takaa kaikkien esteiden havainnointia, mutta sitä voidaan silti hyödyntää yhtenä esteettömyyskartoituksen välineenä esimerkiksi asiakaspalautteiden avulla. (Kilpelä 2013, 13-14.) Esteettömyyskartoituksissa tulee huomioida myös työntekijöiden näkökulma ja tietoja tulee päivittää säännöllisesti kokonaisvaltaisella otteella ottaen huomioon aistiympäristön, asioinnin parkkipaikalta liikuntapaikkaan ja liikkumisen liikuntapaikassa katkeamattomana ketjuna (Kilpelä & Saari 2013, 87).

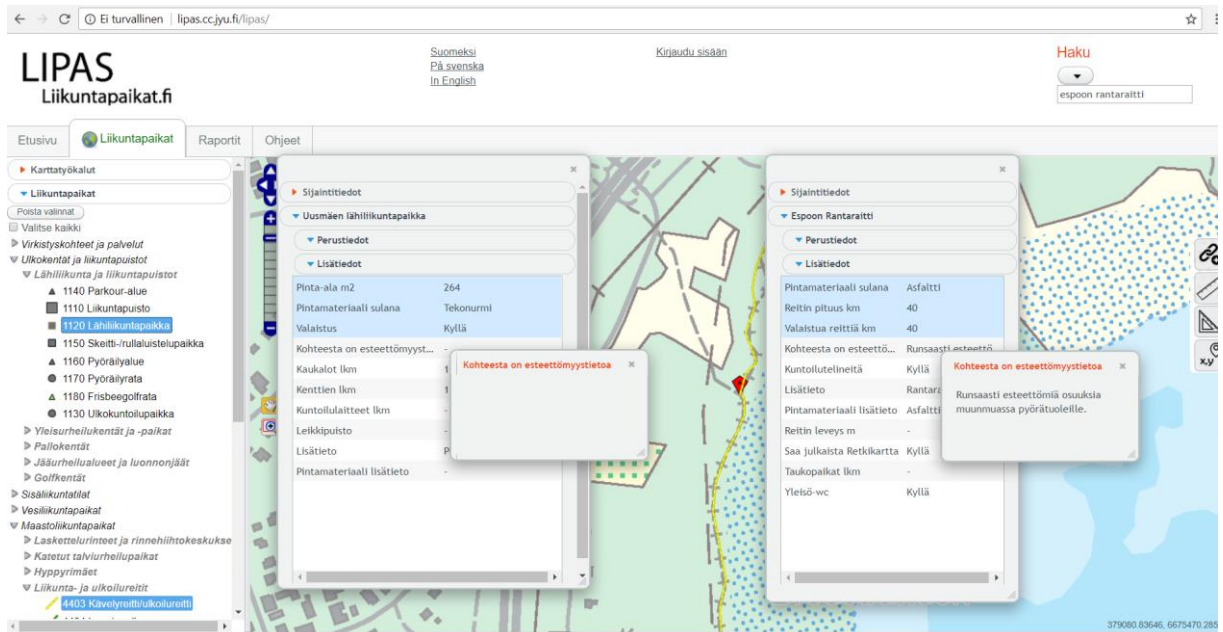
Liikuntalaki toteaa liikuntapaikkarakentamisen vaativan erityisosaamista OKM:n antaessa sitä varten erillismääräyksiä, joihin kuuluvat liikkumis- ja toimintaesteisten henkilöiden tarpeiden huomiointi peruskorjaus- ja uudisrakentamisessa (Karinharju ym. 2014, 42; Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja 2014; Liikuntalaki 390/2015). Liikuntalain mukaan väestölle tulee taata tasa-arvoiset liikuntapalvelut, mutta silti jopa kolmas on jossain määrin tyytymätön kuntien tarjoamiin erityisliikuntapalveluihin: liikuntatilat koetaan esteellisiksi, etukäteistietoa ei ole saatavilla ja liikuntapaikka sijaitsee ympäristössä, jota ei ole tarkoitettu alun perin liikuntaan (Karinharju ym. 2014, 40, Piispanen 2010 mukaan). Lähes kaikissa kunnissa on kuitenkin suunnitelmissa peruskorjata lähivuosien aikana esimerkiksi uimahalleja, jäähalleja ja ulkoliikuntapaikkoja ja laajat esteettömyyskartoitukset niin saneeraus- kuin myös suunnitteluvaiheissa on koettu tarpeelliseksi (Karinharju ym. 2014, 39). Esteettömyystiedon tuottamisen merkitystä tukee ajatus liikuntapaikan havainnollisuudesta eli käyttötarkoituksen ja -tavan yksiselitteisyydestä. Käyttäjälle ei saa tulla tunne selviytymättömyydestä liikuntasuoritusta ennen tai sen aikana. Esimerkiksi lähiliikuntapaikka voidaan hyvin suunniteltuna liittää osaksi ympäristön hahmotusta, joka ohjaa liikkumaan ympäristössä ja käyttämään liikuntaympäristöä turvallisesti. Käytännössä se tarkoittaa vaihtoehtoisten toimintamahdollisuuksien poistamista liikuntapaikan ja -ympäristön suunnittelun avulla (Suomi & Itkonen 2003, 20-21, Norman 1991 mukaan).

6.3.1 Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä ja esteettömyystiedot

Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän liikuntapaikkatiedoista on löydettävissä esteettömyystietoa seuraavista järjestelmän liikuntapaikkatyypeistä: liikuntahalleista, kuntoradoista, kävely-/ulkoilureiteistä ja lähiliikuntapaikoista (kuva 4). Lipas-järjestelmään kirjautunut käyttäjä voi lisätä ja täydentää esteettömyystietoa edellä mainittuihin liikuntapaikkatyypeihin etsimällä haluamansa liikuntapaikan ja avaamalla ”Lisätiedot” -kentän. Muille Lipas-käyttäjille näkymä on hieman erilainen, mutta löytyy samoilla periaatteilla (kuva 5).

KUVA 4. Sisäänkirjautuneen Lipas-käyttäjän näkymä liikuntahallin, kävely-/ulkoilureitin ja lähiliikuntapaikan ”Lisätiedot” -näkökulmasta. Liikuntapaikasta näkyy ”Kohteesta on esteettömyystietoa” kohdassa esteettömyystietoa, mikäli Lipas-käyttäjä siihen on tietoa aikaisemmin lisännyt. Ottaen huomioon esteettömyyden kokonaisvaltaisuuden katkeamattomien palveluketjujen periaatteilla, niin esteettömyystietoa voidaan Lipas-järjestelmässä pitää varsin suppeana. Vapaa ja sanalliseen muotoon kirjoitettava esteettömyystieto jättää lisäksi tulkinnanvaraisuutta esteettömyystietojen sisältölaatuun johtuen jo siitä, miten Lipas-käyttäjä esteettömyyden ymmärtää ja täten viestii.

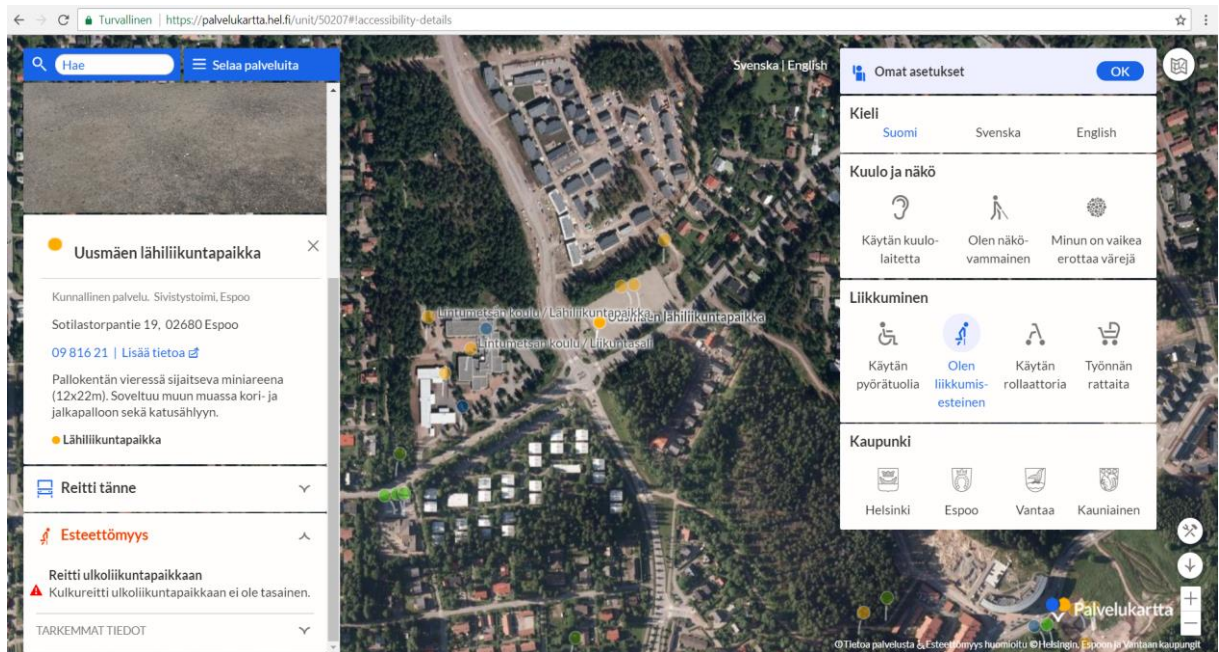

KUVA 5. Muiden Lipas-käyttäjien näkymä esteettömyystiedoista lähiliikuntapaikoissa ja kävely-/ulkoilureiteissä. Esteettömyystiedot ovat sisällöllisesti samoja kuin sisäänkirjautuneen Lipas-käyttäjän esteettömyystiedot.

Lipas-järjestelmän liikuntapaikkatiedot päivittyvät kerran vuorokaudessa avoimia tietorajapintoja pitkin pääkaupunkiseudun palvelukartalle ja tämän toimipistereisteriin. Seuraavaksi havainnollistetaan, miten esteettömyystiedot näissä järjestelmissä näkyvät ja miten esteettömyystietoa näissä järjestelmissä tuotetaan.

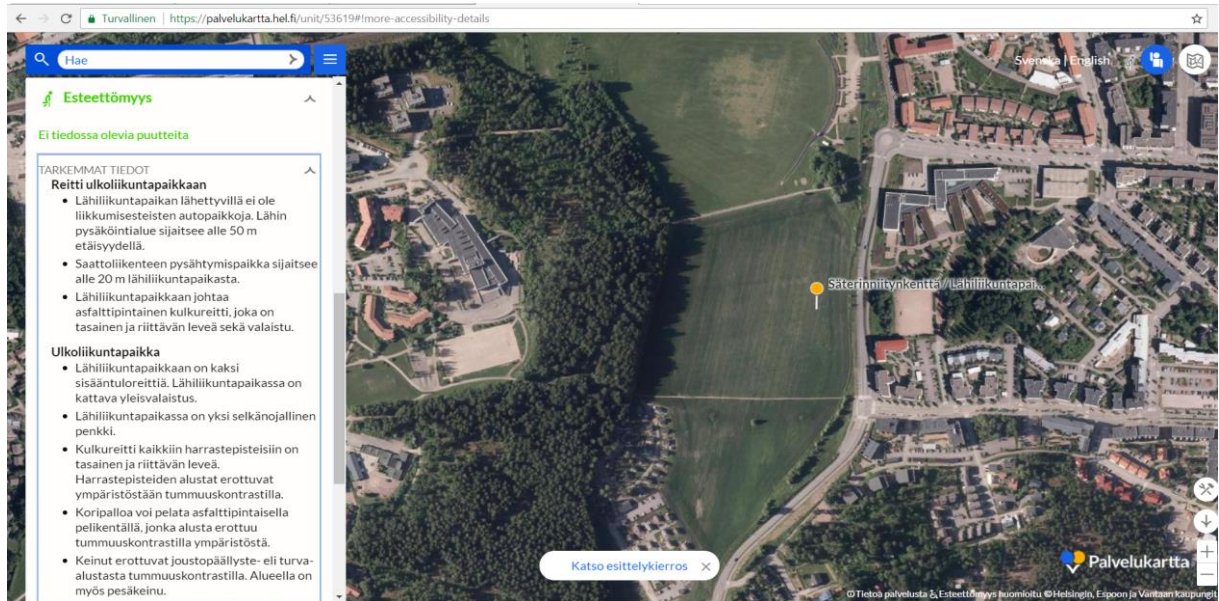
6.3.2 Palvelukartta ja esteettömyystiedot

Palvelukartalla näkyvät lähiliikuntapaikkojen esteettömyystiedot auttavat palvelukartan käyttäjää muodostamaan tulkintansa lähiliikuntapaikan esteettömyydestä ja täten käytettävyydestä. Palvelukartalla näkyvää esteettömyystietoa kutsutaan esteettömyyslauseiksi, jotka syntyvät automaattisesti toimipistereisterin avulla. Toimipistereisteriä käsitellään seuraavassa kappaleessa 6.3.3. Mikäli palvelukartan käyttäjän esteettömyysprofiilin ja haetun lähiliikuntapaikan välillä on esteettömyyteen liittyviä puutteita, niin palvelukartta ilmoittaa siitä punaisella värillä (kuva 6).

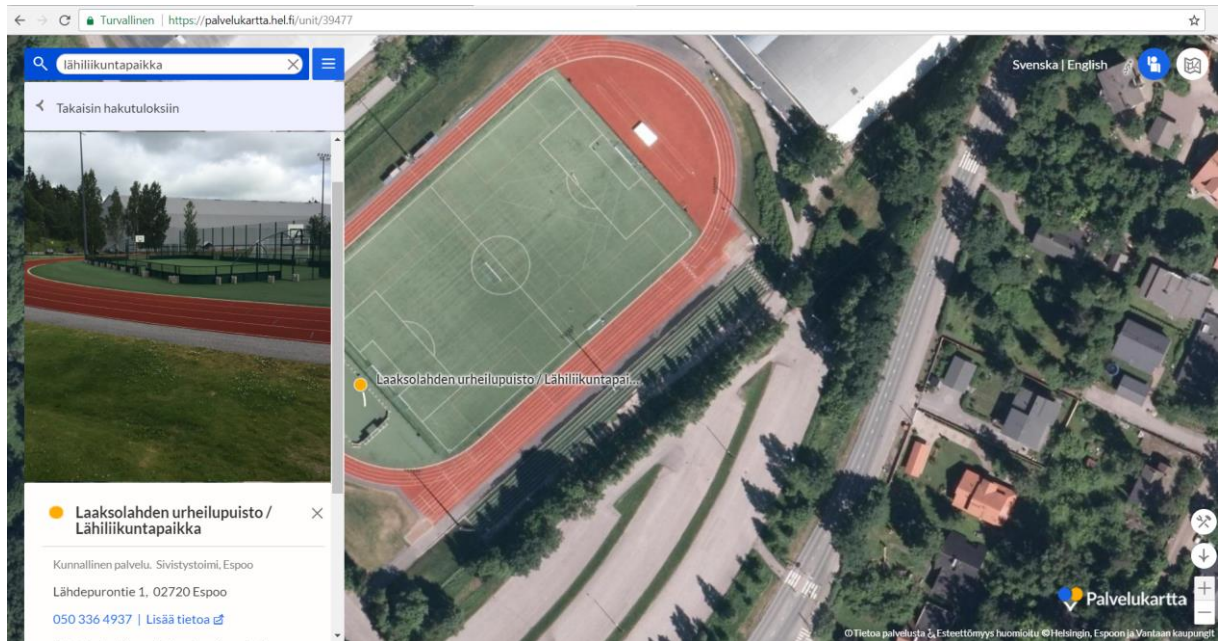
KUVA 6. Palvelukartta ilmoittaa punaisella värillä, mikäli haetun lähiliikuntapaikan ja käyttäjän oikeasta yläkulmasta valitsemalla esteettömyysprofiililla on tiedossa olevia esteettömyyteen liittyviä puutteita. Tiedon näkymisen edellytyksenä on toimipisterekisterin kautta tehty toimipistekohtainen esteettömyyskartoitus.

Mikäli esteettömyystiedoissa ei ole esteettömyysprofiilin ja haetun lähiliikuntapaikan välillä puutteita, niin palvelukartta ilmoittaa siitä suoraan vihreällä värillä (kuva 7). Luonnollisesti tiedon näkymisen edellytyksenä on toimipisterekisterin kautta tehty toimipistekohtainen esteettömyyskartoitus. Palvelukartan käyttäjän on mahdollista myös tarkastella molemmissa tapauksissa esteettömyystietoja lausemuotoisina esteettömyyslauseina avaamalla ”Tarkemmat tiedot” -valikon.

KUVA 7. Visualisointi palvelukartan käyttäjänäkymästä, kun esteettömyyskartoitettu lähiliikuntapaikassa ei ole tiedossa esteettömyyteen liittyviä puutteita käyttäjän oikeasta yläkulmasta valitsemallaan esteettömyysprofiililla. Esteettömyyslauseita on joka tapauksessa mahdollisuus tarkastella myös erikseen.

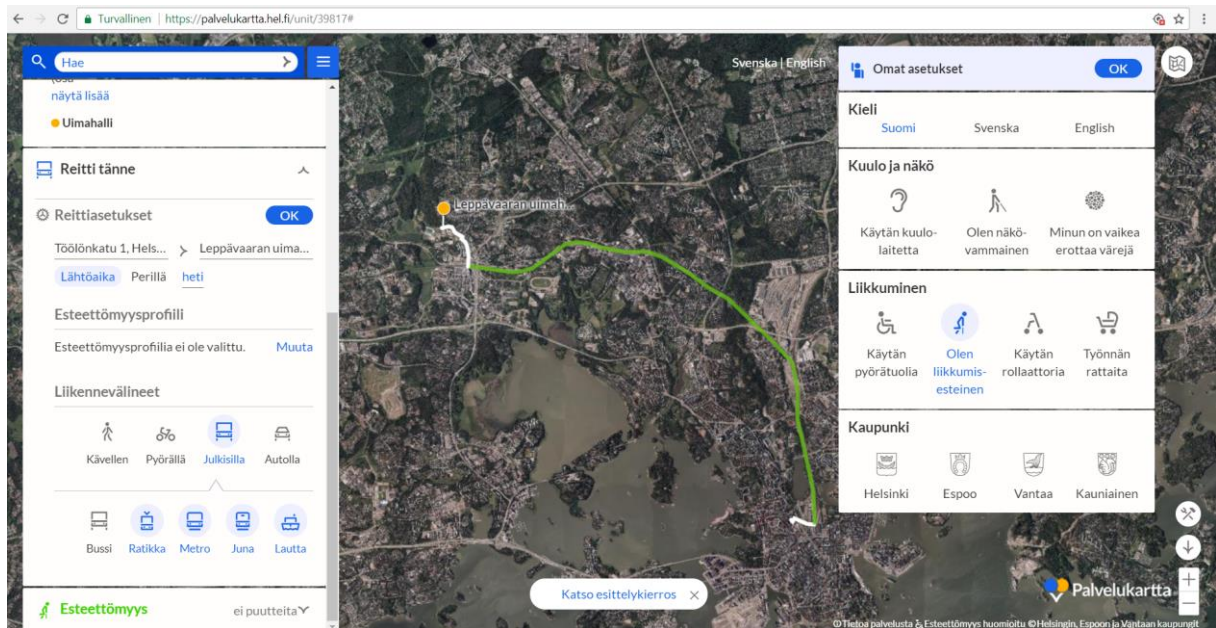
Palvelukartan tarjoama esteettömyystieto vähentää kaikkien lähiliikuntapaikan käyttäjien semaattisia, kulttuurisia ja loogisia rajoitteita lähteä liikkumaan lähiliikuntapaikalle. Semaattiset rajoitukset riippuvat ihmisten tietoudesta kontekstista, joka ei välttämättä tunnu miellyttävältä. Kulttuuriset rajoitukset liittyvät käyttäjän kulttuuriin normeihin, jotka ohjaavat käyttäjän toimintaa. Mikäli käyttäjällä on jokin muu kuin kulttuurinen tai semaattinen rajoite, niin puhutaan loogisesta rajoitteesta. (Suomi & Itkonen 2003, Norman 1991 mukaan.) Näitä rajoitteita voi vähentää myös palvelukartan valokuvamahdollisuudella lähiliikuntapaikasta, joita Espoossa on palvelukartan sijainteihin liitetty (kuva 8). Liikuntapaikan esteettömyydestä saatava etukäteistieto on koettu tutkimuksissa tärkeäksi ja siihen kuuluvat myös yhteystietojen löydettävyys ja saatavuus (Kilpelä & Saari 2013, 87). Kaikki nämä tiedot ovat palvelukartalla jokaisen palvelun tai toimipisteen yhteydessä löydettävissä. Liikuntapaikkojen sijainti- ja yhteystietojen näkymisen edellytyksenä palvelukartalla on Lipas-tietojen päivittäminen ja ajantasaisuus.

KUVA 8. Havainnekuva lähiliikuntapaikan sijaintitietoon liitetystä valokuvasta. Espoossa sijaitsevan Laaksoalahden urheilupuiston lähiliikuntapaikan yhteystiedot ovat todetusti Lipasjärjestelmän kautta päivittyneitä. ”Lisää tietoa” -kenttä ohjaa palvelukartan käyttäjän Lipasjärjestelmän kautta päivitetylle liikuntapaikan internetsivulle.

Aiemmin tutkimuksessa on mainittu palvelukartan palautteen antamisen mahdollisuudesta, joka voidaan avata myös kaikkiin palvelukartalla näkyviin lähiliikuntapaikkoihin. Esteettömyyteen palautteen antaminen liittyy siten, että mahdollisen mainitsemattoman puutteen tai eriävän esteettömyysmielipiteen noustessa esiin, voi käyttäjä antaa jopa reaaliaikaista palautetta palvelukartalla näkyvistä esteettömyyslauseista. Suomi ja Itkonen (2003, 82) mainitsevat tällaisen palautteen antamisen mahdollisuuden olevan käyttäjien itsensä kokemana tärkeää esteettömyyden, viihtyisyyden ja siisteyden kehittämisen kantilta. Palvelukartalla näkyvät esteettömyyslauseet eivät ole ikuisia, vaan niitä voidaan esimerkiksi palautteeseen perustuen käydä milloin vain muokkaamassa.

Palvelukartalla on vielä liikenneyhteyksiin liittyviä esteettömyystieto-ominaisuuksia (kuva 9). Näin laajan esteettömyystiedon tuottaminen vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä esteettömyystietoa tuottavien tahojen eli pääkaupunkiseudun kaupunkiorganisaatioiden välillä, jotta kokonaiskuva koko palveluketjusta näkyy palvelukartalla.

KUVA 9. Sattumanvaraisesti valittu esimerkki palvelukartan tarjoamasta reittivaihtoehdosta Helsingin Töölönkadulta Espoon Leppävaaran uimahallille. Palvelukartan avausnäkyvän oikeasta yläkulmasta voidaan valita käyttäjäkohtainen esteettömyysprofiili, joka tässä tapauksessa ilmoittaa esteettömyydelle ”ei puutteita” yllä valitulla reitillä ”olen liikkumisesteinen” -käyttäjaprofiililla. Reittivaihtoehdoissa näkyvä esteettömyystieto vaatii sekä haetun kohteen että yksittäisten julkisen liikenteen pysähdyspaikkojen toimipisterekeristerissä tehtävää esteettömyyskartoitusta, jotta kokonaiskuva haetusta palveluketjusta muodostuu.

6.3.3 Toimipisterekeristeri ja esteettömyystiedot

Kaikki pääkaupunkiseudun liikuntapaikkatiedot Lipas-järjestelmästä päivittyvät kerran vuorokaudessa palvelukartan toimipisterekeristeriin. Toimipisterekeristeri on palvelukartan palveluiden ja toimipisteiden oma tietokanta, jonka sisään on rakennettu oma esteettömyyssovellus. Esteettömyyssovelluksessa kaikki esteettömyyteen liittyvät kysymykset ovat palvelu- ja toimipistekohtaisia. Esteettömyyskysymykset joko tarkentuvat tai ovat lyhyempiä esteettömyyskartoituksessa ilmentyvien tulosvastauksien mukaan. Kaikki esteettömyyssovelluksen esteettömyyskysymyksien vastausvaihtoedot ovat valmiiksi annettuja, jotta tulkinnanvaraisuudelta vältytään. Valmiiksi annetut vastausvaihtoedot ovat

myös esteettömyyslauseiden (Kuva 7 sivulla 56) muodostumisen edellytys, jotta esteettömyyssovellus osaa tuottaa esteettömyyslauseet automaattisesti ja itsenäisesti. Tällä hetkellä seuraaviin liikuntapaikkatyyppeihin on luotu omat tyyppikohtaiset esteettömyyskysymykset: uimarannat, lähiliikuntapaikat, ulkokuntoiluvälineet, uimahallit, maauimalat, kuntosalit, jäähallit ja monitoimihallit. Esteettömyyskysymyksillä on käyttötarkoitukskohtaisten kysymysten lisäksi kysymyksiä liikkumisesteisten autopaikoista, saattoliikenteestä sekä kulkureitistä sisäänkäynnille että sisäänkäynnistä.

Toimipisterekiisteriin kirjautuessa pääsee näkemään avausnäkyssä käyttäjätunnuksen toimialan puitteissa viimeksi muokattuja toimipisteitä sekä toimipistehaun ja -lisäämisvalikon (kuva 10). Toimipistehaun avulla löytää sekä Lipas-järjestelmässä että palvelukartalla näkyvät lähiliikuntapaikat joko niiden Lipas-järjestelmässä ja palvelukartalla tapauskohtaisilla nimillä tai yleisellä ”lähiliikuntapaikka” -hakusanalla. Tämän jälkeen on mahdollista joko tehdä esteettömyyskartoitus, poistaa, tarkastella tai muokata esteettömyyslauseita (kuva 11). Tätä kokonaisuutta mallinnetaan tarkemmin luvussa 8.

The screenshot shows the web interface for 'Toimipisterekiisteri'. The header includes navigation links like 'Etusivu', 'Lisää toimipiste', 'Haku', 'Tietoa palvelusta', and 'Espoo Sivistystoimi'. The main content area is titled 'Tervetuloa Espoo Sivistystoimi' and is divided into two sections:

- Viimeksi muokatut toimipisteet**: A table listing 10 recently updated activity points.
- Toimipisteiden haku ja lisäys**: Search and add options with buttons for 'Siirry toimipistehakuun' and 'Lisää toimipiste'.

Nimi	Muokattu
Lintuvaaran koulu	22.1.2018 10:27
Kilon koulu	22.1.2018 10:06
Nuukson koulu	22.1.2018 09:17
Espoon yhteislyseon koulu	19.1.2018 15:14
Tuomarilan koulu	19.1.2018 15:01
Taavinkylän koulu	19.1.2018 14:54
Ruusutorpan koulu	19.1.2018 14:47
Päivänkehrän koulu	19.1.2018 14:35
Pakankylän koulu	19.1.2018 14:13
Espoonlahden urheilupuiston iatu	19.1.2018 03:42

© Helsingin kaupunki 2016 Versio v0.74.1.0

KUVA 10. Toimipisterekiisterin avausnäky, jota kautta siirrytään kohti haluttua toimenpidettä. Viimeksi päivittyneet tai päivitettyt toimipisteet avausnäkyvän vasemmassa lohossa nopeuttaa työskentelyä ja työtuloksien seurantaa. Toimipisterekiisterin kautta on myös

mahdollista lisätä itse toimipisteitä tai hakea kokonaisvaltaisesti joko tietyn tyyppikoodin liikuntapaikkoja tai tapauskohtaisesti tiettyä liikuntapaikkaa.

The screenshot shows a web browser window with the URL <https://asiointi.hel.fi/trperhe/esteettomyys/UI/Home/Details/14155>. The page title is "Keski-Espoon urheilupuisto / Lähiliikuntapaikka - esteettömyystietojen kooste".

Toimipisteen esteettömyyden yhteystiedot

Puhelinnumero: (Puhelinnumeroa ei ole syötetty) **Sähköpostiosoite:** (Sähköpostiosoitetta ei ole syötetty) **Www-sivu:** (Esteettömyydestä kerrotvan www-sivun osoitetta ei ole syötetty)

Sisäänkäynnit (1 kpl)

Pääsisääntö: KYLÄVAINIONTIE 18, ESPOO

Sisääntulo: (Google StreetView katunäkymää ei ole syötetty)

Esteettömyysiläuseet

Reitti ulkoliikuntapaikkaan

- Liikumisesteiden 2 autopaikkaa sijaitsee pysäköintialueella yli 50 m lähiliikuntapaikasta. Pysäköintiruudun leveys on vähintään 3,6 m.
- Saattolähteen pysähtymispaikka sijaitsee yli 50 m lähiliikuntapaikasta.
- Lähiliikuntapaikkaan johtaa asfalttipintainen kulkureitti, joka on tasainen ja riittävän leveä sekä valaistu.

Ulkoliikuntapaikka

- Lähiliikuntapaikkaan on kaksi sisäänkäyntiä. Lähiliikuntapaikassa on kattava yleisvalaistus.
- Lähiliikuntapaikassa on kaksi penkkiä.
- Lähiliikuntapaikassa on 2 aidattua areenaa sekä 2 pelikenttää.
- Lähiliikuntapaikassa voi harrastaa koripalloa, kipeilyä kipeilytelineissä, liikumista tekniikkaradalla, ulokuntoliivailuilla.
- Kulkureitti kaikkien harrastepisteiden on tasainen ja riittävän leveä. Harrastepisteiden alustat erottuvat ympäristöstään lummuuskontrastilla.
- Koripallo voi pelata asfalttipintaisella pelikentällä, jonka alusta erottuu lummuuskontrastilla ympäristöstä.
- Ketteryyttä vaalivan tekniikkaradan yhteydessä ei ole opastusta. Rataa kuljetaan joustopäällystealustalla / turva-alustalla.

KUVA 11. Keski-Espoon urheilupuiston lähiliikuntapaikka on jo esteettömyyskartoitettu ja näkymä kuvastaa sitä, miten esteettömyystietoja pääsee muokkaamaan, tarkastelemaan tai poistamaan jo kertaalleen tallennettujen tietojen jälkeen.

Käytännössä esteettömyyskartoitusta varten tarvitaan rullamitta, vatupassi kaltevuuksien mittaamista varten (Suomi & Itkonen 2003, 29) ja jokin sähköpäätelaitte, jolla on verkkoyhteys ja pääsy toimipistereisteriin tai suoraan esteettömyyssovellukseen. Esteettömyyskartoitus tehdään aina konkreettisesti lähiliikuntapaikalla edellä mainittujen välineiden kera, jotta tieto on mahdollisimman totuudenmukaista.

7 MITÄ ON PAIKKATIETO

Monet sosiaali- ja yhteiskuntatieteelliset tutkimukset keskittyvät sosiaalisiin, taloudellisiin, kulttuurisiin ja tutkimustiedollisiin tekijöihin, mutta sivuuttavat usein paikka- ja sijaintitietoon liittyvät kysymykset. Oikeastaan kaikki kerättävä ja tutkittu tieto voidaan mallintaa maantieteellisiksi komponenteiksi tiedon säilyttämistä ja analysointia varten. (Steinberg & Steinberg 2006, 9-10.) GIS (Geographical information systems) on sosiaali- ja yhteiskuntatieteisiin soveltuva työkalu sen mahdollistaessa integroidun ja vertailevan tiedon tuottamisen monissa eri konteksteissa joko kvantitatiivisessa ja/tai kvalitatiivisessa muodossa. Lähes kaikki sosiaali- ja yhteiskuntatieteiden tutkimus on liitettävissä maantieteellisiin sijainteihin. GIS:n yhtenä ominaisuutena on informaatioviestintä karttojen avulla. Keskeinen työkalu on kuitenkin analyyttisen tiedontuottamisen mahdollisuus spatiaalisissa konteksteissa. (Steinberg & Steinberg 2006, 36; Kane & Meehan 2013, 13.) Tutkimuksen kontekstiin sopien on todettu, että valtiolla on usein keskeinen rooli tietokantojen tuotannossa, ylläpidossa ja mahdollisessa tietojen välittämisessä (Steinberg & Steinberg 2006, 210).

Yhteiskunnallisia rakenteita ja muutoksia tutkittaessa GIS tarjoaa maantieteen avulla uusia ennen ajattele mattomia ja jatkeenomaisia mahdollisuuksia yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. GIS pystyy yhdistämään ja visualisoimaan eri intressiryhmien aiheet, tavoitteet ja ideat. (Steinberg & Steinberg 2006, 195.) GIS on levinnyt kaikkiin yhteiskunnan instituutioihin ja sitä hyödynnetään käyttäjäkohtaisesti ja -lähtöisesti. GIS voi säilöä, prosessoida ja esittää tietoa suhteellisen yksinkertaisissa muodoissa vastatakseen hyvinkin spesifeihin vaatimuksiin. Tämä on erityisen tärkeää, sillä lähiympäristöä koskeva päätöksenteko tulisi perustua tarkkoihin tietoihin. Tätä kutsutaan maantieteeksi, jonka tunnuspiirteenä pidetään paikkatietojen erottamista toisistaan ja kohteeseen sopivan tiedon tuottamista. (Fazal 2008, 2.) GIS mahdollistaa asioiden välisten suhteiden havainnoinnin vastaten muun muassa kysymyksiin missä ja miksi (Kane & Meehan 2013, 2). GIS:n eduksi voidaan laskea tiedon tuottamisen ja analyysin helppous nykyisillä laitteilla ja ohjelmistoilla, joilla pääsee vastaamaan entistä syvemmin sosiaali- ja yhteiskuntatieteellisiin kysymyksiin (Steinberg & Steinberg 2006, 15). Digitaalinen informaatio on menestyksen edellytys

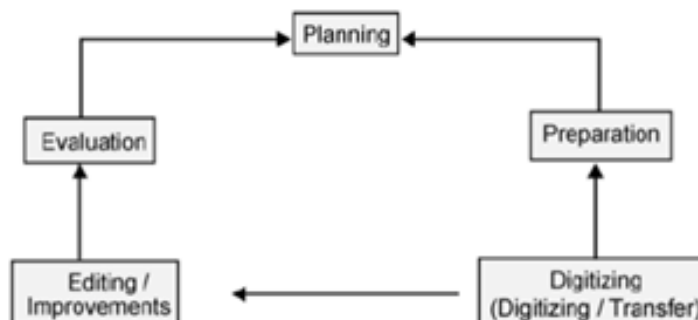
nyky maailmassa ja siksi elinaikaamme voi hyvästä syystä kutsua informaation aikakaudeksi (Fazal 2008, 2).

7.1 Mitä on GIS?

”Paikkatietojärjestelmä” on käännös englanninkielisestä termistä Geographical Information Systems (GIS). Digitaalinen paikkatietojärjestelmä koostuu tietokoneesta, paikkatieto-ohjelmasta ja digitaalisessa muodossa olevasta paikkatiedosta. Paikkatieto on siis tietoa, johon liittyy tieto maantieteellisestä sijainnista. (Mökkönen 2006, 8.) GIS:lle ei ole tarkkaa tai universaalia määritelmää, mutta tietyistä pääteemoista ollaan yhtä mieltä. GIS on yhdistelmä tietoteknisiä laitteita ja ohjelmistotyökaluja, joka vaatii dataa spatiaalisessa (avaruudellisessa) tai paikkatietomuodossa. GIS-järjestämällä on aina jokin tietokantalähde ja järjestelmän tietokantaan voidaan varastoida tietoa, aineistoa voidaan tarvittaessa palauttaa ja aineistoa voidaan analysoida. GIS:n hyödyntäminen vaatii perehtyneisyyttä käytössä olevaan ohjelmistoon sekä perusymmärrystä kartoista. GIS:n hyödyntäminen on systeemianalyysiä karttavisuaalisissa muodoissa, jonka tietokannasta saadaan tarvittaessa myös aineistoraportteja ja -mallinnuksia. (Steinberg & Steinberg 2006, 8; Fazal 2008, 5; Cope & Elwood 2009, 2.) GIS on digitaalinen karttaperustainen tietokanta, jonka peruskivijalkana yhtenäinen spatiaalinen koordinaatisto on keskeisin tietolähde. GIS kokoaa ja yhdistää analysointi- ja käyttövalmista tietoa karttojen laadun ja skaalauksien puitteissa, jolloin sitä voidaan pitää tutkimusanalyttisenä lisätyökaluna esimerkiksi demografiaan, politiikkaan, kulttuuriin tai taloustietoihin liittyen. (Steinberg & Steinberg 2006, 104, 119; Fazal 2008, 5.)

GIS-mallissa ”G” (geographic) tarkoittaa paikkatietojärjestelmän maantieteellistä komponenttia. Karttojen paikkatiedoista on helppo muodostaa peruskäsityksiä, mutta GIS:n sijaintien taustalla on konseptuaalista tietotaitoa matemaattisista algoritmeista ja koordinaatistoista. (Steinberg & Steinberg 2006, 9-10; Fazal 2008, 16; Cope & Elwood 2009, 2.) ”I” (information) viittaa GIS-ohjelmistojen tietokantapäähän. GIS-tietokannat ovat erikoisohjelmistoja, joita voidaan tulkita tai hyödyntää sellaisenaan tai yhdessä muiden ohjelmistotyökalujen kanssa. Tietokantojen sisällöt ovat yleensä joko ilmaisia tai maksullisia ja sen voi kerätä joko itse tai muita tietokantoja yhdistellen. Datan saatavuus, varastointi,

koodaus ja muoto ovat tietokantojen ja niiden sisällön ikuisia kehityskohteita. Kuvio 3 havainnollistaa optimaalista aineistonkeruuprosessia GIS-tietokantaa varten. ”Informaation” näkökulma on se, mitä sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä eniten hyödynnetään. (Steinberg & Steinberg 2006, 12-13; Cope & Elwood 2009, 2.)

KUVIO 3. Optimaalisen GIS-tietokannan aineiston keruuvaiheet (Fazal 2008, 120). Vapaasti suomennettuna vaiheet tarkoittavat suunnittelua (planning), valmistelua (preparation), digitointia (digitizing), muokkaamista (editing) ja arviointia (evaluation).

Aineiston keräämisessä tulee kuitenkin olla lähdekriittinen. Lähde- ja palveluntarjoajia on erittäin laaja-alaisesti aina valtioista yliopistoihin kolmanteen ja yksityiseen sektoriin asti. Aineiston reliabiliteettia ja jatkuvuutta tulee tarkastella kriittisesti. (Steinberg & Steinberg 2006, 100-103.) Reliabiliteetti kertoo tutkimuksen laadusta ja jatkuvuudesta eli tutkimus ja sen tuloksien tulisi olla toistettavissa myös muiden tutkijoiden tekemänä (Steinberg & Steinberg 2006, 135-136).

”S” (system) eli systeemialusta on välttämätön GIS:n kehityksessä ja analyyseissä. Systeeminäkökulma sisältää GIS:n käyttäjien lisäksi ohjelmisto- ja laitteistokomponentteja GIS-pohjaista analyysiä varten on syytä olla vahva etukäteisymmärrys aineiston rakenteesta ja formaatista, jotta haluttujen ominaisuuksien yhteensovitus ja -sovellutus onnistuu (Steinberg & Steinberg 2006, 14; Cope & Elwood 2009, 2.) GIS mahdollistaa laajoja tietoja yhdistelemällä haluttujen analyyseiden laatua, säästää aikaa ja kehittää suunnitteluprosesseja (Steinberg & Steinberg 2006, 213).

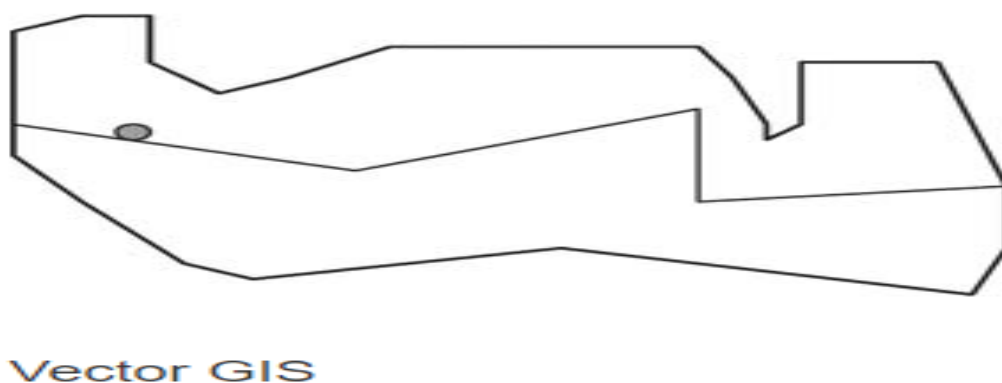
Avoimien lähdetietokantojen ja -rajapintojen myötä spatiaalinen konteksti tulee nostamaan merkitystään entisestään. Spatiaalisen kontekstin yhtenä tutkimuskysymyksenä voi olla esimerkiksi, missä erilaiset eriarvoisuustyypit tai -määritelmät esiintyvät maantieteellisesti. (Steinberg & Steinberg 2006, 196.) GIS-ohjelmisto mahdollistaa paikkatietojen merkinnän kartalle, mallinnuksia sekä aineistokokonaisuuksien analysoinnin yhdestä ylläpidettävästä tietokannasta (Fazal 2008, 5). Lisäksi GIS-ohjelmiston mahdollistaa aineiston säilömisen, analysoinnin ja visualisoinnin jollain näyttöpäätteellä. Aineisto on digitaalis-geograafisessa muodossa, jota on mahdollisuus digitaalisesti jäsenellä ja taulukoida. Tietokannan ja sen aineiston tulee olla suunnitelmaperusteinen tehtäväkohtaisilla tasoilla asti joko automaattisesti tai manuaalisesti. GIS perustuu lopulta inhimillisyyteen vaatien tehtävänjakoa ylläpito- ja suunnittelutehtävien välille sekä operatiiviselle että strategiselle tasolle. GIS:n ympärille muodostuu omia verkostoja, jotka yhdistävät aineiston lisäksi osaamista. (Fazal 2008, 13.) GIS-tutkimustyössä tulee ensisijaisesti tarkastaa tietokannasta saatavan aineiston sopivuus tutkimukseen (Steinberg & Steinberg 2006, 126).

GIS ”output” eli lopputulos tarkoittaa usein karttaa, joka visualisoinnilla havainnollistaa sisällölliset periaatteensa. Karttaa havainnollistetaan usein värien ja symbolien avulla tilarajoitteet huomioiden. (Steinberg & Steinberg 2006, 31.) Digitaalisiin karttoihin voidaan liittää maantieteellistä informaatiota (sijainti), ominaisuustietoa (ei-graafinen informaatio) ja näyttöpäätteelle optimoitua informaatiota (Fazal 2008, 53). GIS voi esittää kohteitaan graafisesti joko pistemuodossa, rajatusti vähintään kolmen viivan avulla aluemuotoisena tai vähintään kahden pisteen välisinä viivoina (Fazal 2008, 148) ja näitä vaihtoehtoja esitellään tarkemmin kappaleissa 7.1.1 ja 7.1.2.

GIS:n menestyksen on mahdollistanut yhteiskunnan mobilisaatio, kannettavien tietokoneiden tehokkuuden kasvaminen ja verkkoyhteyksien kehitys (Fazal 2008, 279). Kannettava tietokone mahdollistaa usein GIS-aineiston päivittämisen kentällä, jolloin aineiston luotettavuus kasvaa. Jotkin tutkimukset vaativat tällaista aineiston äärimmäistä luotettavuutta, kuten tutkimuksissa, joissa ollaan tekemisissä aikaresurssien, terveyden tai turvallisuuden kanssa. (Steinberg & Steinberg 2006, 104.) GIS-järjestelmien entistä laajemman yhteensopivuuden tausta olisi tulevaisuudessa yhtenäisempien GIS-toimintojen ja -kielien standardointi (Fazal 2008, 287).

7.1.1 Vektori GIS

Vektori GIS on toinen yleisistä GIS-malleista ja käytännössä se tarkoittaa esimerkiksi karttaa, jossa on vähintään piste, viiva ja/tai polygoni (alue) sijoitettuna kartalle (kuvio 4). Tämän jälkeen karttojen piste-, viiva- tai polygonisijainteihin on mahdollisuus alkaa liittämään niistä kertovaa ominaisuustietoa. (Steinberg & Steinberg 2006, 22; Fazal 2008, 109.) Vektorimuotoinen paikkatieto koostuu pisteistä, useamman pisteen muodostamista viivoista ja viivojen sulkemista alueista (Kane & Meehan 2013, 194). Vektorimuotoisen paikkatiedon karttaobjekteihin voidaan liittää ominaisuustietoa, joka kertoo objektin ominaisuuksista, kuten rakennusvuodesta (Mökkönen 2006, 58). Lipas-järjestelmässä vektori GIS havainnollistuu käytännössä lähiliikuntapaikan pistesijainnin luomisessa kartalle (ks. kappale 8.1.), jonka jälkeen alkaa pistesijainnin, esimerkiksi lähiliikuntapaikan, ominaisuustietojen täydentäminen osoitteella, yhteystiedoilla ja muilla piste-, viiva- tai polygonisijainnin ominaisuustiedoilla (Steinberg & Steinberg 2006, 22).

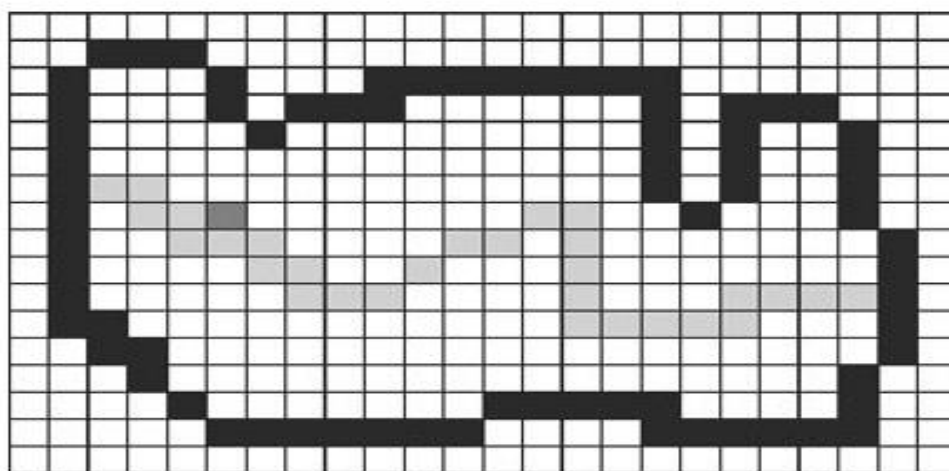
KUVIO 4. Havainnekuva vektori GIS-mallista, jonka havaitaan muodostuvan pistesijainnista, viivasijainnista sekä polygoni- eli aluesijainnista (Steinberg & Steinberg 2006, 22).

Vektorimuotoisen paikkatiedon tuottaminen on hitaampaa kuin rasterimuotoisen paikkatiedon (ks. kappale 7.1.2.) tuottaminen. Vektorimuotoinen paikkatieto avaa kuitenkin aineiston yhteiskäytön kannalta sellaisia mahdollisuuksia, että sen tuottaminen on kannattavaa. Toisin kuin rasterimuotoinen paikkatieto, vektorimuotoinen paikkatieto mahdollistaa erilaisten

paikkatietoaineistojen helpomman yhdistettävyyden ja sitä kautta sekä aineistojen yhteisen analysoinnin erilaisten paikkatietoanalyysien avulla että aineistojen ja analyysien tulosten visualisoinnin. Vektorimuotoista paikkatietoa on mahdollista muokata sekä tietosisällöltään että visuaaliselta ilmeeltään. (Mökkönen 2006, 28; Kane & Meehan 2013, 194.)

7.1.2 Rasteri GIS

Toista yleistä GIS-mallia kutsutaan rasteri GIS-malliksi, jossa informaatiota säilytetään yksittäisissä, usein neliönmuotoisissa, soluissa tai pikseleissä (kuvio 5). Tässä mallissa etuna on se, että kartan itsessään ei tarvitse olla yhtä tarkka kuin vektoriformaatissa. Ominaisuustiedon lisääminen rasteri GIS-alustoihin on haasteellisempaa kuin vektori GIS-alustoihin erityisesti visuaalisessa mielessä. (Steinberg & Steinberg 2006, 23; Fazal 2008, 109; Kane & Meehan 2013, 196.) Rasterimuotoinen paikkatieto on käytännössä digitaalinen havainnekuva, jolle paikkatieto-ohjelmaan tuotaessa on määritetty sijaintitieto. Se on esitystavaltaan suhteellisen pysyvä ja sen muokkausmahdollisuudet vastaavat digitaalisten kuvien kuvankäsittelyohjelmien perusominaisuuksia, kuten kontrastien, valoisuuden ja läpikuultavuuden muokkaamista. (Mökkönen 2006, 28.)

KUVIO 5. Havainnekuva rasteri GIS-mallista, josta huomataan rasterimuotoisen paikkatiedon perustuvan kontrasteihin, valoisuuksiin ja läpikuultavuuteen (Steinberg & Steinberg 2006, 23).

Rasterimuotoinen paikkatieto on käyttökelpoista esimerkiksi taustakarttana, jonka päällä voidaan esittää vektorimuotoista paikkatietoa. Rasterimuotoinen paikkatieto on helposti yhdistettävissä vektorimuotoisen paikkatietoaineiston kanssa, mutta useamman rasterimuotoisen kartan yhdistäminen keskenään tai vektorimuotoisen paikkatiedon kanssa omina tasoinaan on haastavaa. (Mökkönen 2006, 28; Kane & Meehan 2013, 196.)

7.1.3 Kvalitatiivinen GIS

Kvalitatiivinen eli laadullinen GIS tarkoittaa lähestymistapoja, jotka pyrkivät yhdistämään laadullisen aineiston muotoja GIS-formaatteihin tukien näin laadullisten lähestymistapojen tiedonrakentumista ja selityksiä GIS:n avulla (Cope & Elwood 2009, 4-5). Kvalitatiivinen analyysi tarkoittaa ei-numeerista tutkimusta ja tulkintojen muodostamista tutkittavista kohteista tavoitteenaan löytää merkityksiä ja suhteita (Steinberg & Steinberg 2006, 38). GIS on tarvittaessa merkityksiä ja suhteita etsivä maantieteellisen ymmärryksen, visualisoinnin ja spatiaalisen aineiston avulla (Cope & Elwood 2009, 3). Kvalitatiivinen GIS haastaa ymmärrystä etäisyyksistä ja sijainneista, jolloin tieto on luonteeltaan kuvailevaa sekä määrittelevää sijaiten kvalitatiivisen GIS:n tuottamisissa visualisaatioissa ja koordinaatioissa (Cope & Elwood 2009, 166.)

Laadullisen GIS:n tavoitteena on löytää uusia yhteiskuntatieteellisiä lähestymistapoja erilaisiin teemoihin ja aiheisiin liittyen, joita ei muilla tavoin välttämättä saa. Näitä tavoitteita saavutetaan integroimalla tietolähteitä keskenään, jolloin yhteiskunnallisten suhteiden selittäminen syventyy. Tätä kutsutaan laadullisissa GIS-formaateissa “mixed methods” -lähestymistavaksi, joka tarkoittaa erilaisten tutkimustekniikoiden yhdistämistä tarkoituksenaan täyttää tutkimusaukkoja, parantaa kontekstia ja osoittaa löydöksiä totuudenmukaisessa valossa (Cope & Elwood 2009, 4-5.). Tietoa on nykyään helposti saatavilla ja ohjelmistot ovat muuttuneet entistä käyttäjäystävällisemmiksi, kuten Google Earth -palvelu, jonka vuoksi “mixed methods” on nostanut arvostustaan metodologisena aineiston keruu- ja esitystapana. GIS:n perinteet ovat toki kiinteästi kvantitatiivisissa analyyseissä ja tieteellisissä metodeissa kokonaisuuden perustuessa nykyään kuitenkin tietokoneisiin ja digitaaliseen informaatioon.

(Cope & Elwood 2009, 14-15.) Laadullisen GIS:n haasteena on avata ymmärrettävään muotoon kompleksisia suhteita, jotka ovat ei-numeerisia tai -kvantifisia (Cope & Elwood 2009, 31).

7.1.4 Paikkatieto sisältää meta-, ominaisuus- ja sijaintitietoa

Metatieto, josta käytetään myös nimitystä metadata tai aineistokuvaus, on ominaisuustietoa paikkatiedosta. Se voi olla muodoltaan joko sijaintimuotoista (indeksikartat) tai ominaisuustietomuotoista (esimerkiksi alkuperäisen historiallisen kartan arkistotunnukset). Metatieto kertoo alkuperäisestä aineistosta, aineiston käsittelystä, asemoinnista, vektoroinnista ja lopullisesta paikkatiedon laadusta. (Mökkönen 2006, 30-31.)

Metatieto on tietoa aineiston prosessointihistoriasta, minkä pohjalta käyttäjän tulisi ymmärtää, mistä ja miten kyseessä oleva paikkatieto on tuotettu. Metatieto on pohja lähdekritiikille, jonka perusteella muutkin kuin tiedon tuottajat pystyvät ymmärtämään aineiston luonteen ja siihen liittyvät rajoitukset. Metatiedosta pitäisi selvittää paikkatiedon sisältö, rakenne, laatu, käyttökelpoisuus ja muut tulevan käytön kannalta olennaiset ominaisuudet. Metatieto ei käsittele tuotetun vektoriaineiston karttaobjekteihin liittyvän ominaisuustiedon tietosisältöä vaan kertoo ainoastaan paikkatietoaineiston ominaisuuksista (Mökkönen 2006, 30-31).

Rasteri- ja vektorimuotoisen paikkatiedon ominaisuustietomuotoinen metatietosisältö vastaavat suurimmaksi osaksi toisiaan. Ominaisuustiedoissa on tiedot alkuperäisestä kartasta, kartan kuvaaman alueen maantieteellisestä sijoittumisesta, kartan digitaalisesta kuvasta, asemoinnista ja vektoroinnista. (Mökkönen 2006, 30-31.) Vektorimuotoisessa paikkatiedossa jokaiseen karttaobjektiin on liitettävissä ominaisuustietoa esimerkiksi taulukkomuodossa. Kuvio 6 havainnollistaa paikkatietoon liittyvän sijainti- ja ominaisuustiedon välistä erontekoa. (Mökkönen 2006, 34.)

KUVIO 6. Sijainti- ja ominaisuustietojen keskinäiset eroavaisuudet (Mökkönen 2006, 34).

Rasterimuotoisessa paikkatiedossa ominaisuustieto ei ole taulukkomuodossa, vaan liittyy kuvapisteiden väriin, joka kertoo esimerkiksi levintäkartassa jonkin ominaisuuden tiheydestä. Vektorimuotoisessa paikkatiedossa ominaisuustieto kertoo tietyn karttaobjektin ominaisuuksista, ja se voi olla tyypiltään esimerkiksi yksilöivää, paikantavaa, luokittelevaa, ajoittavaa tai kuvailevaa. Ominaisuustieto mahdollistaa vektoriaineistoon liittyvän jopa yksilöidyn tietokantahaun ja paikkatietoanalyysit. (Mökkönen 2006, 34.)

7.2 GIS-tietokantana

GIS-tietokannassa objektit voidaan yksilöidä laadullisesti, geometrisinä elementteinä tai ominaisuustiedoilla. Tietokanta on tyypillisesti järjestettävissä riveihin ja sarakkeisiin, joissa rivit yksilöivät paikkatietoja ja sarakkeet ovat enemmän ominaisuustietoluonteista. (Steinberg & Steinberg 2006, 111; Fazal 2008, 147.)

Paikkatiedon yhteiskäytön kannalta tärkeimmät kriteerit liittyvät paikantavaan tietoon ja tiedon laatuun. Laadukkaan eli yhtenäisen paikkatiedon ehtona on yhtenäinen koordinaattitieto. Suomessakin on käytössä useita koordinaattijärjestelmiä, mutta paikkatietoa on mahdollista muuttaa koordinaattijärjestelmästä toiseen. Paikkatietojen yhteinen koordinaattijärjestelmä ei kuitenkaan automaattisesti takaa tietojen yhteensopivuutta eri ohjelmistoissa. (Mökkönen 2006, 35.) GIS-tietokannassa sijaintitietoja voi yhtenäistää esimerkiksi yhtenäistämällä sijaintien osoitteita tai käyttämällä GPS-sijainteja. GPS-sijainti määrittyy satelliittiyhteyksien avulla, jotka määrittävät koordinaatistoihin perustuvia sijainteja. GPS-sijaintien hyödyntäminen on jatkuvasti yleistymässä sen ollessa myös luonteeltaan riittävän tarkka ja luotettava ollakseen relevantti sijaintitietoon perustuvia tutkimuksia varten. (Steinberg & Steinberg 2006, 104; Fazal 2008, 274.) GIS:n hyödyntäminen ja hyödyntäjien määrä ovat olleet ja ovat jatkuvassa kasvussa, joka mahdollistuu tietokantojen välisen synkronoinnin avulla. Avoimien tietokantojen synkronointia laadullisesti ja määrällisesti määrittävät erilaiset standardit ja lait. (Fazal 2008, 277.) Ajankohtaisena esimerkkinä on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (679/2016) luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä tiedon vapaasta liikkuvuudesta.

Tietokannan aineiston keräämistä, varastointia, hallinnointia, palauttamista, analyysiä ja näyttämistä kutsutaan tietokannan funktionaaliseksi eli toiminnalliseksi ominaisuudeksi (Fazal 2008, 261). Yhtenä toiminnallisena ominaisuutena voidaan pitää myös GIS-ohjelmiston käyttäjäystävällisyyttä (Fazal 2008, 263). Funktionaaliset ominaisuudet ovat tärkeitä, sillä GIS-tietokanta sallii usein kuvien ja muiden ominaisuustietojen sekä videoita havainnollistamaan paikkatietoa, jotka voivat olla käyttökelpoisia tulevaisuuden tutkimuksia varten rikastaen tietokantaa joka tapauksessa heti (Steinberg & Steinberg 2006, 118). Funktionaalisten toimintojen toimivuuden takaamiseksi tulee GIS-ohjelmiston olla riittävän tehokas ja toimintoihin tarkoituksenmukainen teknologisesti suorituskyvyltään ja soveltua tietokannan ylläpitämiseen sekä hyödyntämiseen (Fazal 2008, 264). Tietokantaa ei tämänkään takia kannata jättää vain yksittäisten ihmisten hoidettavaksi, vaan sen ympärille kannattaa luoda luotettava ja pysyvä organisaatio tietokannan selviytymisen ja jatkuvuuden takaamiseksi (Steinberg & Steinberg 2006, 212).

GIS-tietokantojen tulevaisuudesta ennustetaan, että tietokannoista tulee entistä helpommin saavutettavia, ne saavat uusia digitaalisia muotoja, täydentyvät jatkuvasti ja tietokannoista ennustetaan tulevan entistä reaaliaikaisempia sekä ajankohtaisempia. Tietokantojen ennustetaan hyödyntävän tulevaisuudessa entistä enemmän ilma- ja avaruuspohjaista materiaalia, jotka edistävät kehitystä. (Fazal 2008, 274.) Yksi tulevaisuuden kehityssuunta voi olla integroitujen GIS-tietokantojen siirtyminen kohti taskukokoisia laitteita ja entistä reaaliaikaisempaa tietoa. Tulevaisuuden aineistonkeruumenetelmänä voi olla myös katse- ja ääniohjattuja keräystapoja. (Fazal 2008, 282.) Tietokantojen välinen synkronointi ja yhteistyö tulee tulevaisuudessa entisestään kasvamaan paikallisilla tasoilla asti verkkoyhteyksien kehittymisen myötä eli ohjelmistojen välisten teknisten esteiden ennakoitavan poistuvan (Fazal 2008, 284-285).

7.3 Miten GIS-formaatteja hyödynnetään?

GIS:n käyttäjät ovat jakautuneet pääpiirteittäin kahteen ryhmään: isoihin organisaatioihin laajojen tavoitteiden kanssa ja yksittäisiin käyttäjiin tehtäväkohtaisempien tavoitteiden kanssa (Fazal 2008, 286). GIS:n hyödynnyksen määrä on kasvanut rajusti ja se on ylittänyt monia rajoja ja rajoitteita sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Systemit rajoittuvat karttojen malleihin, pistesijainteihin, viivoihin sekä polygoneihin. Oleellista on ymmärtää systeemisen ja GIS-tiedon sopivuus tutkimuskohteeseen, joka on sosiaali- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ollut haasteellista yhteen sovitettaessa diskreettiä ja ei-diskreettiä tietoa (Steinberg & Steinberg 2006, 14). GIS soveltuu erinomaisesti urbaaniympäristön ja kaikkien liikkumiseen liittyviin reittien suunnitteluun sekä muuttujien erilaisuuden tutkimukseen (Steinberg & Steinberg 2006, 39; Fazal 2008, 12).

GIS mahdollistaa tiedon analysoinnin yksikkötasolle asti esimerkiksi tietyissä maantieteellisissä sijainneissa asuviin henkilöihin tai ilmiöille, joille maantieteellinen sijainti on mahdollista osoittaa. GIS pystyy integroimaan tietoanalyseissa fyysisen, ympäristöllisen ja sosiaalisen ympäristön vaikutukset karttavisualisaation avulla. GIS on varsin holistinen ja monilähteinen tiedonkeräämis- sekä informointitapa karttojen avulla. Keskeinen GIS-työkalu on analyttisen tiedontuottamisen mahdollisuus spatiaalisissa konteksteissa. (Steinberg &

Steinberg 2006, 37.) GIS-tiedon analysointi tuottaa tarvittaessa vertailutietoa muuttujien välisistä suhteista joko kvantitatiivisessa ja/tai kvalitatiivisessa kontekstissa maantieteellisiin sijainteihin perustuen. GIS lisää ymmärrystä yhteisöstä, ympäristöstä ja historiasta visualisoinnin avulla irtautumalla perinteisistä muuttujista, selityksistä ja tulkinnoista sekä yhdistämällä kvantitatiivista ja kvalitatiivista tietoa. (Steinberg & Steinberg 2006, 38.)

GIS pystyy osoittamaan yhteisiä tekijöitä sosiaalisille ja ympäristöön liittyville tekijöille. Esimerkiksi ryhmät, klusterit ja kaupungit havainnollistuvat tehokkaasti maantieteellisten leikkauspisteiden visualisoinnilla. (Steinberg & Steinberg 2006, 40.) Karttapohjainen visualisaatio on päätöksenteon tukielementtinä tehokas työkalu, erityisesti, jos siitä saa tuotettua lisäksi numeerista tietoa. GIS-ohjelmistot tarjoavat tyypillisesti statistisen tiedon tuottamiseen työkaluja esimerkiksi kuvioiden tai graafien muodossa, jolloin GIS:n mahdollistama spatiaalisen tiedon tuottaminen mahdollistaa uusia tiedon ulottuvuuksia päätöksenteon tueksi. (Steinberg & Steinberg 2006, 121.) Kane ja Meehan (2013) kertovat konkreettisena esimerkkinä, että GIS-pohjaiset työkalut ovat USA:ssa tietyissä osavaltioissa sähköverkkojen suunnittelu- ja kehitystoimenpiteiden perusta, jotka perustuvat GIS-pohjaisiin asiakastytyväisyyden seuranta- ja riskienhallintamalleihin.

GIS tarjoaa alustan myös perinteisin metodein kerätylle aineistolle, josta voidaan GIS-ohjelmistojen kautta lähteä tuottamaan uudenlaista tietosisältöä yhdistämällä aineistoja keskenään. GIS:n vahvuus on aineistojen analyysi spatiaalisissa konteksteissa eri skaaloissa. (Steinberg & Steinberg 2006, 122.) Verrattuna manuaalisiin systeemeihin, tarjoaa GIS lukemattomasti enemmän mahdollisuuksia prosessoida aineistoa. Aineisto on varastoitu loogiseen ja rakenteelliseen muotoon, jolloin tavoitteellinen aineiston hyödyntäminen helpottuu, nopeutuu ja on luotettavampaa. (Fazal 2008, 22.) GIS-formaatteja käytettäessä lähiympäristöön kohdistuvassa tutkimuksessa, voidaan linkittää yhteen vastaajan taustatietoja vastaajan tarjoamiin kehitysehdotuksiin esimerkiksi koulujen pihoja suunniteltaessa. Yhteissuunnittelu voi innostaa rakennustalkoisiin, lahjoituksiin ja vastaajien omien suhdeverkostojen hyödyntämiseen lähiympäristöä suunniteltaessa. (Steinberg & Steinberg 2006, 209.)

GIS soveltuu hyödynnettäväksi sekä julkisella että yksityisellä sektorilla (Fazal 2008, 22). GIS antaa monille organisaatioille ja yhteisölle mahdollisuuden uusiin käytäntöihin ja toimintatapoihin. GIS tukee strategista osallistamista, jolloin siitä tulee osa uusien käytäntöjen merkityksellisyyden osoittamista ja kehittämistä. (Cope & Elwood 2009, 67.) GIS tehostaa päätöksentekoa hallinto-, suunnittelu- ja operatiivisella tasolla sekä parantaa suunnitelmallisuuden onnistumisen edellytyksiä. Suurelle yleisölle kohdistuva informaatioviestintä ja sen tarkoituksenmukaisuus paranevat lyhyt- sekä pitkäjänteisesti. Suunnittelutöiden esittäminen ja vaikutusarviointi havainnollistuvat syvemmin, jolloin kehitystyö vastaa tehokkaammin tarpeisiin ja kysyntään. (Fazal 2008, 24.)

GIS-teknologia on maantieteelle se, mitä mikroskoopit, teleskoopit ja tietokoneet ovat muille tieteenaloille. GIS yhdistää tietoa digitaaliseen muotoon, jota voidaan tarvittaessa muuntaa tai esittää uusin tavoin. Täten GIS voi tehdä aineistopohjaisesti uusia ehdotuksia ja selityksiä, joka taas palvelee resurssien allokointia ja hyödyntämistä. (Fazal 2008, 9.) Uusi fokus GIS-aineistoissa tarkoittaa tieteellisessä ja teknologisessa muutoksessa elämistä. GIS tavoittaa laajoja kontaktipintoja, mutta GIS pystyy mukautumaan haasteisiin monipuolisuutensa ansiosta. (Fazal 2008, 290.)

7.4 Mitä haasteita GIS sisältää?

GIS:n nykyiset haasteet liittyvät sopivan aineiston löytämiseen ja saavuttamiseen sekä pätevien tietokantojen ylläpitäjien puutteeseen, jotta GIS saataisiin valjastettua tehokkaammin käyttöön (Fazal 2008, 21). Ihmisten liikkuvuus ja tarkan maantieteellisen paikannuksen vaikeus aiheuttavat maantieteelliselle kontekstille omia haasteitaan tarkoittaen myös sitä, että kerätty aineisto on usein poikkileikkaus vallitsevasta nykytilasta (Steinberg & Steinberg 2006, 10-11). Maantieteellisyyteen ja karttojen visualisointiin liittyvä haaste on sosiaalisten interaktioiden ja yhteisön toiveiden kuvaaminen sekä niiden yhdistäminen karttojen sijaintikontekstiin (Steinberg & Steinberg 2006, 12). Jatkuva keskustelun aihe GIS:n parissa on lisäksi yksityisyydensuoja, jonka tulee seurata yhteiskunnallisia normeja ja lakeja (Fazal 2008, 288).

Laajemmassa kontekstissa voidaan pohtia, onko valtio GIS-pohjaisten tietokantojen tuottajana ja jakajana sellaisessa roolissa, jossa tietokantasisältöjä tulisi jakaa mahdollisimman edullisesti. Vai ovatko tietokantojen sisällöt sellaista tietoa, jotka tulisi jakaa eteenpäin vain tuntuvin voitoin ottaen huomioon sekä tekijänoikeudet että yksityisyydensuojan rajoitteet? Tällöin tietokantojen sisältö nähtäisiin ensisijaisesti hyödykkeenä. (Fazal 2008, 288-289.) GIS:n kritisoidaan palvelevan taloudellista tuloksellisuutta ja lisäävän valtion kontrollia lisäten eriarvoisuutta. Tiedon demokraattinen saatavuus ja saavutettavuus sekä laitteistojen kalleus ovat myös kriitikkojen keskeisiä huolenaiheita. (Cope & Elwood 2009, 16.) GIS on saanut kritiikkiä siitä, että sitä pidetään keinotekoisesti neutraalina ohjelmistona ja riippumattomana sosiaalisista ja kulttuurisista näkökulmista, arvoista, valtasuhteista, maskuliinisuudesta ja maailmankuvista. GIS on saanut myös epätieteellisyydestään kritiikkiä rajoittaessaan paikan ja ihmisen yhteen digitaaliseen pisteeseen ilman osallistuvan suunnittelun periaatteita. (Cope & Elwood 2009, 171-172.)

Cope ja Elwood (2009, 18-23) ovat nostaneet esiin GIS-kriitikkojen tyypillisiä aiheita ja antaneet niihin vastineita. He toteavat, että GIS:n juuret ovat pääasiassa kvalitatiivisia, mutta nykyiset yhdistetyt tietolähteet yhdistävät poikkitieteellisesti ja laaja-alaisesti teknologiaa hyödyntäen myös kvantitatiivista tietoa suunnittelun ja päätöksenteon tueksi sekä spatiaalisen kontekstin analyysejä varten. Spatiaalisuus vaatii taas taustalleen innovatiivisuutta, intuitiivisuutta ja loogista ajattelua sekä kyseenalaistamista. Tietokoneet saattavat luoda illuusiota automaattisesta tarkkuudesta erilaisissa analyyseissä. GIS on työkalu strukturoitujen tietokantojen tehokkaaseen hallinnointiin ja analyyseihin sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti. Digitaalinen tieto ja sen strukturi ovat loppupeleissä inhimillisen ajattelun ja tekemisen lopputulos. Karttavisualisaatiot ovat kvalitatiivisanalyttisiä tekniikoita, jotka ovat eniten käytettyjä ja voimakkaimpia GIS-ominaisuuksia niiden havainnollistaessa tietoa uudessa valossa ja ymmärrettävästi. (Cope & Elwood 2009, 18-23.)

Mökkönen (2006, 35) nostaa keskustelun kohteeksi paikkatiedon laadun. Paikkatiedon laadun osatekijöinä hän nostaa esille tietojen alkuperän, kattavuuden, ajantasaisuuden sekä sijainti- että ominaisuustietojen laadun. Tämä kokonaisuus tarkoittaa tietokannan eheyttä eli sitä, miten tiedot vastaavat paikkatietokannalle asetettuja vaatimuksia. (Mökkönen 2006, 35.) Voidaan kuitenkin todeta, että GIS-formaatteja hyödynnetään nykyään erittäin poikkitieteellisesti ja

laaja-alaisesti multimedian ja verkkopohjaisen teknologisen kehityksen myötä, jossa kokonaisuus perustuu maantieteellisiin sijainteihin. GIS muokkautuu jatkuvasti käyttäjiensä käsissä. (Cope & Elwood 2009, 18.)

7.5 Millainen on GIS:n tulevaisuus?

GIS:n tulevaisuus ei ole vain maantieteilijöiden käsissä, vaan poikki- ja monitieteellisyys näyttelee merkittävää roolia GIS:n tulevaisuuden kehityksessä. Laadullisen GIS:n potentiaali on “mixed methodsin” hyödyntämisessä yhdistämällä useita koulukuntia keskenään. Toisaalta tulee myös muistaa, että tulevaisuuskehitykseen vaikuttavat myös julkiset verkkotyökalut. (Cope & Elwood 2009, 177.) GIS tulee muotoutumaan nopeammaksi, käyttäjälähtöisemmäksi ja helppokäyttöisemmäksi, vaikka tietokompleksisuus tulee lisääntymään. Lisäksi GIS siirtyy kohti verkkopohjaisia ratkaisuja, jonka tietokantavarastot varastoidaan pilvipalveluihin. Käyttäjät pääsevät tulevaisuudessa yhä useammin itse päättämään miten hyödyntää GIS-pohjaisia ratkaisuja sekä itse lisäämään tietoa GIS-tietokantoihin erilaisten mobiililaitteiden avulla. (Kane & Meehan 2013, 17-18.)

Geovisuaalisuutta koskevien tutkimuksien ongelmina ovat olleet keskittyminen laskennallisuuden ja kognitiivisuuden tutkimuksiin esimerkiksi tunteiden, rationaalisen ajattelun ja sosiaalisen käytöksen kustannuksella. Tällöin jatkuvat muutokset merkityksissä, tulkinnoissa ja subjektiviteeteissa ovat sivuutettuja. (Cope & Elwood 2009, 145.) Geovisualisaatio voisi olla uusi osallistamisen muoto, joka täyttää kartografian ja materiaalian maantieteen välisiä aukkoja. Geovisualisaatio voi parhaillaan osoittaa myös uusia tekijöitä sellaisiin asioihin, joita pidetään luonnollisena, universaalisina tai tosina. (Cope & Elwood 2009, 153.) GIS-teknologiat mahdollistavat lähes reaaliaikaisen tietojen päivittämisen ja päivittymisen GIS-tietokantoihin (Kane & Meehan 2013, 24).

Osallistava GIS (Participatory GIS) suosii sellaisia GIS-kehitystoimenpiteitä, jotka vaikuttavat suoraan GIS-kehitystyöhön osallistuviin toimijoihin. PGIS korostaa kollaboratiivisuutta ja diversiteetin merkitystä spatiaalista aineistoa kerätessä. PGIS parantaa osallistuvan suunnittelun mahdollisuuksia ja edellytyksiä ruohonjuuritasolla, yhteisöissä ja organisaatioissa,

jolloin yleinen ymmärrys GIS:n hyödyntämisestä ja tietokannoista laaja-alaisesti. (Cope & Elwood 2009, 59.) GIS:n tiedon julkaisunopeus tulee kasvamaan, sillä monet laitteet hyödyntävät sijaintitietoja ja verkkoon pääsee käytännössä katsoen kaikkialla maailmassa (Kane & Meehan 2013, 19).

GIS:n arvo on mahdollisuudessa käsitellä sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista aineistoa spatiaalisissa konteksteissa, jota tarinallistetaan, hallinnoidaan ja analysoidaan laadullisena aineistona. GIS on yleisesti käytetty osoittamaan ja analysoimaan urbaanista demograafista aineistoa, jota on taas käytetty suunnittelun ja päätöksenteon tukena. Se karsii ulkopuolelleen kokemus- ja sosiaalisten siteiden maailman tutkimisen, jotka voisivat tuottaa uutta rikasta ja perustelua aineistoa paikallisiin prosesseihin. Laadullista aineistoa voidaan rikastaa esimerkiksi valokuvien avulla. (Cope & Elwood 2009, 115.) Geovisuaaliset teknologiat mahdollistavat usein kuvien syventäessä spatiaalista tulkintaa. Kuva kertoo siitä, miten vähän visuaalisuudesta tiedetään; esimerkiksi sosiaaliset suhteet ja käyttäjän näkymätulkinta jäävät usein avoimiksi yksittäisen kuvan kanssa. (Cope & Elwood 2009, 139.) Tulevaisuudessa spatiaalisen ja sosiaalisen aineiston integraatio voidaan tuottaa karttatyökaluilla, vapaaehtoisen geograafisen tiedon tuottamisessa, valokuvilla ja uusilla innovaatioilla (Cope & Elwood 2009, 177). Tulevaisuuden GIS pohjautuu tiivistetysti verkko- ja pilvipalveluratkaisuihin, joissa tiedontuottajat ja -käyttäjät moninaistuvat. Tietoa tullaan GIS-ratkaisuissa hyödyntämään myös metadatan käsittelevin ratkaisuin (dataa datasta), jolloin tiedon tuottaminen ja hyödyntäminen tehostuu entisestään. (Kane & Meehan 2013, 205.)

7.6 Liikuntapaikkatietojärjestelmät kansainvälisessä kontekstissa

Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä ei ole kansainvälisessä kontekstissa tarkasteltuna ainoa kansallinen ja kaikille avoin liikuntapaikkatietojärjestelmä. Esimerkiksi Hollannissa, Norjassa, Tanskassa, Ruotsissa ja tietyissä määrin Saksassa on vastaavanlaiset liikuntapaikkatietojärjestelmät identtisine peruseräillä, -tavoittein ja haasteineen. Eurooppalaisissa maissa liikuntapaikkatietojärjestelmät ovat lähes poikkeuksetta Lipas-järjestelmän tapaan valtiojohtoisia ja -rahoitteisia, jonka taustalla ovat pyrkimykset ajankohtaiseen tietoon perustuvaan liikuntapaikkarakentamiseen liittyvään tietojohdantamiseen ja

-päätoimintakokoon. Ylläpito- ja päivitystyövastuut ovat pääosin myös samankaltaisia muualla Euroopassa: liikuntapaikkatietojärjestelmät ovat strategisessa mielessä valtiojohtoisia, jonka jälkeen operatiivisen johtamisen vastuu on yhdellä yksilöllä, joka johtaa operatiivisella tasolla tapahtuvaa tietokannan päivitys- ja ylläpitotyöllä. Esimerkiksi Norjassa valtion tukiavustuksia liikuntapaikkarakentamiseen ei myönnetä, mikäli liikuntapaikkatietojärjestelmän tiedot eivät ole ajan tasalla tai säännöllisesti päivitettyjä. (Utrecht 2017.)

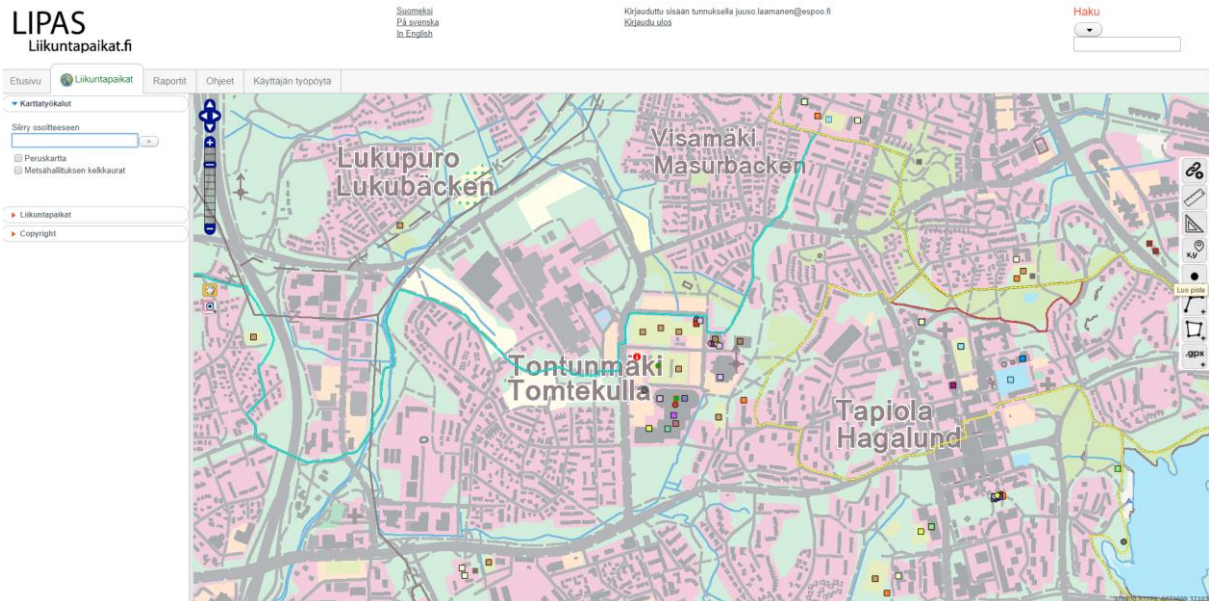
Useat eurooppalaiset liikuntapaikkatietojärjestelmät sisältävät Lipas-järjestelmään verrattuna enemmän yksityiskohtaistietoa liikuntapaikkojen rahoituksesta ja rakennuskustannuksista. Yhtenäistä eurooppalaisille liikuntapaikkatietojärjestelmille on ”open data” -periaate eli kaikki tietokannan tiedot ovat avoimesti pyydettyäessä hyödynnettävissä rajapintoja pitkin. Näillä liikuntapaikkatietojärjestelmillä on myös yhtenäisiä haasteita Lipas-järjestelmään verrattuna: onko liikuntapaikalle yhtenäistä määritelmää, voisiko liikuntapaikkojen yhteyteen lisätä esimerkiksi kävijätietoja, tietoja parkkipaikoista, tietoa Wifi-yhteyksistä ja tietoa esteettömyydestä. Kysynnän luonne on siis entistä enemmän yksityiskohtaisemman tiedon perään, jotta liikuntapaikkojen käyttöasteita voitaisiin potentiaalisesti nostaa. Yhtenä yhteisenä liikuntapaikkatietojärjestelmien haasteena on käyttäjien toiveet ja tarkoitusperät tietokannan hyödyntämiseen; toisin sanoen mikä on tietokantojen tietojen saavutettavuuden taso. Kaikkia ei pystytä palvelemaan yhtenäisesti ja käyttäjien päivitystyön tulokset ovat kirjavia. Juurikin tämän takia tietokannat ovat kaikille avoimia hyödynnettäväksi, jotta esimerkiksi lajiliitot pystyisivät niitä hyödyntämään ja lisäämään spesifimpää tietoa lajikohtaisesti käyttämiinsä liikuntapaikkoihin näissä tietokannoissa. (Utrecht 2017.)

8 LÄHILIIKUNTAPAIKKA KARTALLE

Tässä luvussa mallinnetaan sitä, miten lähiliikuntapaikka luodaan Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmään karttasijainniksi. Lähiliikuntapaikka sijoitetaan Espoossa sijaitsevaan Tapiolan urheilupuistoon ja nimetään ”Tapiolan urheilupuisto / Testi lähiliikuntapaikka” –nimellä. Nimeämisen avulla pystytään myös osoittamaan pääkaupunkiseudun liikuntatoimien yhteinen Lipas-liikuntapaikkojen nimeämisen peruseriaate. Lisäksi tässä luvussa tutustutaan niihin sijainti- ja ominaisuustietoihin, jotka lähiliikuntapaikoista päivittyvät Lipas-järjestelmän kautta kerran vuorokaudessa pääkaupunkiseudun palvelukartalle. Luvun päättää tarkastelu lähiliikuntapaikan näkymisestä pääkaupunkiseudun palvelukartan toimipisterekisterissä, jolloin on mahdollista myös tehdä lähiliikuntapaikan esteettömyyskartoitus vastaamalla lähiliikuntapaikoille tarkoitettuihin esteettömyyskysymyksiin. Tämän luvun tutkimustyö on alkanut 26.2.2018 ja sen tarkoituksena on osoittaa käytännössä, miten lähiliikuntapaikan liikuntapaikkatiedot päivittyvät vuorokauden aikana Lipas-järjestelmästä pääkaupunkiseudun palvelukartalle.

8.1 Lähiliikuntapaikan päivittäminen Lipas-järjestelmään

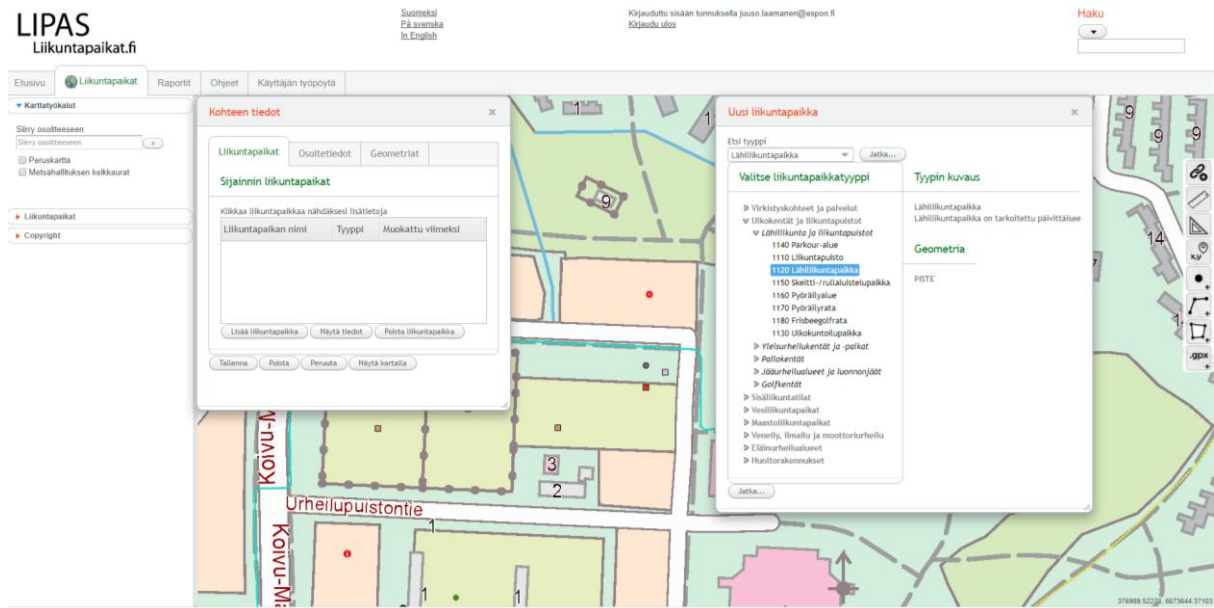
Uuden lähiliikuntapaikan päivittäminen Lipas-järjestelmään vaatii järjestelmään käyttäjätunnuksen, jonka voi pyytää Jyväskylän yliopiston Lipas-projektilta. Käyttäjätunnukset saatuaan käyttäjän tulee kirjautua Lipas-järjestelmään ja etsiä ”Liikuntapaikat” –välilehden takaa avautuvasta karttapohjasta tai edellä mainitun välilehden ”Karttatyökalun” osoitehaun avulla haluamansa maantieteellinen sijainti lähiliikuntapaikalle. Lähiliikuntapaikan sijainti- ja osoitetyökaluja havainnollistetaan kuvassa 12.

KUVA 12. Lähiliikuntapaikan päivittäminen Lipas-järjestelmään ”Liikuntapaikat” – välilehdellä käyttäjänäkymässä sisäänkirjautumisen jälkeen. Näkymän vasemmassa laidassa on suoran osoitehaun mahdollisuus. Oikealla puolella näkymää on erilaisia piste-, alue- ja reittityökaluja sekä etäisyyksien ja koordinaattien määrittämisen työkaluja. Lähiliikuntapaikka on pistesijainti Lipas-järjestelmässä ja sitä napauttamalla pääsee lisäämään haluamansa maantieteellisen sijainnin uutta liikuntapaikkaa varten.

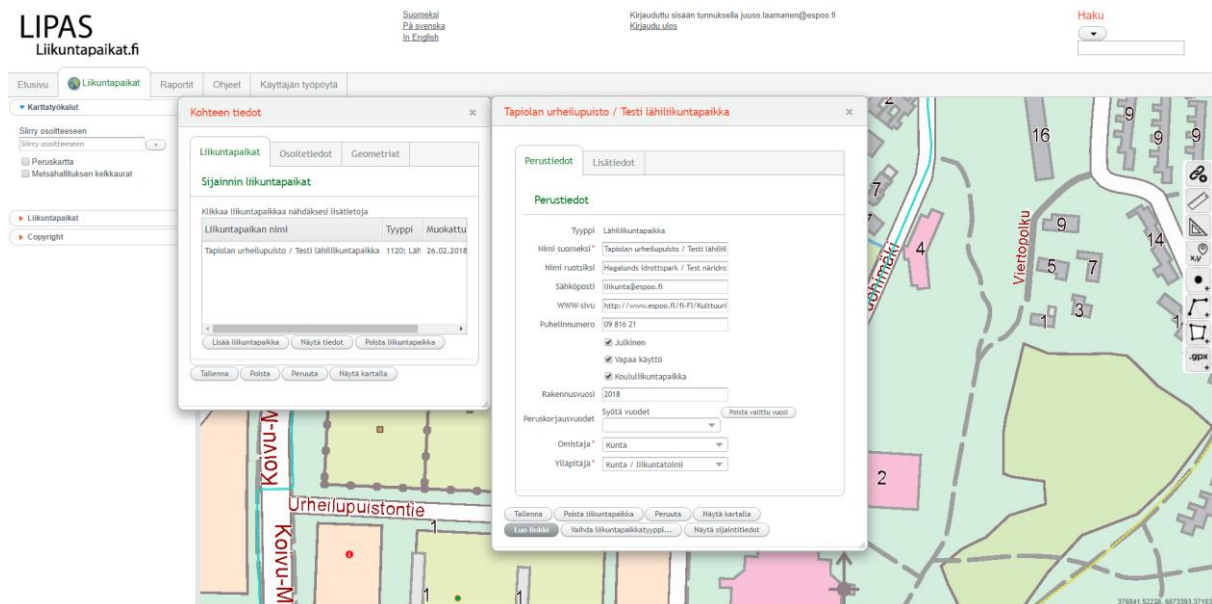
Sijoitettuaan uuden liikuntapaikan pisteen haluamalleen sijainnille Lipas-järjestelmä pyytää seuraavaksi tarkempia sijainti- ja yhteistietoja: katuosoitetta, kuntaa, kuntaosaa, postinumeroa ja postitoimipaikkaa. Näiden sijaintitietojen täydentämisen ja tallentamisen jälkeen alkaa lähiliikuntapaikkaa koskevan yksilöivän ominaisuustiedon kerääminen. Liikuntapaikantyyppiin voi joko kirjoittaa suoraan käyttäjänäkymän seuraavassa vaiheessa ”lähiliikuntapaikka” – sanalla tai liikuntapaikkatyyppien hierarkiarakenteesta etsien (kuva 13).

Samaan liikuntapaikan sijaintiin on mahdollisuus lisätä useita erilaisia liikuntapaikkatyyppisiä, jolloin päivittämisen eteneminen tehostuu esimerkiksi pallo- ja luistelukenttiä päivittäessä. Mikäli liikuntapaikoille löytyy Lipas-järjestelmän liikuntapaikkojen liikuntatyyppiluokitukselta oma liikuntapaikkatyyppi, on se suotavaa merkitä erikseen joko samaan liikuntapaikkasijaintiin tai maantieteellisesti erikseen.

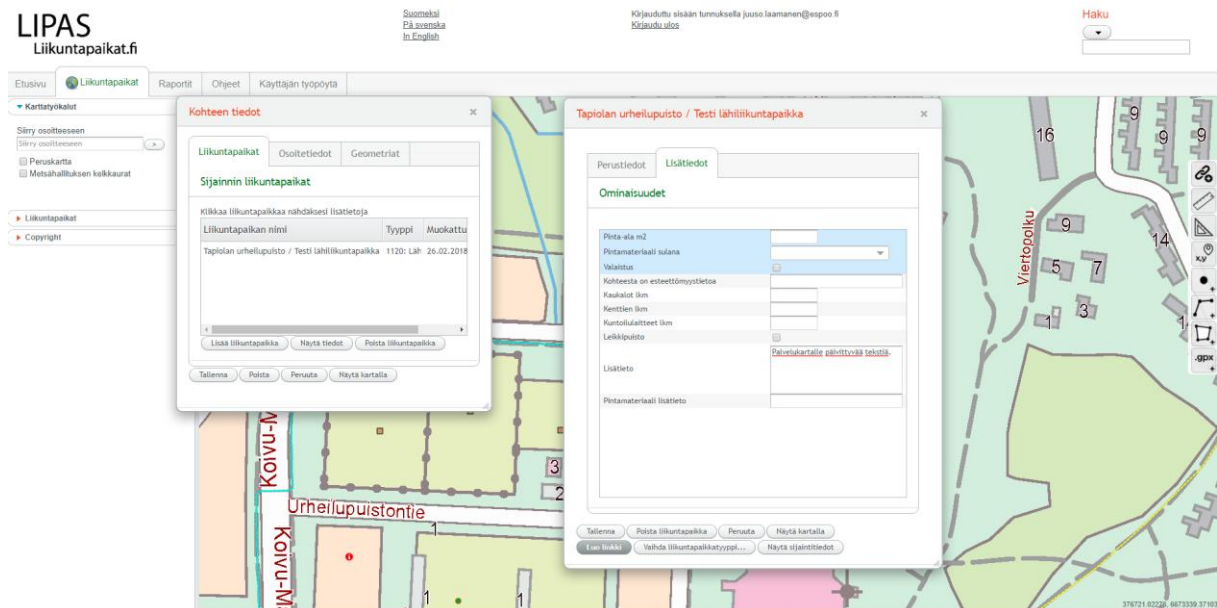
KUVA 13. Uuden liikuntapaikan yksilöiminen lähiliikuntapaikaksi. Samasta näkymästä nähdään myös kuvaus liikuntapaikalle, tässä tapauksessa lähiliikuntapaikalle, mikäli pohtii erontekoa liikuntapaikkojen tyyppiluokituksen välillä. Samoin on havaittavissa, että lähiliikuntapaikat ovat geometrialtaan pisteitä Lipas-järjestelmässä.

Tämän vaiheen jälkeen alkaa tarkka yksilöivän ominaisuustiedon päivittäminen lähiliikuntapaikan osalta. Ihannetilanteessa yksikään kohta ei jää ominaisuustietoja päivitettäessä tyhjäksi. Kuvassa 14 nähdään, mitä kaikkia perustietoja Lipas-järjestelmään pystyy lähiliikuntapaikoista täyttämään.

KUVA 14. Lähiliikuntapaikan perustietojen päivittäminen. Punaisella tähdellä merkityt ovat pakollisia täytettäviä kohtia. ”Omistaja” ja ”Ylläpitäjä” –kohdissa on vain valmiiksi annettuja vastausvaihtoehtoja ja erityisesti ”ylläpitäjä” –kategoriassa on kaupunkikohtaisia ratkaisuja, mikä ylläpitäjätaho merkataan ylläpitäjäksi. Pääkaupunkiseudun Lipas-päivitysperiaatteena on käytetty liikuntapaikan (vuoro)hallinnointia ja valvontaa sekä sijaintia esimerkiksi urheilu- ja liikuntapuistojen yhteydessä peruseriaatteina ylläpitosuhteita merkittäessä.

”Lisätiedot” –välilehden takana kysytään lähiliikuntapaikan pinta-alaa, pintamateriaalia (vain valmiiksi annetuilla vastausvaihtoehtoilla), valaistusta ja muita tarkentavia kysymyksiä. Lisäksi lähiliikuntapaikoissa on vapaalle sanalle oma tekstikenttä, joka päivittyy kokonaisuudessaan myös palvelukartalle (kuva 15).

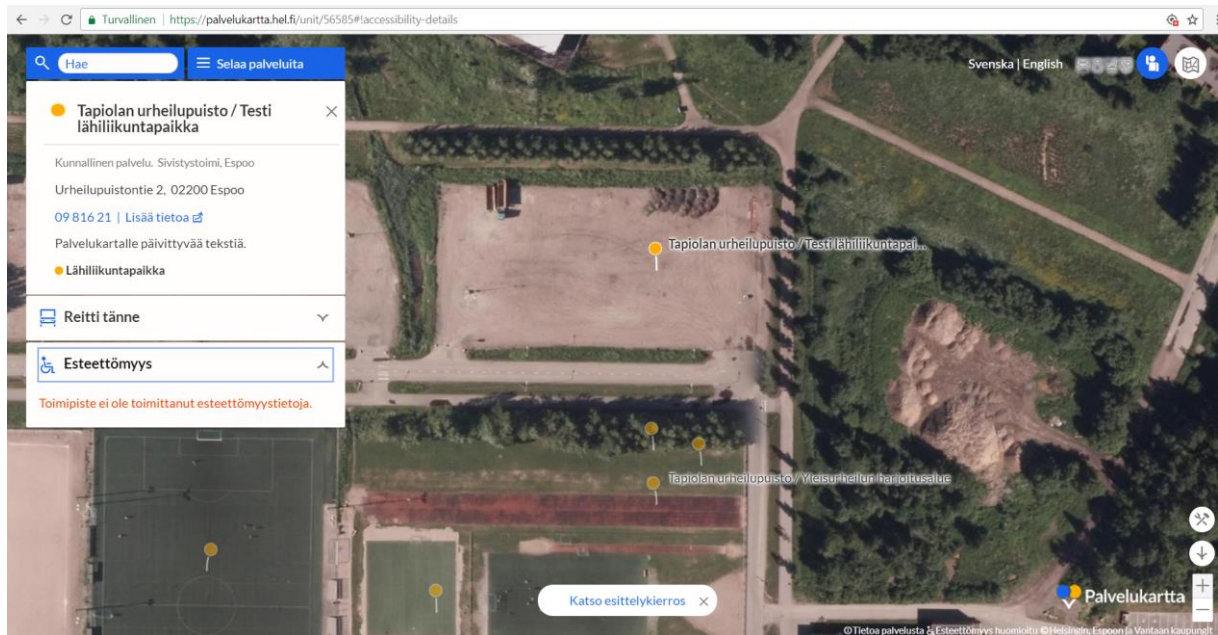

KUVA 15. Lähiliikuntapaikan lisätietokohdat. Lähiliikuntapaikoista on mahdollisuus liittää sanallisessa muodossa esteettömyystietoa, mikäli sitä on olemassa. Lisätietokenttään voi sanallisesti kuvailla tarkemmin esimerkiksi, mitä kaikkea lähiliikuntapaikka tarkalleen ottaen sisältää, millaiseen käyttöön se soveltuu ja miten lähiliikuntapaikalle pääsee.

On syytä muistaa, että Lipas-järjestelmässä olevia tietoja pystyy aina halutessaan muokkaamaan ja täydentämään; kerran tehtynä ne eivät ole lopullisia. Lipas-järjestelmässä pystyy käyttäjänäkymässä näkemään sekunnin tarkkuudella, milloin tiettyä liikuntapaikkaa on viimeksi käyty muokkaamassa, joka on Lipas-järjestelmän ylläpitoa helpottava ominaisuus ylläpitotyön järjestelmällisen seurannan helpottamisen näkökulmasta.

8.2 Lähiliikuntapaikan päivittyminen palvelukartalle

Lipas-järjestelmän liikuntapaikkatiedot päivittyvät kerran vuorokaudessa pääkaupunkiseudun palvelukartalle; oli kyseessä sitten uusi tai olemassa olleen liikuntapaikkatiedon päivittäminen. Kuvasta 16 nähdään, että palvelukartalle päivittyvät sijainti- ja yhteystietojen lisäksi liikuntapaikan omistus- ja ylläpitosuhteet Espoon kaupunkiorganisaatorakenteen ja Lipas-järjestelmän tietojen mukaisesti sekä Lipas-järjestelmän lähiliikuntapaikka -tyypin ”lisätieto” -kentän vapaa sanallinen teksti.

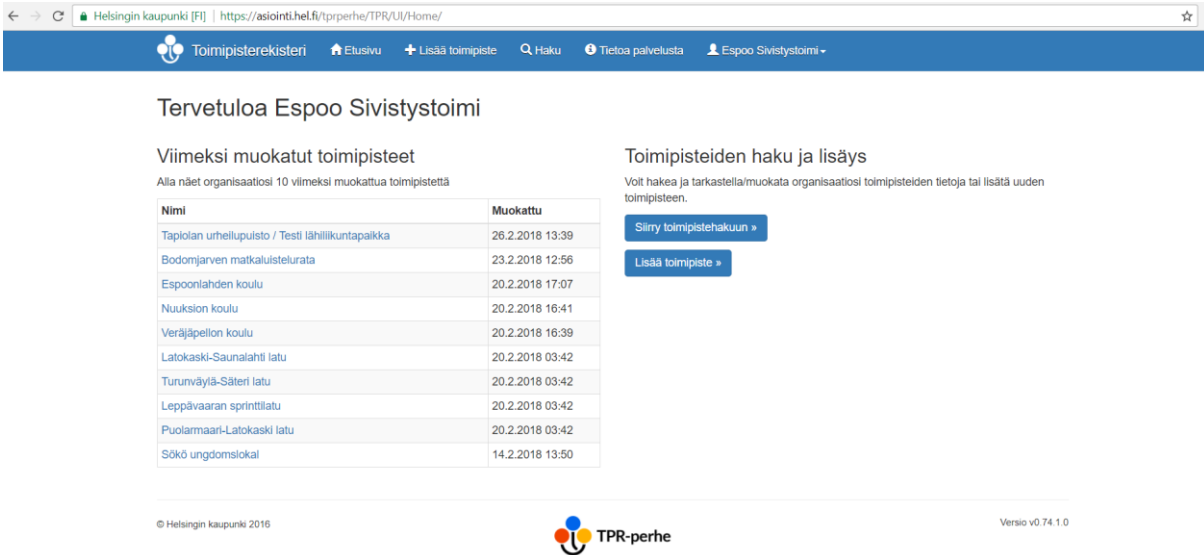
KUVA 16. Tutkimusta varten tehty testi lähiliikuntapaikka Lipas-järjestelmästä siirtyneenä palvelukartalle. ”Lisää tietoa” -linkki vie Lipas-järjestelmässä kyseisen lähiliikuntapaikan ”WWW-sivun” kohdalle täydennetyille verkkosivulle.

”Reitti tänne” -työkaluun on synkronoitu pääkaupunkiseudun julkisen liikenteen reittiopas. Lisäksi tämä reittityökalu kertoo pääsyn kohteeseen myös kävellen, pyöräillen tai autolla sekä näiden kaikkien edellä mainittujen kulkutapojen yhdistelmämahdollisuuksilla minuutin tarkkuudella. Kulkutavalle ja -reitille on mahdollista valita halutessaan esteettömyysprofiili, joka kertoo palvelukartan käyttäjälle jo kulkureitillä kohdattavia esteettömyyteen liittyviä tekijöitä. Tämä vaatii laaja-alaista esteettömyyskartoitusten tekemistä esimerkiksi bussipysäkeillä, jotta esteettömyystiedon palvelu- ja informaatioketju olisi katkeamaton.

Esimerkkinä toimivaa lähiliikuntapaikkaa ei ole esteettömyyskartoitettu, jolloin palvelukartta ilmoittaa esteettömyystiedon hakijalle tässä kohteessa ”toimipiste ei ole toimittanut esteettömyystietoja”. Esteettömyyskartoitus on kuitenkin mahdollista tehdä tässä vaiheessa, kun lähiliikuntapaikka on kartalla sekä Lipas-järjestelmässä että palvelukartalla ja täten myös toimipistereisterissä. Seuraavaksi tutustaan siihen, miten päästään toimipistereisterissä siihen vaiheeseen, että lähiliikuntapaikan esteettömyyskartoitus voidaan aloittaa.

8.3 Lähiliikuntapaikka toimipisterekisterissä valmiina esteettömyyskartoitukseen

Toimipisterekisteri vaatii kaupunkiorganisaatiokohtaisen käyttäjätunnuksen sekä salasanan, jonka saa tarvittaessa palvelukartta-projektin ylläpidosta. Tämän jälkeen toimipisterekisterin avausnäkyssä näkyy 10 viimeksi muokattua toimipistettä, joka tehostaa toimipisterekisterityöskentelyä työjäljen seuraamisen ja tarkistamisen muodossa. Esimerkiksi kuvasta 17 nähdään, että tutkimusta varten tehty ”testi lähiliikuntapaikka” näkyy viimeisimpänä muokattuna tietona toimipisterekisterissä Espoon kaupungin sivistystoimen tunnuksilla, jolloin testi lähiliikuntapaikan jatkotyöstäminen on vaivatonta jatkaa.

The screenshot shows the homepage of the Toimipisterekisteri (Activity Register) for Espoo. The page title is "Tervetuloa Espoo Sivistystoimi". Under the heading "Viimeksi muokatut toimipisteet" (Recently updated activities), there is a table listing 10 activities. The first activity is "Tapiolan urheilupuisto / Testi lähiliikuntapaikka", which is highlighted in blue. To the right of the table, there are two buttons: "Siirry toimipistehakuun" (Go to activity search) and "Lisää toimipiste" (Add activity). The footer of the page includes the copyright notice "© Helsingin kaupunki 2016", the logo for "TPR-perhe", and the version number "Versio v0.74.1.0".

Nimi	Muokattu
Tapiolan urheilupuisto / Testi lähiliikuntapaikka	26.2.2018 13:39
Bodomjarven matkailustelurata	23.2.2018 12:56
Espoonlahden koulu	20.2.2018 17:07
Nuuskion koulu	20.2.2018 16:41
Veräjätalon koulu	20.2.2018 16:39
Latokaski-Saunalahti latu	20.2.2018 03:42
Turunväyää-Säteri latu	20.2.2018 03:42
Leppävaaran sprinttilatu	20.2.2018 03:42
Puolamaari-Latokaski latu	20.2.2018 03:42
Sökö ungdomslokal	14.2.2018 13:50

KUVA 17. Toimipisterekisterin etusivu. Avausnäkyssä näkyy 10 viimeksi muokattua toimipisterekisterin kohdetta, joka tehostaa työskentelyä sisällöllisesti ja seurantamielessä. Tässä tapauksessa esimerkkinä toimiva testi lähiliikuntapaikka löytyy avausnäkyästä sen ollessa löydettävissä myös ”Siirry toimipistehakuun” -valikon kautta, jolloin hakusanaksi voidaan valita joko tietty haettava toimipiste tai esimerkiksi kaikki Espoon lähiliikuntapaikat.

Toimipisterekisterin kautta voidaan päivittää tietyille toimipisteelle laaja-alaista yksilöivää ominaisuustietoa, joka muuttaa toimipisteestä saatavat tiedot entistä informatiivisemmaksi

palvelukartan käyttäjille. Kuvasta 18 nähdään, että yksilöivät ominaisuustiedot ovat toimipisterekisterissä jaoteltuina perustietoihin, asiasanoihin, aukioloaikoihin, lisätietoihin, valokuvaan sekä lisähakusanoihin. Nämä kategoriat ovat sekä lisäinformaation luonteisia tietoja toimipisteestä että edistävät myös käyttäjää löytämään hakemaansa toimipistetyyppiä tai toimipistettä palvelukartalla.

The screenshot shows a web browser window with the URL <https://asiointi.hel.fi/tp/erhe/TPR/UI/ServicePoint/ServicePointEdit/25677>. The page title is 'Tapiolan urheilupuisto / Testi lähiliikuntapaikka'. Below the title, there is a navigation bar with tabs for 'Perustiedot', 'Asiasanat', 'Aukioloajat', 'Lisätiedot', 'Valokuva', and 'Lisähakusanat'. The 'Perustiedot' tab is selected. The page content includes a 'Perustiedot' section with a 'Lähteet: LIPAS' button. Below this is a text box explaining that basic information is stored in the register and that certain fields are mandatory for public use. The main section is 'Toimipisteen nimi ja kuvaus', which contains three columns for name and description in Finnish, Swedish, and English. Each column has a 'Nimi' field, a 'Lyhyt kuvaus' field (max 150 characters), and a 'Kuvaus' field (max 4000 characters). The Finnish name field contains 'Tapiolan urheilupuisto / Testi lähiliikuntapaikka' and the Swedish name field contains 'Hagalunds idrottspark / Test näridrottsplats'.

KUVA 18. ”Testi lähiliikuntapaikka” ja avausnäkyvä toimipisterekisterissä. Avausnäkyvässä eli perustiedoissa pystyy lisäksi tarkentamaan toimipisteen osoitetta tai maantieteellistä sijaintia palvelukartalla, lisäämään informaatiota esimerkiksi puhelinnumeron maksullisuudesta tai maksuttomuudesta, ajastamaan toimipisteen näkymään vain tietyn aikaa palvelukartalla, muokkaamaan tarvittaessa toimipisteen omistus- ja ylläpitosuhteita sekä lisäämään kommentteja toimipisteestä, jotka näkyvät vain toimipisterekisterin käyttäjille.

Kuten Lipas-työskentelyssä, niin myös toimipisterekisterissä, on oleellista muistaa tallentaa aina tekemänsä muutokset, jotta tehty työ ei mene hukkaan. ”Tallenna” -painike löytyy toimipisterekisterissä sivujen alalaitaan asti rullaamalla tietyn toimipisteen muokkauksen yhteydessä.

Esteettömyyskartoitus aloitetaan toimipisterekisterissä valitsemalla edellä mainittujen ohjeiden mukaisesti tietyn toimipisteen joko toimipisterekisterin aloitusnäkömystä tai hakuvalikon avulla. Avattuaan toimipisteen yksilöivien ominaisuustietojen päivitysvaiheen aloitusnäkömään, käyttäjä voi näkömön oikeasta yläkulmasta aloittaa esteettömyyskartoituksen tekemisen painamalla ”avaa ja täytä esteettömyyslomake” (kuva 19). Tällöin uuteen välilehteen avautuu suora pääsy toimipisterekisterin esteettömyyssovellukseen, jolloin valitun toimipisteen esteettömyyskartoitus alkaa automaattisesti. Kuvasta 19 nähdään, että ensimmäinen esteettömyyteen liittyvä kysymys tarkoittaa toimipisteen käyttötarkoituksen. Täten esteettömyyssovellus osaa spesifioida esimerkiksi lähiliikuntapaikkaa koskevat kysymykset käyttäjälle automaattisesti.

KUVA 19. Esteettömyyssovelluksen avausnäkömää. Esteettömyyskartoitus kestää keskimäärin 5-15 minuuttia kohteesta riippuen esimerkiksi uimahallien esteettömyyskartoituksen kestäessä jopa tunnin verran. Esteettömyyskartoituksen vastauksien tallentaminen ei ole mahdollista, mikäli johonkin kysymykseen on jäänyt vastaus antamatta.

Esteettömyyskartoitus tulee tehdä aina kartoituksen kohteena olevan toimipisteen paikan päällä jonkin sähköisen päätelaitteen ja verkkoyhteyden sekä vähintään viiden metrin mittanauhan kanssa. Esteettömyyskartoituksen lopputuloksena syntyy esteettömyyslauseita, jotka näkyvät

noin tunnin viiveellä kaikille palvelukartan käyttäjille. Esteettömyyssovelluksessa kaikki kysymykset ja vastausvaihtoehdot ovat valmiiksi annettuja esteettömyyteen liittyvän tulkinta- ja ymmärrysvirheiden välttämiseksi; tämä mahdollistaa johdon- ja yhdenmukaisten esteettömyyslauseiden muodostumisen automaattisesti jokaiselle esteettömyyskartoitettulle toimipisteelle. Johdon- ja yhdenmukaisuuden periaatteita seuraten kaikista toimipisteistä toimipisterekisterissä kysytään esteettömyyskartoituksen yhteydessä liikuntarajoitteisten parkkipaikoista, saattoliikenteen mahdollisuuksista, kulkureitistä liikuntapaikkaan ja tarkentavia liikuntapaikkatyyppikohtaisia esteettömyyskysymyksiä. Esteettömyyslauseet päivittyvät automaattisesti suomeksi, ruotsiksi sekä englanniksi ja niitä pääsee edellä mainituilla toimintaperiaatteilla aina muokkaamaan mahdollisten puutteiden korjaamiseksi tai esteettömyystietojen täydentämiseksi.

9 POHDINTA JA JATKOTOIMENPIDE-EHDOTUKSIA

Tällä tutkimuksella on kolme tavoitetta. Ensimmäiseksi osoitetaan se, että Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän aktiivinen ja säännöllinen päivitystyö on ensiarvoisen tärkeää pääkaupunkiseudun palvelukartan ja sen toimipisterekkisterin kehitystyön kannalta sekä osoittaa järjestelmän tärkeä rooli liikuntapaikkarakentamiseen liittyvän päätöksenteon tukielementtinä. Toisena tavoitteena on vastata kaikkiin tutkimuskysymyksiin teoreettisen viitekehyksen puitteissa. Viimeisenä tavoitteena on pohtia argumentoiden kehitys- ja toimenpide-ehdotuksia kaikkiin tietokantajärjestelmiin sekä järjestelmä- että pääkaupunkiseudun liikuntatoimien tasolla. Historiallisessa viitekehyksessä Pyykkönen (2013, 81) toteaa liikunnan yhteiskunnallisesta merkittävydestä puhuttaessa, että aiemmin kysymys on ollut siitä, miten lisätä liikuntaharrastusta; nykyään kysytään, miten kaikenlaista fyysistä aktiivisuutta voidaan lisätä. Tämä tutkimus vastaa osaltaan myös siihen, miten liikuntaharrastamiseen lähtemisen kynnystä voidaan madaltaa kaikilla liikuntaryhmillä.

Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmä on pääkaupunkiseudun palvelukartan ja sen toimipisterekkisterin ”isäntäsovellus”. Tässä tutkimuksessa on mallinnettu sitä, miten pääkaupunkiseudun liikuntatoimet hyödyntävät kaikkia kolmea järjestelmää monipuolisesti ja syvällisesti. Lisäksi tutkimuksessa on havainnollistettu, miten kaikkia tietojärjestelmiä ylläpidetään, päivitetään sekä hyödynnetään käyttäjä- ja kehitysnäkökulmista katsottuna. Tutkimuksessa on konkreettisesti osoitettu, miten päästään siihen vaiheeseen, että lähiliikuntapaikkoja voidaan esteettömyyskarttoittaa toimipisterekkisterin esteettömyyssovelluksen avulla.

Tutkimuksen tavoitteena on vastata kaikkiin tutkimuskysymyksiin, jotka ovat:

1. Miksi esteettömyystiedon tuottaminen liikuntapaikoista on suomalaisessa yhteiskunnassa ajankohtaista ja tärkeää?
2. Miten GIS-työkaluja voidaan hyödyntää kuntien liikuntatoimien apuna?
3. Miten Lipas-liikuntapaikkatietokannan avulla tuotetaan esteettömyystietoa lähiliikuntapaikoista pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa?

Tutkimuksessa on kaikkiin tutkimuskysymyksiin vastattu tutkimuksen teoreettisten viitekehyksien konteksteissa. Yleisenä tutkimustuloksena on se, että liikunnan ja urheilun erityisryhmät ovat yhä edelleen erittäin haastavassa asemassa suhteessa julkiseen liikuntapalvelutarjontaan. Tutkimuksessa on tutustuttu laaja-alaisesti ja monitieteellisesti siihen, miten kaikkien yhteiskunnallisten instituutioiden tavoitteina on erityisryhmien liikuntamahdollisuuksien ja –edellytyksien luonti sekä huomiointi.

9.1 Liikuntapoliittisen inklusion pyrkimykset

Liikuntapoliitikassa pyrimme jatkuvasti kohti liikunnallista inklusiota eli tilannetta, jossa kaikilla halukkailla on aito mahdollisuus osallistua liikuntamahdollisuuksien suunnitteluun, päätöksentekoon ja käytännön liikuntatoimintaan. Osallistuva suunnittelu on nykyaikaisen liikuntapaikkarakentamisen saralla yksi laatutekijä (Kilpelä & Saari 2017, 47). Pääkaupunkiseudun palvelukartta ja toimipistereisteri erittäin monipuolisine ominaisuuksineen mahdollistavat liikunnallisen inklusion pyrkimyksiä edistäen samalla julkisen sektorin organisaatioiden kehityskumppanuus –ajattelua sekä laajentaen palvelukartan käyttäjän elinpiiriä elinpiiriliikkumisen teorian mukaisesti. Liikuntakulttuuri voidaan tutkimuksen tuloksien ja perustelujen mukaan tulkita korkeatasoiseksi siinä vaiheessa, kun yhteiskunta haluaa ja pystyy tarjoamaan liikunnan erityisryhmille liikuntaharrastus- ja tähän liittyviä osallistumisen sekä osallistamisen mahdollisuuksia.

Liikuntapoliittiseen inklusioon liittyen on todettavissa, että liikkumisen ja liikunnan hyödyt saavutetaan joka tapauksessa vain varmistamalla tasa-arvoisen liikkumisen mahdollisuus kaikille ikään, terveyteen, rotuun, varakkuuteen, koulutustasoon tai ympäristöön katsomatta (Sipilä 2013, 22). Yhteiskunnan vastuulla on toteuttaa liikuntaan kannustavaa politiikkaa, jota elinympäristö tukee kaupunkisuunnittelun, kevyen liikenteen väylien ja palvelujen sijoittamisen kautta. Yhteiskunnan vastuuta korostaa myös perustuslaki, jossa määritetään julkisen vallan tehtäväksi väestön terveyden edistäminen. (Puska 2014, 67.) Tähän kokonaisuuteen liittyy myös käynnissä oleva SOTE-uudistus, joka lisää maakuntatasolla ostettujen liikuntapalvelujen määrää kuntien liikuntatoimien määrärahojen entisestään supistuessa. On syytä kiinnittää painokkaasti huomiota siihen, että erityisryhmien

liikuntapalvelutarjonta aidosti edistyy SOTE-uudistuksen myötä. Uudistuksen yhteydessä on syytä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka osallistavat entistä useamman kunta- tai maakuntahallinto-organisaation erityisryhmien liikuntapalvelutarjonnan edistämiseen, kehittämiseen ja aitoon osallistamiseen. Kysymys paikantuu siis liikunnallisen integraation ja inklusion toimenpiteisiin. Erityisliikunta on rakenteellisesti kasvanut osaksi suomalaista liikuntakulttuuria (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 6).

Liikuntapoliittisen inklusion kehittämisen edellytyksenä Mattila (2014, 64) pitää myös OKM:n vastuuta tasa-arvon edistämistoimenpiteiden tiedonkeruusta ja kriteereistä, jotka aidosti vaikuttavat muun muassa valtionavustusten jakautumiseen tasa-arvoa edistävästi. Aihepiiri koskettaa osaltaan liikuntapaikkarakentamista ja sen perusteluita, joista yhtenä toimenpiteenä voidaan pitää Lipas-järjestelmän säännöllistä ylläpito-, päivitys- ja kehitystyötä kuntatasolla.

9.2 Kehityskumppanuus laajentamassa kuntalaisen elinpiiriä

Lipas-järjestelmän, palvelukartan ja toimipisterekkisterin hallinta yhdessä esteettömyyskartoituksista kertyneiden kokemusten avulla luovat pääkaupunkiseudun kuntien liikuntatoimiin kehityskumppanuuden kaltaista tieto-osaamista, jolle on tässä tutkimuksessa osoitettu olevan vahvaa yhteiskunnallisista lähtökohdista kumpuavaa kysyntää. Kehityskumppanuus ja siihen liittyvä erityisliikunnan konsultaatio voivat kuitenkin kohdata käynnistymisvaikeuksia: pidetäänkö sitä oikeana työnä, onko kehityskumppanuuden konsultaatio lyhyt vai pitkäjänteistä, otetaanko se riittävän todesta ja miten kehityskumppanuuden konsultaatiota arvioidaan (Saari & Remahl 2013, 29). Kehityskumppanuus on kehitystoimenpiteiksi tietyissä määrin määriteltävää työtä, jonka tulee myös julkisella sektorilla sulautua osaksi jokaisen työn, toimenkuvan ja organisaation sisältöjä silläkin edellytyksellä, että se vie aikaa operatiivisilta toiminnoilta.

Liikuntapoliittinen tahto on muutoksen edellytys, jolloin kyse on johtamisesta, hyvän hallinnon, ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja eettisten toimintatapojen soveltamisesta päätöksentekoon tietoa yhdistämällä ja erilaisuutta arvostamalla (Mattila 2014, 63). Erityisliikunnan

henkilöstöresurssit on jo vuonna 2002 koettu kuntien liikuntatoimissa riittämättömiksi (Tiihonen & Ala-Vähälä 2002, 25). Perustelut kehityskumppanuuteen liittyvään konsultaatioon löytyvät tämän tutkimuksen sisällöistä ennakoivina ja kaikkia palvelevina yhteiskunnallisina ratkaisuina. Lipas-järjestelmän, palvelukartan ja toimipisterekisterin työn mitattavuutta pystytään mittaamaan numeerisesti osoittamalla esimerkiksi, kuinka moni lähiliikuntapaikka on esteettömyyskartoitettu palvelukartalla tai kuinka paljon liikuntapaikkojen määrät Lipas-järjestelmässä lukumääräisesti tai ominaisuustietojen täydentymisen puolesta kehittyvät. Tällä hetkellä Espoon ja Helsingin lähiliikuntapaikoista on esteettömyyskartoittamatta noin 30-40 %, kun taas esimerkiksi Vantaalla ja Kauniaisissa ei ole yhtään esteettömyyskartoitettua lähiliikuntapaikkaa (Heikkinen 2018). Kehityskumppanuuden merkityksen kasvaessa kuntaorganisaatiotasolla ovat heijastus- ja kerrannaisvaikutukset yksittäisen kuntalaisen elinpiirin kasvuun mahdollisia.

9.3 Palvelukartta, toimipisterekisteri ja lähiliikuntapaikat

Lähiliikuntapaikkojen perusluonteeseen kuuluu matalan kynnyksen saavutettavuus ja käyttö, jolloin ne sopivat lähtökohtaisesti myös liikunnan erityisryhmille. Palvelukartta madaltaa lähiliikuntapaikalle lähtemisen kynnystä kotoa luettavissa olevilla esteettömyystiedoillaan, jolloin elinpiirin kasvu seuraa elinpiiriliikkumisen teoriaa. On aiheellista kysyä, kuinka paljon pääkaupunkiseudulla asuvilla kuntalaisilla on tietoa siitä, miten paljon heidän lähiympäristössään sijaitsee (lähi)liikuntamahdollisuuksia, jotka ovat lähtökohtaisesti aina ilmaisia ja vapaasti käytettävissä. Entä kuinka paljon pääkaupunkiseudulla asuvilla kuntalaisilla on tietoa palvelukartasta? Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe on lisäksi se, kuinka aktiivisesti paljon liikkuvat hakeutuvat asumaan sellaisille asuinalueille, joissa liikuntapalvelutarjonta on ennestään runsasta. Vai onko kyseessä ilmiö toisinpäin, jossa liikuntapaikkoja rakennetaan väestötiheydeltään suuremmille asuinalueille. (Mäkelä ym. 2014, 9-13.) Joka tapauksessa tutkimustulokset liikuntapaikkojen maantieteellisestä läheisyydestä ja liikunta-aktiivisuuden määrästä ovat ristiriitaisia; myös siinä mielessä, että seuraavatko aktiivisimmat liikuntapaikkojen käyttäjät liikuntapaikkoja etäisyyksistä riippumatta (Deelen, Dijst & Ettema 2016, 241).

Suomalaisessa liikuntakulttuurissa on 2000-luvulla vallinnut erilaisten hankkeiden aikakausi, jolloin valtio on avustanut yli tuhatta liikuntaan liittyvää hanketta (Rikala & Pyykkönen 2013, 53). Suomessa tuotetusta paikkatiedosta on vaikea saada kattavaa kuvaa, sillä suurin osa aineistosta tuotetaan usein projektikohtaisesti ja hallinnollisten toimintojen sivutuotteena (Mökkönen 2006, 13). Hankepohjaisuudesta on siirryttävä kohti konkreettisia, lukumäärällisesti vähempiä, toiminnan kannalta merkityksellisimpiä ja realistisimpia kokonaisuuksia. Ohjelmia ja hankkeita tulee toteuttaa verkostomaisella työskentelytavalla kokoamalla yhteen keskeisimmät toimijat ja yksittäiset hankkeet. (Rikala & Pyykkönen 2013, 55.)

Pääkaupunkiseudun liikuntatoimissa Lipas-järjestelmän, palvelukartan ja toimipistereisterin ylläpito-, päivitys- ja kehitystyö on pääsääntöisesti nojautunut joko kesätyöntekijöihin tai pienimuotoiseen työmäärään omien toimien ohella. Näiden tietokantojen hanke- ja sivutoimityylisistä ratkaisuista on irtauduttava joko sisällyttämällä näiden tietokantojen ylläpito-, päivitys- ja kehitystyöt olemassa oleviin kuntien liikuntatoimien toimenkuviin tarkoin vastuujaoin, palkkaamalla yhteistoiminnallisesti tai etsimällä ostopalvelutarjoajan pääkaupunkiseudun kuntien liikuntatoimiin vähintään yhden paikkatietoasiantuntijan tutkimuskohteina olevien järjestelmien ylläpitoa varten. Pitkäjänteisenä ratkaisuna on joko ostopalvelulla tai liikuntatoimien omilla resursseilla tuotettavaan paikkatiedon hallintaan muiden organisaatioiden jäsenien koulutus osana työnkuva järjestelmien päivitys-, ylläpito- ja kehitystyön periaatteista. Tilanne on myös sinänsä erittäin ajankohtainen, sillä kaupunkien palvelukuvauslaki on astunut voimaan vuonna 2016 sen koskettaessa myös julkisten liikuntapaikkojen palvelukuvauksien luontia (VM 2016). Tämän tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu tämän lain, Suomi.fi –palvelun ja valtion palvelutietovarannon synkronointi toimipistereisteriin. Toimipistereisteristä päivittyy liikuntapaikkatietoja lakimääräykset täyttävillä palvelukuvauksilla valtion palvelutietovarantoon. Kaupunkien palvelukuvauslaki, toimipistereisteri pääkaupunkiseudulla, Suomi.fi –palvelu sekä valtion palvelutietovaranto ovat erittäin relevantteja jatkotutkimusaiheita.

Palvelukartalle ja toimipistereisteriin on tutkimusta tehdessäni noussut esiin useita kehitystoimenpiteitä. Palvelukartan tulevaisuutta ajatellen voidaan esimerkiksi esteettömyystietoihin liittää jatkossa sukupuolia koskettavaa tietoa entistä

yksityiskohtaisemmin, kuten trans-, bi- ja homoseksuaalisuuteen liittyen. Stigmatisoidut ominaisuudet tarkoittavat sekä näkyviä (muun muassa fyysinen vamma tai etnisyys) että näkymättömiä ominaisuuksia (muun muassa homoseksuaalisuus), jotka sosiaalisissa tilanteissa julki tullessaan voivat ilmentyä välttelyä, epävarmuutena tai oman kyvykkyyden aliarviointina (Saari 2011, 61-62, Goffman 1963 mukaan). Näkymättömiä stigmatisoivia ominaisuuksia tulee palvelukartan palvelu- ja ominaisuustarjontaan tulevaisuudessa lisätä, sillä kysyntä tämän luonteiselle tiedolle on kasvavaa. Lähtökohtaisesti nämä eivät kosketa suoraan lähiliikuntapaikkoja, vaan enemmänkin sisä(liikunta)tilojen esteettömyyskartoituksia, joissa tulisi huomioida mainitut koettuun seksuaalisuuteen liittyvät elementit esimerkiksi pukuhuoneiden ja wc-tilojen esteettömyyskysymyksien kohdalla.

Pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien käytännön tasolla voidaan toimipisterekirin esteettömyyssovelluksen kysymyksiä hyödyntää tulevaisuuden lähiliikuntapaikkojen suunnitteluvaiheissa. Toimipisterekirin esteettömyyssovelluksen lähiliikuntapaikkoihin liittyviin esteettömyyskysymyksiin voitaisiin harkita lisättävän kysymys, jolla selvittäisiin, onko parkkipaikan tai saattoliikenteen pysähdyspaikan jälkeiselle liikuntapaikalle johtavalla kulkureitillä suojateitä ylitettävänä. Kysymyksen yhteydessä tulisi selvittää lisäksi, erottuuko suojatie kontrastiltaan selkeästi muusta ympäristöstä ja ovatko suojatien reunat alle kahden senttimetrin korkeita kynnyksiä.

Esteettömyyskartoitusten tuloksia holistisesti tulkitsemalla voidaan osoittaa yleisiä kehityskohteita olemassa olevasta lähiliikuntapaikkainfrastruktuurista. Suomi & Itkonen (2003, 62) ovat seniorikuntoliikuntasalin esteettömyyskartoituksessaan löytäneet suurimpana esteettömyyteen liittyvänä haasteena ahtaat pysäköintialueet. Tutkijan omakohtaiseen kokemukseen perustuen ainakin Espoon lähiliikuntapaikoilla suurimmat esteettömyyden haasteet liittyvät juuri lähiliikuntapaikkojen fyysiseen saavutettavuuteen aina lähimmältä pysäköintialueelta lähiliikuntapaikan suorituspaikoille pääsemiseen asti. Mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena voidaan tutkia niitä säästöjen mahdollisuuksia ja määriä lyhyellä sekä pitkällä aikavälillä, joita saavutetaan huomioimalla esteettömyyden vaatimukset jo liikuntapaikkojen suunnitteluvaiheessa verrattuna jälkikäteisiin korjaustoimenpiteisiin. Rikala (2015, 37) esittääkin, että etenkin paikallisesti liikunta-alan toimijoiden tietoisuutta erityisryhmien liikunnasta ja esteettömyydestä tulee edistää. Hän jatkaa, että jokaisella kunnalla

tulisi olla oma liikuntapaikkojen esteettömyyttä edistävä suunnitelma seurantamittareineen. Palvelukartan ja toimipisterekisterin ominaisuudet ovat ensimmäisen asteen vastaus Rikalan esittämään kysyntään sekä olemassa olevan liikuntapaikkainfrastruktuurin esteettömyyden edistämiseksi että ennakoivan liikuntapaikkojen rakentamisen suunnittelussa.

9.4 Palvelukartta tunnetuksi ja yhtenäiseksi klusteriverkoston avulla

Ojala (2015, 182-183) kirjoittaa, että kuntien liikuntatoimien hallintomenettelyt hidastavat toisinaan tarpeisiin vastaamista esimerkiksi nuorikulttuuristen liikuntalajien kohdalla ja ehdottaa nuorisokulttuuristen lajiharrastajien sekä kaikkien kolmen sektorien välistä yhteistyötä; täten liikunnasta rakentuisi elämäntapa, joka pohjautuu sektorien välisten arvomaailmojen ja tavoitteiden kunnioittamiseen. Liikunnan erityisryhmiä huomioidessa on jo vahvoja lakisäätteisiä velvollisuuksia liikuntamahdollisuuksien tarjoamiseksi ja edistämiseksi, joka tarkoittanee Ojalan mainitseman yhteistyön rakentamista tulevaisuudessa koko liikuntasektorilla.

Palvelukartan toimipisteiden tietosisällöistä ja –ominaisuuksista tulee tulevaisuudessa viestiä paremmin. Viestinnälliset toimenpiteet tulee suunnitella kohderyhmälähtöisesti, jolloin pitää kuulla asianomaisia ja asettua kuulijan ja loppukäyttäjän asemaan. Keskeistä on ymmärtää se, millaiselle tiedolle tietyllä kohderyhmällä olisi kysyntää tietyistä aihepiiristä ja suunnitella viestintää tämän mukaisesti. (Aira ym. 2016, 26-27.) Kohderyhmien hahmottaminen tai tunnistaminen eivät ole helppoja tehtäviä niiden vaatiessa toimialarajojen ja -sektoreiden sekä totuttujen toiminta- ja ajatusmallien rikkomista. Viestinnällisenä potentiaalina voidaan pitää yhteistyökumppanin käsitettä, joka on laajennettavissa verkostomaisen ja vuorovaikutuksessa tapahtuvan työn ulkopuolelle. (Aira ym. 2016, 28.)

Palvelukartan yhteistyökumppaneina voidaan pitää kaikkia pääkaupunkiseudun kaupunkiorganisaatioita, joilla on käytössä omat sisäiset ja ulkoiset viestintäkanavansa. Näiden lisäksi palvelukartalle siirretään päivittäin toimipistetietoja 16 eri rajapintaa pitkin, jotka on syytä valjastaa mukaan palvelukartasta kertovaan viestintään omia sisäisiä ja ulkoisia kanavia pitkin. On myös suositeltavaa ottaa kaupunkilähtöisesti yhteyttä pääkaupunkiseudulla toimiviin

paperi- ja printtimedioihin ja tarjota heille palvelukarttaa jutun aiheeksi. Ei myöskään sovi aliarvioida sosiaalisten medioiden kanavien ja niiden ryhmien merkitystä. Esimerkiksi ”Puskaradio Espoo” Facebook-ryhmässä oli 6.3.2018 yhteensä 41 437 jäsentä, joiden voidaan lähtökohtaisesti olettaa olevan kiinnostuneita oman lähiympäristönsä ja Espoon muista palveluista.

Pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet tarvitsevat paljon lisää yhteistyötä tutkimuskohteina olleiden tietojärjestelmien ylläpito-, päivitys- ja kehitystyöhön. Tutkimuskohteina olleiden tietojärjestelmien ympärille on syytä kehittää klusteriverkosto, joka edistää palvelukartan toimipisteiden tieto- ja ominaisuustietojen käytettävyyden sekä tietoisuuden kasvattamista. Klusteriverkosto voi tässä tapauksessa muodostua kuntien eri hallintoaloista, liikuntajärjestöistä, tutkimus- ja koulutusorganisaatioista sekä kuntalaisista itsestään palautteenantamisen ja suunnitteluun osallistamisen muodossa. Suomi ja Itkonen (2003, 10, Ojala 1999 mukaan) korostavat, että klusteriratkaisun etuna on klusteriverkoston tavoitteiden edistäminen puutteita kompensoimalla sekä täydentämällä organisaatioiden kytkeytyessä yhteen tiedollisesti, taidollisesti sekä tuotteiden että palveluiden avulla. Lisäksi pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa tulee olla vahvempi tahtotila Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän käytön opettelemiseen, vastuiden jakamiseen ja pääkaupunkiseudun toimipistetietojen yhtenäisyyden edistämiseen joko omien olemassa olevien resurssien puitteissa tai ehdotetulla yhteistoiminnallisena ratkaisuna. Klusteriverkoston tehokkaan hyödyntämisen prosessidokumentointi antaa laajat valmiudet kopioida pääkaupunkiseudun Lipas-järjestelmän, palvelukartan ja toimipisterekisterin (sekä Suomi.fi -palvelun) hyödyntämismalli muihin Suomen suurimpiin kaupunkeihin.

Palvelukartan yksi keskeisimmistä haasteista on liikuntapaikoista puhuttaessa liikuntapaikkatietojen epätasalaatuisuus ja nimeämisen epäyhtenäisyys pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien välillä. Haasteet juontavat juurensa Lipas-järjestelmän puutteellisiin tietoihin, joita syntyy sekä tiedostamatta inhimillisessä mielessä että myös Lipas-järjestelmän käytön osaamattomuudesta. Lisäksi liikuntapaikkojen nimeämiseen liittyvät ongelmat johtuvat yhteistyön puutteesta pääkaupunkiseudun liikuntatoimien välillä. Liikuntapaikkojen nimeämiseen tulee luoda kaikille yhteistyössä laadittu kirjallinen ohjeistus, vaikka se olisi ristiriidassa liikuntatoimien sisäisten liikuntapaikkojen nimeämiskäytäntöjen

kanssa. Tulee muistaa, että esimerkiksi palvelukartan käyttäjää kiinnostaa enemmän palvelukartan käytettävyys, hyödynnettävyys ja halutun tiedon löydettävyys kuin se, miten kaupunkien väliset liikuntapaikkojen nimeämiskäytännöt vaihtelevat. Palvelukartan yhtenäisyyttä ja tasalaatuisuutta parantaisi pääkaupunkiseudun kuntaorganisaatioiden yhdessä luoma ja yhteisesti hyväksytty näkemys lähiliikuntapaikan määritelmästä, esimerkiksi tämän tutkimuksen pohjalta. Leikkipaikoille on palvelukartan toimipisteiden tyyppihierarkiassa oma toimipistetyyppinsä, mutta yhä edelleen palvelukartalla on leikkipaikkoja lähiliikuntapaikoiksi merkittynä niiden toki ollessa lähiliikuntapaikan luonteisia. Pääkaupunkiseudun liikunnan paikkatiedonhallinta perustuu Lipas-järjestelmän ylläpito-, päivitys sekä kehitysohjelmaan ja Lipas-järjestelmän käyttö sekä sen periaatteet tulisi hallita ja sisäistää paremmin erityisesti pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimissa.

Puhtaasti lähiliikuntapaikoista puhuttaessa tutkijan omakohtaisen kokemuksen mukaan lähiliikuntapaikat ovat erityisesti maahanmuuttajalapsien ja -nuorien suositussa käytössä. Käyttöasteen nostamisen toimenpiteinä ovat ehdottomasti lähiliikuntapaikkojen sijainneista ja ilmaisesta käytöstä laajempi viestiminen esimerkiksi mainitun klusteriverkoston kehittämisen ja hyödyntämisen avulla. Pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimet voisivat lisäksi järjestää ohjattuja tutustumiskertoja lähiliikuntapaikoille sekä tehdä yhteistyötä esimerkiksi lajiliittojen kanssa ohjatun ja kokeiluluonteisen liikuntatoiminnan järjestämisessä lähiliikuntapaikoilla.

9.5 GIS-työkalut liikuntatoimien tukielementteinä

Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmän tulevaisuus nojautuu ehdottomasti avoimiin datarajapintoihin, joista tietokantatietoja voidaan siirtää käyttäjäystävällisempiin palveluihin ja käyttöliittymiin. Päätöksenteon tukielementtinä eli tietojohdamisen työkaluna Lipas-liikuntapaikkatietojärjestelmää voidaan pitää korkeatasoisena. Tutkimuksen tekemisen yhteydessä sekä tutkijan kokemukseen perustuen on muutamia kehityskohteita noussut Lipas-järjestelmää varten luonnollisesti esiin. Lipas-järjestelmään tulisi lisätä esimerkiksi Norjan mallin mukaisesti liikuntapaikkojen talous- ja rahoitustietoja, erityisesti sellaisten liikuntapaikkojen kohdalla, jotka ovat saaneet vähintään jonkin tietyn summan julkista tukea

tai valtionavustusta. Täten valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten vertailutietojen tekeminen liikuntaan liittyvän päätöksenteon tukielementiksi mahdollistuu uusien ulottuvuuksien. Lipas-järjestelmän hyödynnettävyyttä alueellisena ja paikallisena liikuntapaikkarakentamisen päätöksenteon tukielementtinä tukisi alueellisten ja paikallisten liikuntapaikkojen vertailutietojen tekemisen mahdollisuus joko nimien, kaupunginosien, osoite- tai yhteystietojen perusteella. Vertailutietojen ei tarvitse rajoittua vain liikuntapaikkoihin ja niiden ominaisuustietoihin, vaan niihin tulee sisällyttää myös taloudellisia vertailulukuja. Näitä tietoja voidaan hyödyntää tehokkaasti tulevaisuudessa pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimien päätöksenteon tukielementtinä. Yksittäisenä kehitysehdotuksena Lipas-järjestelmään on tutkimuksen teon yhteydessä noussut päivitys- ja ylläpitotyötä tehostava ominaisuus eli jonkinlainen järjestelmäloki, josta Lipas-järjestelmään kirjautunut käyttäjä näkisi, milloin liikuntapaikka (piste-, reitti- tai aluegeometrinen) on luotu, viimeksi muokattu ja mitä tässä kyseisessä sijainnissa on aikaisemmin ollut päivitettyä Lipas-järjestelmään. Nykyisellään vain ”muokattu viimeksi” -ominaisuus on Lipas-järjestelmään sisäänkirjautuneella käyttäjällä näkyvissään.

Merkittävimmät liikuntapaikan sijaintitekijät ovat riittävä väestöpohja ja harrastajamäärät suoran korrelaationsuhteen ollessa kuitenkin vaikeasti todennettavissa. Paikallistason liikunnan toimintaedellytysten lisääminen ja liikunnan vahvistaminen osana kuntien palveluja tuo positiivisen lisän liikunnan harrastajamääriin. Liikuntapaikkojen rakentamiseen tulee kuitenkin suhtautua kriittisesti; tarkkaa tietoa ei ole saatavilla siitä, lisäävätkö laajoja liikkujaryhmiä palvelevat liikuntahallit ja lähiliikuntapaikat aidosti liikkumisen määrää. (Häyrinen 2013, 34.) Lähiliikuntapaikkoja ei tule rakentaa ”rakentamisen ilosta” ja niiden maantieteelliseen sijoitteluun tulee entistä enemmän ottaa käyttöön laadulliseen ja osallistavaan GIS-tietoon pohjautuvia työkaluja. Lähiliikuntapaikat tulee suunnitella ja rakentaa isompien rakennushankkeiden ja -kokonaisuuksien yhteydessä mieluiten useamman vuosikymmenen hankesuunnitelmilla sekä kaikkien kolmen sektorin yhteistyönä (Suomi & Kotthaus 2017, 60). Oleellista on myös kysyä jatkotutkimusehdotuksena lähiliikuntapaikkojen rakentamisen itseis- ja välinearvoa; ovatko nykymalliset lähiliikuntapaikat aidosti sellaisia ulkoliikuntapaikkoja, joita kuntalaiset toivovat ja jotka innostavat kuntalaisia harrastamaan liikuntaa enemmän sekä säännöllisemmin. Keitä olemassa oleva lähiliikuntapaikkainfrastruktuuri palvelee eniten ja miten niiden käyttöasteita saataisiin nostettua lisää? Onko lähiliikuntapaikkoja rakennettu

lukumääräisesti 2010-luvulla niin paljon siksi, että ne ovat kustannuksiltaan edullisia rahoituksen ollessa helposti järjestettävissä tai haettavissa yhteiskunnallisilta instansseilta? Myös Suomi ja Kotthaus (2017, 58) toteavat, että lähiliikuntapaikat tarvitsevat tuekseen lisätutkimusta käyttöasteista ja -määristä sekä rahoituspohjista tyytyväisyyttä, varustelutasoa, sijaintia ja saavutettavuutta unohtamatta sekä mieluiten käyttäjäpalautteisiin pohjautuen. Deelen, Dijst ja Ettema (2016, 260) korostavat julkisten tilojen, kuten puistojen, merkitystä liikuntapaikkojen käyttöasteiden lisäämiseksi kaikkien käyttäjäryhmien kohdalla niiden herättäessä huomiota, kiinnostusta ja ollessa käytön puolesta ajasta ja muista resursseista riippumattomia.

Palvelukarttaa ja täten myös toimipisterekisteriä hyödynnetään jo nykyisessä muodossaan runsaasti; palvelukartan projektipäällikkö Mirjam Heikkinen (2018) osaa kertoa palvelukartalla olevan vuosittain noin 22 miljoonaa käyttökertaa. Palvelukartalta pystyy suoraan ”upotus”-toiminnan avulla liittämään kaikki toimipistetiedot havainnollistavana kuvana suoraan verkkosivuille (kuva 20), jonka ansiosta palvelukartan käyttökerrat ovat lukumääräisesti vuositasolla korkeat.

The screenshot shows a web browser window with the URL www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Liikunta/Liikunta_ja_ulkoiluapaikat/Uimahallit/KeskiEspoo. The page content is as follows:

- Ulkokuntoiluvälineet**
 - Urheilukentät
 - Urheilupuistot
 - Muita liikunta- ja ulkoilupaikkoja >
 - Ohjattu liikunta >
 - Liikuntaseurat >
 - Avustukset >
 - Liikuntapaikkojen varaus >
 - Yhteystiedot >
 - Uikoilu >
- Yhteystiedot**
 - Puhelin**
09 816 43469
 - Katuosoite**
Kaivomestarinrinnitty 2
02770 Espoo
 - Aukioloajat**
Kassan aukioloajat (halli suljetaan tuntiä myöhemmin)
ma, ti 7-20
ke 6-20
to 11-20
pe 6-20
la 9-17
su 11-17
 - Poikkeukselliset aukioloajat:**
29.3. 11-17
30.3. suljettu
1.4. 11-17
2.4. 11-17
30.4. 7-14
1.5. suljettu
10.5. 11-17
 - [Terapia-altaan vuorot](#)
- Esteettömyys**
 - Sisätilat**
Toimipisteessä on opasteet eri tiloihin ja on käytetty liikkumista ohjaavaa pintamateriaalia. Sisäkäynnin yhteydessä on lämmitetty pyörätuolien ja lastenvaunujen säilytystä. Tilassa on esteetön wc samassa kerroksessa kuin sisäänkäynti. Palvelutiskikassa löytyy helposti. Palvelutiskillä/kassalla on mahdollista asioida vain seisaltaan. Palvelutiskillä/kassalla voi lainata pyörätuolia, suihkupyörätuolia. Toimipisteessä on varattu rauhallinen paikka opas- ja avustajakorille. Palvelutiskineen sijaitsee samassa kerroksessa kuin liikuntatilat.

On the right side of the page, there is a map titled "Kaivomestarinrinnitty, Espoo" with a "Siirry karttaan" button and a "Palvelukartta" logo.

Kuva 20. Esimerkki Palvelukartan upotustoiminnosta. Espoon kaupunki viestii verkkosivuillaan palvelukartan upotustoiminnon avulla uimahalleistaan. Keski-Espoon

uimahallin näyttökuvasta nähdään, että osoite-, sijainti-, yhteys- ja esteettömyystiedot ovat kaikkien luettavissa yhdellä silmäyksellä. Aukioloajat ovat tässä tapauksessa manuaalisesti lisätty uimahallin ominaisuustietoihin.

Palvelukartan käyttökerroista on kerättävissä tarkkaa tietoa niin käyttökertojen lukumäärästä kuin myös hakusanoista ja -sisällöistä. Tulevaisuudessa on syytä hyödyntää entistä enemmän tätä palvelukartan ominaisuutta liikuntapaikkarakentamisen päätöksenteon tukena pääkaupunkiseudun kuntien liikuntatoimissa. Palvelukartan käyttökertoja ja niiden hakusanoja ja -sisältöjä voidaan jaotella esimerkiksi postinumeroalueittain, jolloin entistä paikallisempi ja kysyntää seuraava liikuntapaikkarakentamisen päätöksenteko mahdollistuu. Tällainen säännöllinen tiedonkeruu ja -raportointi pääkaupunkiseudun kaupunkien liikuntatoimille ei saa sivuuttaa sitä, että palvelukartalle ei tulisi lisätä yhdeksi käyttöominaisuudeksi toiveiden tekemahdollisuus aluekohtaisesti. Toivetyökalu on yksi osa tulevaisuuden osallistavaa suunnittelua, jossa osallistumisen kynnystä suunnitteluun madalletaan entisestään sen ollessa myös iso osa tulevaisuuden osallistavan GIS-tiedon hyödyntämistä päätöksenteon tukielementtinä.

Tiedolla johtamisen strategisena elementtinä säännöllisen raportoinnin hyödyntäminen on ensiarvoisen tärkeä päätöksenteon tukielementti resurssien mahdollisimman tehokkaan ja laajan hyödyntämisen näkökulmasta. Lisäksi palvelukartan osallistavan tiedonkeruun mahdollisuutta käyttäjien itsensä tuottaman liikuntapaikan ominaisuustiedon puolesta voitaisiin pilotointityylisesti kokeilla esimerkiksi lähiliikuntapaikoilla; toistaiseksi käyttäjien tuottaman tiedon laatua ja sisältöä on mahdotonta arvioida, mutta kauppatieteellisten kuluttajakäyttäytymisen teorioiden mukaan käyttäjien kokema ja antama ”social proof” eli omakohtaisista positiivisista kokemuksista kertominen on yksi tehokkain ostojen määrää lisäävä tekijä (Cialdini 2001). Malli voisi madaltaa kynnystä lähteä liikkumaan lähiliikuntapaikoille. Palvelukartan palautemahdollisuuden kehittäminen mahdollistaa palautteen keräämisen myös sellaisilta henkilöiltä, joilla olisi aikomus lähteä liikkumaan, ovat negatiivisesti liikuntaan suhtautuvia tai jotka etsivät itselleen sopivia liikuntapaikkoja. Deelen, Dijst ja Ettema (2016, 259) korostavat tällaiselle tiedolle olevan suurta kysyntää esimerkiksi päätöksenteon tukielementiksi.

LÄHTEET

Aira, A., Kauravaara, K. & Koivuniemi, K. 2016. Tieto kohtaa käyttäjän – vai kohtaako? *Liikunta ja Tiede lehti* 53 (2-3/16), 26-28.

Ala-Vähälä, T. 2014. Erityisliikunta 2000-luvulla: erityisliikkujan ulottuvilla aiempaa enemmän palveluja pienissäkin kunnissa. *Liikunta & Tiede lehti* 51 (2-3/14), 35-38.

Cialdini, R. 2001. *Harnessing the science of persuasion. Harvard business review. Harvard business school publishing corporation*, 72-79.

Cope, M. & Elwood, S. 2009. *Qualitative GIS: a mixed methods approach. London: SAGE.*

Deelen, I., Dijst, M. & Ettema, D. 2016. Too busy or too far away? The importance of subjective constraints and spatial factors for sports frequency. *Managing Sport and Leisure* 21 (4), 239 – 264.

Eräsaari, R. 2005. Inkluisio, ekskluisio ja integraatio sosiaalipolitiikassa. *Kiistakysymysten kartoitusta. Janus* 13, 252-267.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 679/2016. Viitattu 6.4.2018. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>.

Fazal, S. 2008. *GIS Basics. New Delhi: New Age International (P) Ltd.*

Hakamäki, M. 2017. Neighbourhood sport facilities promoting equality and non-discrimination. *Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.) Neighbourhood sport facility. LIKES Research reports on physical activity and health* 327, 36.

Hentilä, H. & Soudunsaari, L. 2017. Poikkihallinnollisella yhteistyöllä arkiliikunnan edellytyksiä kuntiin. *Liikunta ja Tiede lehti* 54 (4/17), 55-57.

Heikkinen, M. 2018. Henkilökohtainen tiedonanto. Viitattu 21.3.2018.

Häyrinen, E. 2013. Uima-, jää- ja liikuntahallien nykytila. Lahti: Esa Print Oy.

Ikola-Norrbacka, R. 2015. Case Sulkava: kunnallinen liikuntaviesti on tahdosta kiinni. *Liikunta ja Tiede lehti* 52 (1/15), 100-101.

Ilmanen, K. 2015. Kansalaistoimintaa, julkishallintoa ja yrityscenttä. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 17-38.

Ingberg, N., Jaakkola-Hesso, S., Karinharju, K., Mäkelä, A., Tupala, R. & Törne, M. 2017. Liikuntapaikkojen esteettömyyden taso kohenemassa – OKM panostaa ohjaukseen ja seurantaan. *Liikunta ja Tiede lehti* 54 (2-3/17), 59-60.

Itkonen, H. 2014 Notkeaa verkostoitumista ja kirjavoituvia tavoitteita – erityisliikuntakin eriytyy. *Liikunta ja Tiede lehti* 51 (5/14), 29-32.

Itkonen, H. & Laine, A. 2015. Suuntana liikunnan käsitteet ja käytännöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 7-15.

Itkonen, H. 2016. Neljän tien risteyksessä – Liikuntapolitiikan tulevaisuus vaihtoehdot. *Liikunta ja Tiede lehti* 53 (4/16), 5-8.

Jaakkola, J., Lybeck, L. & Sarpakunnas, S. 2016. Golfkenttien esteettömyys selvitetään. *Golflehti* (7/16), 86.

Kane, V. & Meehan, B. 2013 GIS for enhanced electric utility performance. Boston Massachusetts: Artech house.

Karinharju, K., Tupala, R., Jaakkola-Hesso, S., Tommila, H. & Vento, R. 2014. Liikuntapaikkojen esteettömyys: Saneerauksiin ja suunnitteluun kaivataan tietoa ja käytännön työkaluja. Liikunta & Tiede lehti 51 (2-3/14), 38-43.

Kemp, Karen K, 2008. Encyclopedia of geographic information science. Thousand Oaks: SAGE publications.

Keskinen, K. 2014. Uusi liikuntalaki – ketä se liikuttaa. Liikunta ja Tiede lehti 51 (6/14), 21.

Kilpelä, N. 2011. Este-hanke 2010 – Este-kyselyn yhteenveto. Helsinki: Suomen vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.

Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu 106. Tampere: Tammerprint Oy.

Kilpelä, N. & Saari, A. 2013. Esteettömyyden edistäminen lähtee faktojen tunnistamisesta. Liikunta ja Tiede lehti 50 (6/13), 86-87.

Kilpelä, N. & Saari, A. 2017. Inclusive design in neighbourhood sports facilities calls for good planning. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.). Neighbourhood sport facility. LIKES Research reports on physical activity and health 327, 47-52.

Komitean mietintö 1996. Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö. Komitean mietintö 1996:15. Helsinki: Opetusministeriö.

Kotavaara, O. & Rusanen, J. 2016. Liikuntapaikkojen saavutettavuus paikkatietoperusteisessa tarkastelussa. Liikuntapaikkojen saavutettavuusindeksi (LINDA) -hankkeen loppuraportti.

Pohjois-Suomen maantieteellisen seuran ja Oulun yliopiston maantieteen tutkimusyksikön julkaisuja 1/2016.

Kujala, U. 2016. Kestävä kehitys, urheilu ja liikunta. Liikunta ja Tiede lehti 53 (4/16), 117-119.

Kuntalaki 410/2015. Viitattu 6.4.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kuntalaki>.

Laine, K. 2013. Tieto tehokäyttöön päätöksenteossa. Liikunta ja Tiede lehti 50 (4/13), 66-69.

Laine, A. 2015. Liikunta- ja urheilualan yritys kenttä. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikuntayhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 77-98.

Lehto, J., Sinervo, T. & Tynkkynen, L. 2016. Valinnanvapaus ja integraatio – Terveystieteiden tutkimuskeskuksen politiikkaideoiden muuttuvat merkitykset. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 1/16, 53-69.

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja 2014. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:4. Lahti: Esaprint Oy.

Liikuntalaki 390/2015. Viitattu 6.4.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390#Pidp452065584>.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. Viitattu 6.4.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maank%C3%A4ytt%C3%B6-%20ja%20rakennuslaki>.

Mattila, R. 2014. Suomesta todellinen liikunnan ja urheilun tasa-arvoma. Liikunta ja Tiede lehti 51 (4/14), 63-64.

Myllyaho, I. & Sjöholm, S. 2017. Decision-making on neighbourhood sports facilities and the state subsidy application process. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.) Neighbourhood sport facility. LIKES Research reports on physical activity and health 327, 36-41.

Mäkelä, V., Mäkiopas, T., Prättälä, R., Valkeinen, H. & Brodulin, K. 2014. Missä väki liikkuu – liikuttaako liikuntapaikka? Liikunta & Tiede lehti 51 (2-3/14), 9-14.

Mökkönen, T. 2006. Historiallinen paikkatietoa. Digitaalisen paikkatiedon tuottaminen historiallisista kartoista. Ympäristöministeriö 2006: 34. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ojajärvi, S. & Valtonen, S. 2016. Hyvä liikuntahallinto vuonna 2050: Muutos on ainoa pysyvä. Liikunta ja Tiede lehti 53 (4/16), 14-18.

Ojala, A. 2015. Nuorten omaehtoiset ruumiinkulttuurit: lumilautailu esimerkkinä nuorikulttuurisesta liikkumisesta. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 169-184.

Paajanen, M. & Wallinheimo, S. 2016. Ennakoinnin painoarvo kasvaa. Liikunta ja Tiede lehti 53 (4/16), 9-13.

Piispanen, T. 2014. Hyviä käytäntöjä, kokemuksia ja koordinaatteja erityisliikunnan kehittämiseen. Liikunta ja Tiede lehti 51 (5/14), 44-49.

Portegijs, E. 2014. Käsitys omista kyvyistä ja ympäristön mahdollisuuksista määrittää ikäihmisen liikkumista ja elinpiiriä. Liikunta & Tiede lehti 51 (2-3/14), 31-34.

Puska, P. 2014. Väestön liikunnan edistäminen – valistusta vai politiikkaa? Liikunta ja Tiede lehti 51 (1/14), 66-67.

Pyykkönen, M. 2007. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. University of Jyväskylä. Studies in education, psychology and social research 306.

Pyykkönen, T. 2013. Uudistamme liikuntalakia, entä liikuntaa? Liikunta ja Tiede lehti 50 (5/13), 80-81.

Rikala, S. & Pyykkönen, T. 2013. Liikuntahankkeiden tuotokset ovat murusina maailmalla. Liikunta ja Tiede lehti 50 (4/13), 53-56.

Rikala, S. 2014. Kansalaisten yhdenvertaisuus vaarantuu pienen kuntien erityisliikunnassa. Liikunta ja Tiede lehti 51 (5/14), 32-35.

Rikala, S. 2015. Kuntien soveltavan liikunnan kehittäminen kaipaa uutta suuntaa. Liikunta ja Tiede lehti 52 (6/15), 35-37.

Saari, A. 2011. Inklusion nosteet ja esteet liikuntakulttuurissa. Tavoitteena kaikille avoin liikunnallinen iltapäivätoiminta. University of Jyväskylä. Studies in sport, physical education and health 174.

Saari, A & Remahl, V. 2013. Erityisliikunnan ammattilaisista on tullut konsultteja ja kehityskumppaneita – eikä täysin ongelmitta. Liikunta ja Tiede lehti 50 (6/13), 27-29.

Salmikangas, A. 2015. Liikkumisen monet ympäristöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 101-115.

Simula, M. 2015. Liikuntaorganisaatiot ympäristöpoliittisten muutossaasteiden edessä. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 201-219.

Sipari, S. 2008. Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. University of Jyväskylä. *Studies in Education, Psychology and Social Research* 342.

Sipilä, S. 2013. Turvallisesti liikkuen kohti hyvää vanhuutta. *Liikunta ja Tiede lehti* 50 (2-3/13), 22-26.

Steinberg S. J. & Steinberg S. L. 2006. *GIS: Geographic information systems for the social sciences: Investigating space and place*. Thousand Oaks, California:London.

Stenholm, S. 2016 Väestö ikääntyy – miten ikäihmiset liikkuvat vuonna 2050. *Liikunta ja Tiede lehti* 53 (4/16), 41-45.

Suomi, K. & Itkonen, T. 2003. Seniorikuntoliikuntasali – esteettömyys ja käytettävyys. *Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 1/2003*. Jyväskylän yliopisto.

Suomi, K. 2012. Liikuntapaikan saavutettavuus kertoo alueellisten erojen kasvusta. *Liikunta ja Tiede lehti* 49 (5/12), 9-12.

Suomi, K., Sjöholm, K., Matilainen, P., Glan, V., Nuutinen, L., Myllylä, S., Pavelka, B., Vetttenranta, J., Vehkakoksi, K. & Lee, A. 2012. *Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998-2009*. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Suomi, K. 2015. Valtion liikuntapolitiikan linjauksia 1980-2014. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 59-76.

Suomi, K. & Kotthaus, D. 2017. Aims and ideas for the development of the neighbourhood sport facilities in Finland. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.) *Neighbourhood sport facility*. *LIKES Research reports on physical activity and health* 327, 53-74.

Tiihonen, A. & Ala-Vähälä, T. 2002. Erityisliikunnan arviointiraportti. Valtionhallinnon toimenpiteiden arviointia erityisliikunnan alueella. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja 6/2002. Helsinki: Opetusministeriö.

Utrecht 2017. Expert meeting: Developing and utilizing sport facility databases. Esitelmät 30.11.-1.12.2017. Mulier Instituut, The Netherlands.

Vehkakoski, K. & Norra, J. 2017. The situation of local sport facilities in Finland. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.) Neighbourhood sport facility. LIKES Research reports on physical activity and health 327, 20-23.

Vehmas, H. 2015. Liikunnan ja urheilun harrastaminen. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopisto: liikuntakasvatuksen laitos, 185-200.

VM 2016. Valtionvarainministeriön ”kapa-laki”. Viitattu 11.4.2018. <http://vm.fi/kapa-laki>.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 6.4.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>.

Yleissopimus 27/2016. Viitattu 6.4.2018.
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2.